

T.C

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ YÜKSEK LİSANS (TEZLİ)

“EV KADINI” OLMAYA DAİR SOSYOLOJİK BİR ANALİZ

A SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF BEING A “HOUSEWIFE”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Busenur ÖKSÜZ

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mustafa BAKIRCI

Giresun- 2023

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 5.09.2023 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Busenur ÖKSÜZ'ün “‘Ev Kadını’ Olmaya Dair Sosyolojik Bir Analiz” başlıklı tezini incelemiş olup aday 18.09.2023 tarihinde, saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Doç. Dr. Murat YÜKSEL	
Üye	Doç. Dr. Mustafa BAKIRCI	
Üye	Dr. Öğr. Üy. Muhammed Sinan KARABIYIK	

ONAY

...../...../2023

Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “’Ev Kadını’ Olmaya Dair Sosyolojik Bir Analiz” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18/09/2023

Busenur ÖKSÜZ

ÖN SÖZ

Günümüzde kadın çalışmaları büyük oranda feminist literatüründen hareket etmektedir. Genelde “kentli”, “eğitimli” veya “çalışan kadınların” bu çalışmaların odağı olduğu ve ücretli bir işte çalışmayan “ev kadınları/kadınlığı”nın göreceli olarak “ihmal” edildiği, “görmezden” gelindiği söylenebilir. Bu araştırma ücretli bir işte çalışmayan evli kadınların, “ev kadını” olarak isimlendirilen grubun kendilerini nasıl tanımladıklarını görebilmeyi amaçlamaktadır. Gündelik hayatlarından yola çıkarak yapılan görüşmeler Giresun merkez mahallelerinde ve katılımcıların evlerinde gerçekleşmiştir.

Öncelikle tez yazma sürecimde yardımlarını esirgemeyen, sabırla yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Mustafa BAKIRCI'ya teşekkür ederim. Bu süreçte tezime katkı sunan ve destekleriyle bana güç veren hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Nezihe Başak ERGİN ve Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN ÇİNAZ'a da çok teşekkür ederim. Jürimde yer alarak çalışmama dair önerilerde bulunan, tezime önemli katkılar sunan değerli jüri üyesi hocalarım Doç. Dr. Murat YÜKSEL ve Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Sinan KARABIYIK'a da ayrıca şükranlarımı sunarım.

Tez sürecimde benden desteklerini esirgemeyen aileme, babam Coşkun ÖKSÜZ'e ve görüşmeler esnasında bana destek olan annem Nuran ÖKSÜZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez yazma sürecinde benden desteğini esirgemeyen değerli arkadaşım Dilan OCAĞ'a da ayrıca teşekkür etmek isterim. Son olarak, görüşmeyi kabul edip, beni evlerinde ağırlama nezaketi gösteren katılımcılara da şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Bu araştırma “ev kadını” olarak nitelendirilen; ücretli bir işte çalışmayan, ancak bir evin günlük işleriyle uğraşan evli kadınların bakış açısından “ev kadınlığını” anlama çabası olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde kadın çalışmalarının büyük oranda feminist literatürü dikkate alarak şekillendiği söylenebilir. Bu çalışmalar daha ziyade “kentli”, “eğitilmiş” ve “çalışan kadınlara” yöneliktir; çalışmayan “ev kadınları/kadınlığı” konusu göreceli olarak “ihmal” edilen, “görmezden” gelinen bir odak olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitel bir araştırma olarak fenomenolojik yaklaşımla yapılan bu çalışma ev kadınlarının gündelik hayatına odaklanarak; ev içi emek, boş zaman değerlendirme pratikleri, akrabalık ve komşuluk ilişkileri gibi konu başlıkları üzerinden ev kadınlığını “rutin”, “sitem”, “övünme”, “fedakârlık” ve “beklenti” kavramları etrafında tartışmaya çalışmıştır. Tezin amacı ev kadınlarının gözünden “ev kadınlığının” hangi ilişkiler ve anlam örüntüleri içinde toplumsal bir kategori olarak üretildiğini anlamaktır. Bunun için “yarı yapılandırılmış” görüşme formu kullanılmış ve Giresun ili merkez mahallelerinde toplam on beş ev kadınıyla görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın kavramsal-kuramsal çerçevesinde “makbul”, “taktik” ve “strateji” gibi kavramlardan, Henri Lefebvre, Michel de Certeau, Erving Goffman gibi kuramcılardan istifade edilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına yönelik genel bir değerlendirme olarak, “makbul”, “taktik” ve “strateji” gibi kavramların sürekli akılda tutulmasıyla ele alınan “rutin”, “sitem”, “övünme”, “fedakârlık” ve “beklenti” konularının hem “dışarıdan” ev kadınlarının zihinlerine hem de konuların kendi içlerindeki sızmaların ortaya çıkması söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: “Ev Kadını”, Gündelik Hayat, Rutin, Ev İçi Emek, Giresun.

ABSTRACT**A Sociological Analysis of Being a “Housewife”**

This research is described as "housewife"; In other words, it emerged as an effort to understand “housewifery” from the perspective of married women who do not work in a paid job and deal with the daily chores of the house. It can be said that today’s women studies are largely shaped by taking feminist literature into consideration. These studies are mostly aimed at “urban”, “educated” or “working women”; it can be considered that they relatively “neglected” and “ignored” the issue of non-working “housewives/housewifery”. This study, which was conducted with a phenomenological approach as qualitative research, focused on the daily life of housewives, obtained data from the field on topics such as domestic labour, leisure time practices, kinship, and neighbourhood relations, and discussed the concepts of “routine”, “reproach”, “bragging”, “sacrifice” and “expectation”. The aim of the thesis is to understand how “housewifery” is produced and constructed as a social category, within what relationships and meaning patterns, through the eyes of housewives. For this purpose, a “semi-structured” interview form was used and a total of fifteen housewives were interviewed in the central neighbourhoods of Giresun province. In the conceptual-theoretical framework of the study, concepts such as sociology of daily life, “acceptable”, “tactics” and “strategy”, and names such as Henri Lefebvre, Michel de Certeau, Erving Goffman were used. As a general evaluation of the results of the study, it is seen that the concepts of “routine”, “reproach”, “bragging”, “sacrifice” and “expectation” were discussed by taking into consideration the concepts such as “acceptable”, “tactics” and “strategy”. Besides, both the “outside” infiltration into the minds of housewives and the subjects themselves are revealed.

Key Words: “Housewife”, Daily Life, Routine, Domestic Labor, Giresun.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI.....	I
ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ.....	1
1.1.Literatüre Genel Bir Bakış.....	5
1.2.Konu ve Problem.....	7
1.3.Amaç ve Önem.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

2.ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	10
2.1. Araştırmanın Yaklaşımı	10
2.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri	11
2.3. Verilerin Analizi	12
2.4. Araştırma Sahası ve Katılımcılar	12
2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Etik	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.“EV KADINININ” GÖZÜNDEN “EV KADINI” OLMAK.....	16
3.1. Derin Bir Mevzu Olarak “Ev Kadını” ve “Ev Kadınlığı”	17
3.2. Makbul olma/ol(a)mama	23
3.3. Rutin: Düzen İçinde “Ev Kadını”	32
3.4. Sitem: Kimseye Yaranamayan “Ev Kadını”	47
3.5. Övünme: Evi Ayakta Tutan “Ev Kadını”	59

3.6. Fedakârlık: Ömrünü “Ev’e” Harcayan “Ev Kadını”	75
3.7. Beklenti: “Biraz da Kıymet Bilin!”	85
SONUÇ.....	92
KAYNAKÇA	95
EKLER.....	99
Ek 1: Görüşme Soruları	99
Ek 2: Görüşmecilerin Listesi.....	100

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Ev kadını denildiğinde ilk akla gelen evli, ev işleri ile uğraşan (çamaşır yıkamak, bulaşık yıkamak, evi toplamak, yemek yapmak, varsa çocuk bakmak ve varsa evin yaşlısını bakmak vb.) ücretli bir işte çalışmayan kadınlardır (Özdemir, 2019, s. 2). Ev kadınlığı ise ev olarak adlandırdığımız mekânda eşi, çocukları, varsa yaşlı bir birey gibi yardıma, bakıma muhtaç diğer bireylerle ve ev işleriyle ilgilenen kadınların gündelik hayatını ifade etmektedir (Özdemir, 2019, s. 1). Gündelik hayatı çoğunlukla bu tip rutin işlerle dolu olan ev kadınlarının gündelik hayatlarındaki benzerliklere rağmen, birçok farklı yaşam pratiklerine sahip olabileceklerini de unutmamak gerekir. Ancak ev kadınlığı ev işlerinin sorumluluğunun yüklenildiği, cinsiyet temelli iş bölümü ve toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında konumlandırılmış bir emek biçimidir. Ev işleri ve diğer bireylerin bakımını üstlenen ev kadını, aile bütçesine doğrudan bir para kaynağı sağlamadığı için ailenin yaşamına olan büyük emeği çoğu zaman görünmez bir hale gelebilmektedir (Karakaya, 2018, s. 78).

Günümüz dünyasında toplumsal ilişki, rol ve statülerde hızlı bir değişimin olduğu açıkça görülebilmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde “ev kadınlığı” üzerine yapılan bir çalışmada, evlilik yaşının yükselmesinin zaman içinde kadınların toplum içerisindeki rollerini de değiştirdiği; yeni trendin artık “kariyer kadınları” olduğu, ev kadınlığının ise “modasının geçmeye başladığı” ifade edilmektedir (Kozaryn & Valente, 2018, s. 2). Benzer bir durumun ülkemiz için de geçerli olduğu söylenebilir. Türkiye’de mecburi eğitim süresinin artması ve peşinden üniversiteye devam edebilme imkanlarının çoğalması daha fazla kişinin orta ve yüksek eğitim almasını sağlamış; bu durum ilk evlilik yaşından kadın-erkek ilişkilerine kadar birçok alanda değişikliğe neden olmuştur.

Ev kadının bir gün içinde yaptığı ve genellikle görünmeyen bir emek olarak ortaya çıkan işler (Çelebi, 2021, s. 3) ev kadının doğal olarak yapması gereken işler olarak görülmektedir. Bu işlerde aile üyelerinin yardımları da söz konusu olabilmekte, çocuklar bu şekilde ev işlerine ait ciddi bilgi ve deneyim elde

edebilmektedir. Bu durumda ev kadınları ebeveynlerinden öğrendikleri şekilde gündelik yaşamlarında ev işlerine ait bilgileri uygularken çocuklara da aktarmaktadır. Bu bilgi aktarımı ev kadınlığının toplumsal olarak üretiminde önemli bir rol oynamaktadır (Di Domenico, 2008, s. 315).

Gündelik hayat, bireyleri, belirli grupları ve toplumu anlayabilmemiz için önem arz etmektedir. Gündelik hayat genel anlamda bireylerin tam bir gün içerisinde gerçekleştirdikleri eylemleri, rutinleri, diğer bireylerle olan ilişkileri gibi gündelik deneyimlerini içermektedir. Gündelik hayat insanların içinde bulunduğu toplumla olan iletişimi ile ortaya çıkan ve sürekli tekrar eden pratiklerini açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Gündelik hayatın şekillenmesi hem bireysel hem de toplumsaldır. Gündelik hayat içerisindeki bireylerin eylemlerini oluşturmalarının bir arka planı olduğu söylenebilir (Yılmaz G. , 2018, s. 20). Bu eylemler gündelik hayatta bireyin çevresinden gördüğü, deneyimlediği eylemlerdir. Bu şekilde elde edilen birçok deneyimin sosyal ve kültürel etkilerini görebiliriz (Baydar, 2012, s. 67).

Lefebvre (2015, s. 9, 17) gündelik hayatın tanımlamasını “zamanın ve mekânın, bedenin, yaşamsal kendiliğindenliğin ve doğanın belirli bir şekilde sahiplenilmesi” şeklinde tanımlamış; gündelik hayatı sadece insanların gün içindeki eylemlerinden yola çıkarak ele alamayacağımızı, bu eylemlerle birlikte eylemlerin gerçekleştiği mekânlar da önemli olduğunu ifade etmiştir. Gündelik hayat insanların yaşamlarındaki uğraşları, işleri, boş zamanları, “özel” yaşamları, ulaşım ve kamusal yaşam ilişkileri gibi birçok etkeni içinde barındırmaktadır. Bu etkenler araştırılacak gruba göre değişkenlik gösterebilmektedir. Etkenlerden bazıları bazı gruplarda daha baskın gelirken bazı gruplarda baskın gelmeyebilir. Bu sebeple insanlar arasında gündelik hayatlarının farklılaştığı görülebilir.

Günlük eylemler benzerlikler ve farklılıklar gösterebilir. Bu benzerlikler ve farklılıklarında kişinin cinsiyeti, eğitim durumu, ailesi, sosyal çevresi, dini anlayışları etkili olabilmektedir. Tüm toplumlarda, hatta toplumların içindeki küçük gruplarda var olan gündelik hayat içerisinde farklılıklar olacaktır (Şahin & Balta, 2001, s. 200). Bunda hem toplumsal değişimin hem de bireysel farklılıkların etkili olduğu söylenebilir. Ancak topluma baktığımızda büyük oranda benzer gündelik yaşam pratikleri ve rutinleri görürüz. Bu sebeple bir toplumu veya küçük grupları anlayabilmek için günlük yaşamlarına, rutinlerine, stratejilerine, taktiklerine bakmak; bunları mekânlar aracılığıyla ele almak önem arz etmektedir (Bektaş, 2015, s. 272).

Gündelik hayat insanların eylemlerini, diğer insanlarla olan ilişkilerini, günlük işlerini kapsamaktadır. Bu kapsamlar kendini tekrarlayan günler için sıradan görünse de gündelik hayat için anlamlıdır (Esgin, 2020, s. 19).

Gündelik hayat içerisinde ev kadınlarıyla ilgili ele alınabilecek içinde “taktik” ve “strateji” kavramlarının önemli bir çözümleme imkânı sunacağı söylenebilir. Çünkü insanlar gündelik hayat içerisinde eylemlerini, alışkanlıklarını toplumsal olarak ve bireysel deneyimlerinden yola çıkarak öğrenmektedirler. Çevrelerinden edindikleri bu bilgileri kendi gündelik yaşamlarında da uygulamaktadırlar. Böylece benzer grupların gündelik hayatlarında benzer davranışları olduğu gözlemlenebilecektir. Bu bilgileri insanlar gündelik hayatlarına kendi taktik ve stratejileri olarak uygulamaya başlarlar. Günlük yaşam, insanların kendi hayatlarına taktik ve stratejileri uygulamalarıyla işlerini devam ettirmek için herkese binlerce yol sunar (De Certeau, 2008, s. 44).

De Certeau’nun gündelik hayat içerisindeki iktidar üzerinden anlattığı taktik ve stratejiyi ev kadınlarının ev içerisindeki taktik ve stratejileri üzerinden de yorumlayabiliriz. İktidarın içindeki güç savaşı birçok alanda olabilecek güç savaşı olabilir. Ev kadınının özel alan içerisindeki ailesi ve akrabaları üzerinden görülebilir. Özellikle akrabalar içerisindeki gelin-kaynana, gelin- görümce, gelin-elti yani daha çok kadınlar arasındaki ilişkide bu güç savaşı ortaya çıkabilir. Bu güç savaşı, taktik ve stratejiler elbette ev halkını da kapsayan bir durumdur. Strateji gündelik hayat içerisinde hem iktidar sahibi olan hem de güç sahibi olmayan kişilerin mevcut düzene uymaları temeline dayalı bir işleyiştir (Yılmaz G. , 2018, s. 87). Bir anlamda kişilerin güç ilişkilerinin tartışılmasıdır (De Certeau, 2008, s. 54). Taktik ise stratejinin tersine ötekinin çevresini, alanını kullanarak yavaş yavaş sızar ve günlük yaşamdaki birçok eylemi, alışkanlıkları kapsar. Stratejinin tersine güçsüz, zayıf olanlarıdır (De Certeau, 2008, s. 54-55, 114). Bu yüzden De Certeau gündelik hayattaki zayıfın güçlüye karşı olan direnme biçimini taktiklerle açıklamıştır (Yılmaz G. , 2017, s. 7).

Kamusal alanda çalışmayan ve eve doğrudan maddi katkı sağlamayan kadın özel alanın içinde, kendi gündelik hayatında taktikler oluşturmak zorunda kalmıştır. Ev kadınlarının taktik ve stratejileri, çevrelerinden ve kendi deneyimlerinden öğrenerek uyguladıkları eylemlerdir. Bu duruma, kadınların, erkek çocuk sahibi olmak istemelerini aile içindeki güç dengelerini kendi yararına çevirme arzusuyla açıklayan “ataerkil pazarlık” gibi kavramlarla bakılabilir (Kandiyoti, 2013, s. 15-16).

“Ev kadınları” söz konusu olduğunda gündeme gelen konulardan biri de “boş zaman” kavramıdır. Ev kadınları genellikle işlerinin bitmemesinden, boş zamanlarının olmamasından yakınırırlarken, kendileri dışındakiler onların tüm günlerinin boş olduğunu düşünmektedirler. Boş zaman insanların gündelik hayatlarında yapmak zorunda olduğu işlerinin dışında kalan, kişisel istekler doğrultusunda şekillenen zaman dilimini ifade eder (Öztaş & Kıyılıoğlu, 2021, s. 340).

Boş zaman her bireyin ihtiyacı olan bir zaman dilimidir. Gündelik hayatın içinde boş zaman kavramını anlayabilmemiz için aynı zamanda çalışma kavramına da bakmamız gerekir. Çünkü bu iki kavram birbirinden bağımsız değerlendirilemez. Burada çalışma derken ücretli bir işten bahsedilmemektedir. Bir öğrenci için dersleri bittikten sonra kalan zaman, bir ev kadını için günlük işlerinin dışındaki zaman boş zamandır. Örneğin bir memur veya ev hanımı işlerini bitirdiğinde dinlenmek, biraz tembellik yapmak için o boş zamanı değerlendirecektir (Lefebvre, 2012, s. 35). İnsanların boş zamanlarını değerlendirmeleri çeşitlilik göstermenin yanında, bu zamanı kendileri için değerlendirmeleri de onlara haz ve mutluluk verecektir (Kılıç, 2021, s. 93).

Konuyu bu bakışla ele aldığımızda, çalışma kavramına sadece ücretli bir işte çalışılan bir iş olarak bakmayız (Çelebi, 2021, s. 57). Bir meslek sahibi olmayan evli kadınların hayatları özel alanın içine sıkıştırılmıştır. Çocuğun bakımı, toplumun ideal anne algısı ve dolaylı yoldan gelen çevre tepkileri kadını özel alana bağlayan diğer unsurlardandır. Ev kadını olmanın getirdiği sorumluluklar ile kadının genellikle zamanının çoğunu ailesi ve ev için harcadığından ev kadınları “kendilerini unuttuklarından” bahsederler (Kurşuncu, 2020, s. 20). Dolayısıyla boş zaman kullanılamaması çalışma ve boş zaman ikiliğini sorgulatır hale getirmektedir. Her ne kadar günümüzde teknoloji alanındaki gelişmeler ev kadınları için boş zamanı fazlaştırmış olsa da (Kısa, 2019: 62), bu durum dışarıdan zannedildiği gibi günün çoğunun ev kadınına kalması anlamına gelmemektedir. Gündelik hayatta sık duyduğumuz; “tüm gün boyunca evdeydin, nasıl yoruluyorsun?” gibi cümleler de bunun bir kanıtı niteliğindedir. Ev kadınının ev içi emeği görünmezdir.

Genel olarak kadının ev içi emeği üç grup altında toplanmıştır. İlk olarak temizlik, yemek yapmak, çamaşır yıkamak, alışveriş yapmak gibi ev işleridir. İkincisi kendine bakamayacak durumda olan çocuk, yaşlı ya da kronik hastalığı olan

aile içindeki kişilerin bakımını sağlamak. Üçüncü olarak ise tarımda veya küçük aile işletmelerinde ücretsiz olarak çalışmaktır (Işık & Serdaroğlu, 2015, s. 9). Kadının emeğini görünmezliği konusunun altında duygusal emek ve bakım/ özen emeğini de görebiliriz.

Bakım/ bağlılık noktasında kişiler arası ilişkileri ele alırsak ortada bir akrabalık ilişkisinin olduğu söylenebilir. Bakım konusu bakılan kişi ile aktif bir şekilde görüşülmesi, yakın bir ilişkisinin olmasını gerektirmektedir. Bakan kişi çevresi sebebi ile bakım işini bir görev olarak görüyor olabilir. Bakan, özen gösteren kişi “yerinden edilmiştir” ve baktığı kişiye karşı da özenli olmayı görev edinmiştir (Tong & Botts, 2021, s. 278). Bu bakımı sağlayan kişi de genellikle ev içindeki kadın olmaktadır. Bakım yapan kişiye gösterilen davranış çok önemlidir çünkü bakım işini zorunlu bir iş gibi gösteren çevre bakım ilişkisini sağlıklı bir boyuta taşıma ihtimali bulundurmaktadır. Bakım aile içerisinde romantikleştirilebilir. Bu doğrudan bağlılık aile içi ilişkilerde bakım işinin kadının yapması gereken bir şey olarak kabul edildiği için emeğin görünmezliği durumu ile karşı karşıya kalmak kaçınılmaz olmaktadır.

1.1. Literatüre Genel Bir Bakış

Şahin (2021) “Yüksek Eğitimli, Ev Hanımı Annelerin Uluslararası Göçü: Birleşik Krallık Örneği” isimli doktora tezinde eşleri sebebi ile yurtdışına göçen ve işlerinden ayrılmak zorunda kalan yüksek eğitimli kadınların tecrübelerini incelenmiştir. Yüksek bakım hizmeti sebebi ile yüksek eğitimli kadınlar evde kalarak çocuklarına bakmayı seçmişlerdir. Sürekli tekrarlanan taşınmalar erkeğin işi merkezli gerçekleşmiş, bu durum kadının kariyerini olumsuz etkilemiştir.

Kurşuncu (2020) “Ev Kadını: Çok Kimlikli Kadın” isimli yüksek lisans tezinde ev kadını meslek sahibi, anne ve eş kimlikleri üzerinden ele alınmıştır. Bu araştırmanın temel sorusu kadınların ev kadını olmaktan memnun olup olmadıklarıdır. Ev kadınları benzer şartlarda yaşamlarını sürdürüyor olsalar da verdikleri cevaplarda farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Kadının ev hanımlığından memnun olup olmaması ailesinden aldığı takdir düzeyi ile ilişkilendirilmiştir.

Geçer (2019) “Ev Kadını: Arada Kalmış Bir Kadın Tipleme” isimli yüksek lisans tezinde ev kadını tipini oluşturan günlük yaşam, çevre baskısı, kültürel ve dini

baskının üzerindeki etkileri incelenmiştir. Ev kadını toplumsal tipinin istenmeyen, arzulanmayan bir kadın olarak değerlendirilmiştir. Psikolojik yansımalarla baktığımızda ise farklılıkların olduğunu görürüz. Öncelikle kadınların çalışma hayatı isteğinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elli yaş üzeri kadınların bulundukları durumdan memnun olduğu gözlemlenmiştir. Otuz beş, kırk beş yaşlarındaki kadınlarda kabul etme-reddetmenin olduğu gözlemlenmiştir. Kendi ayaklarının üzerinde durma, kendini ispatlama arzusu güçlü bir ben gösterme isteği hakimdir. Yirmi beş, otuz beş yaşlarındaki kadınların eğitim görmelerine rağmen bir işte girememiş olmaları, kendilerini ispatlayamadıklarını düşünmelerine yol açmıştır. Ev kadınları, kamusal alanda çalışmanın bir avantaj olduğunu düşünürken, ev kadınlığını ise kendinden vazgeçme olarak yorumlamışlardır.

Özdemir (2019) “Ev Kadınlarına ve Ev Kadınlığına Sosyolojik Bir Bakış” isimli çalışmasında ev kadınlığının tarihsel bağlamda nasıl ele alındığı ve kavramsallaştırıldığına, “ev kadınlığı” ve ev ile kurulan ilişki üzerinden “ev kadınlığının” barındırdığı ilişkileri ele almış ve onu görünmez kılan etkenler üzerinde durmuştur.

Kısa (2019) “Gece Kuşağı Reklamlarının Ekonomi-Politigi ve Gece Kuşağı Reklamlarında ‘Ev Kadını’ Rolünün Yeniden Üretimi” isimli yüksek lisans tezinde gece televizyon izleyicilerinin boş zamanlarında toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretiminde nasıl etkili oldukları incelenmiştir. Kadının ev işleri, çocuk bakımı gibi işlerden dolayı geceleri daha fazla boş zamanının olduğu ve bu zamanı genellikle televizyon izleyerek geçirdiği ifade edilmiştir.

Karakaya (2018) “Görünmez Emek ve Ev Kadınları” isimli makalesinde kadının ev içi emeğinin kendisi tarafından nasıl anlaşıldığını ele almıştır. Amacı ücretli bir işte çalışmayan kadınların gündelik yaşam deneyimlerini, kendilerini nasıl gördüklerini anlamaya çalışmaktır. Emeği “sevgi”, “doğallaştırma” gibi nedenlerle ilişkilendirerek emek gücünün bir döngünün içine sokulması sağlanmaktadır. Bu işlerin kadının doğası olarak görülmesi kadın emeğinin yok olmasına sebep olmaktadır.

Başer (2017) “Tüketici ve İzler Kitle Olarak Ev Kadını” isimli yüksek lisans tezinde ev kadınlarının satın alma eylemleri ile medyanın ürettiği içerikler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ev kadınlarının sosyal, kültürel, toplumsal ve ekonomik imkanları dikkate alınarak alışveriş yapma ve medya üzerinden tüketimleri

incelenmiştir. Tüketim kültürü içerisinde katılımcı ev kadınlarının satın alma davranışlarında ve tüketici profillerinde belirgin çeşitlenmeler ve kırılmalar olduğu tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi en önemli etkenlerden biridir. Ayrıca bu çeşitlenme nesnenin önem, ihtiyaç ve gereksinimleri sebebiyle oluşabilmektedir. Ev kadınları tüketici ve izleyici konumundadır. Kendi istek ve doyumlarına göre tercihlerde bulunmaktadır. Başer bu araştırmadan farklı olarak ev kadınının satın alma eylemleri ile medyanın ürettiği içerikler arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Ev kadınının bunu nasıl şekillendirdiğine bakmıştır.

Şekerkaya (2010) “Ev Kadını Tüketicileri, Ev Kadını Olmayan Tüketicilerden; Marka Sadakati ve Satış Promosyonuna Yönelik Eğilimleri İtibariyle Ayırt Edici Özelliklerinin Belirlenmesi ve Bir Pilot Araştırma” isimli yüksek lisans tezinde ev kadını olan tüketicileri diğerlerinden ayıran özelliklerinin ayırt edilmesini amaçlamıştır. Kadınlar alışverişlerde daha rasyonel davranmaktadırlar. Markalar ile bir bağ kurmak yerine bilinçli bir tüketici gibi hareket etmektedirler. Satış promosyonlarını değerlendirip daha sonra eski ürünlerine devam ettikleri sonucu ile karşılaşmıştır.

1.2. Konu ve Problem

Bu araştırmanın konusu “ev kadını” olarak nitelendirilen; ücretli bir işte çalışmayan evli kadınlarının gözünden “ev kadınlığının” ne olduğudur. Çalışma, ev kadınlığının gündelik hayatta ev içi emek, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, boş zaman değerlendirme pratikleri, dinî hayata dair etkinlikler içerisinde nasıl üretildiğine odaklanmaktadır.

Günümüz kadın çalışmaları büyük oranda feminist literatür üzerinden ilerlemektedir. Bu çalışmaların daha ziyade “kentli”, “eğitimli” ve “çalışan kadınlara” ilgi duyduğu; çalışmayan “ev kadınları/kadınlığı” konusunu ise görece “ihmal” ettiği veya zaman zaman olumsuz değer yüklü olarak ele aldığı söylenebilir. Dolayısıyla bu çalışma, bir anlamda “görmezden” gelinen bu konuyu, “ev kadınlarına/kadınlığına” herhangi bir ön değer yüklemeyen, kendi bakış açılarından anlamaya çalışmaktadır. Bu anlamda “ev kadını”, ev olarak adlandırılan

mekânda eşi, çocukları, varsa yaşlı ya da bakıma muhtaç diğer aile bireylerine bakan ve ev işleri ile ilgilenen kadınları ifade etmektedir.

Gündelik hayat sosyolojisi öncelikle ev kadınlarının gündelik hayat pratiklerine, rutinlerine bakarak kamusal alanda çalışmayan kadının geliştirdiği strateji ve taktikleri görmemiz için geniş bir alan açmaktadır. Bu kavramları De Certeau gündelik hayatın çözümlenebilmesi, anlaşılabilmesi için ortaya koymuştur (Aslan, 2016, s. 111). Strateji güçlü olanın uyguladığı, taktik ise zayıf olanın güçlü olana karşı bir direniş olarak geliştirdiği yöntemlerdir. Ev kadınlarının geliştirdikleri taktikler ve stratejiler bulundukları mekânda gösterdikleri direnişlerdir.

Bu anlamda araştırmanın temel problem cümlesi ve alt problemleri şu şekilde ifade edilebilir:

“Ev kadınları” “ev kadınlığını” nasıl anlamakta ve gündelik ilişkilerinin içerisinde “ev kadınlığını” toplumsal bir kategori olarak nasıl üretmektedirler?

Alt problemler:

- Akrabalık ilişkileri “ev kadınlığının” toplumsal bir kategori olarak üretilmesinde nasıl etkilidir?
- Komşuluk ilişkileri “ev kadınlığının” toplumsal bir kategori olarak üretilmesinde nasıl etkilidir?
- “Boş zaman” değerlendirme pratikleri “ev kadınlığının” toplumsal bir kategori olarak üretilmesinde nasıl etkilidir?
- Ev içi emek “ev kadınlığının” toplumsal bir kategori olarak üretilmesinde nasıl etkilidir?
- Din ile kurulan ilişki “ev kadınlığının” toplumsal bir kategori olarak üretilmesinde nasıl etkilidir?

1.3. Amaç ve Önem

Bu tezin amacı “ev kadınları” için “ev kadınlığının” ne anlama geldiğini araştırmaktır. Ev kadınlarının gündelik hayatlarına bakarak ve yaptıkları “ev kadını” tanımlamalarından yola çıkılarak bu tanımlamaların gündelik hayattaki yansımalarını görebiliriz.

Kadın alışmaları ve feminist teori literatürünün çoğunlukla kadının toplumsal statüsü, kadının ev içi ve dışındaki rolleri, kadının ezilmişliğı ve sömürüsü, cinsiyet farklılıkları, ataerkil toplum, erkek egemen iktidar hususlarına odaklandığı söylenebilir. Kadının kamusal alanda nasıl daha görünür kılınabileceğine odaklanan özellikle ikinci dalga feminist kuramcılar, özel alanı; evi baskının merkezi ve kadının “kurtulması” gereken bir alan olarak görmüşlerdir. Feminist çalışmalarda “evdeki kadın” şimdiye dek çoğunlukla görünmez emeğın ve bakım emeğının sahibi, evden parça başı çalışan ya da ev hizmetlisi olarak ücretli çalışan olarak ele alınmıştır. Bu alışma evi “baskının merkezi” ve bu anlamda kadının kurtulması gereken bir alan olarak ele almak yerine “ev kadınlarının” gözünden anlamaya çalışmaktadır. Bu şekilde araştırmanın konuyla ilgili literatüre katkı sunacağı umulmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Yaklaşımı

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik yaklaşım esas alınmıştır. Nitel araştırma birey davranışlarının öznel doğasını, bireylerin algı dünyalarını, gündelik hayat ilişkilerini, bunlar hakkındaki kanaatlerini, duygularını, hayata karşı anlayış, kavrayış, hissediş ve deneyimlerini anlamayı, açıklamayı hedefleyen bir yaklaşım içerir (Kümbetoğlu, 2017, s. 45).

Nitel araştırmanın bir kolu olan fenomenolojik yaklaşım ise kişilerin yaşamış oldukları deneyimlerin ortak anlamlarını aktaran bir çalışma olarak tanımlanabilir (Creswell, 2013, s. 77). Bu tanımlamadan yola çıkarak araştırmanın merkezini oluşturan “ev kadınlarının” kendilerini ve “ev kadınlığını” nasıl tanımladıklarını anlamlandırabilmek için fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir.

Fenomenolojinin önde gelen isimlerinden biri Husserl’dir. Fenomenoloji temel olarak bireylerin gündelik yaşam bilgilerini nasıl elde ettiklerini, kullandıklarını anlamak üzerine kurulu bir yaklaşımdır. Fenomenolojiye göre bireylerin gündelik yaşamlarına, dünyaya olan bakışlarında sabit değişmeyen bir bakış açısı yoktur (Demirkol, 2015, s. 21-22). Fenomenolojiye göre bireylerin nesneleri algılama biçimleri, gündelik yaşam deneyimleri, bilinç içinde ve bilinç tarafından oluşturulmuştur. Bu oluşum sürecini öğrenebilmemiz için gündelik yaşamımızla ilgili tüm bildiklerimizi görmezden geçirerek, o bilginin nasıl oluştuğu, hangi süreçlerle meydana geldiğini öğrenmeye çalışmamız gerekmektedir. (Marshall, 1999, s. 241-242)

Fenomenolojik araştırmalarda veri toplama, deneyimi yaşayan bireylerle gerçekleştirilen mülakatları içerir (Yılmaz M. , 2021). Fenomenolojinin temel amacı bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemektir (Tekindal & Arsu, 2020, s. 158). Bu çalışmada 15 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcı sayısını, sorulara verilen cevapların tekrara

düşmesi, verilerin doyuma ulaşması belirlemiştir. Fenomenolojik çalışmalar “neyin” “nasıl” deneyimlendiğine odaklanan, bireylerin deneyimlerinin özünün tartışıldığı betimleyici bir bölümle sonlanır. Bu “öz” fenomenolojik çalışmanın son noktasıdır (Creswell, 2013, s. 79). Fenomenolojik araştırma her bireyin bildiği, deneyimlediği olguları anlamayı ve anlatmayı içerir. Deneyimin özünü anlamak ve deneyimlerden olgu oluşturmak temel amaçtır. Dolayısıyla bu çalışmada, “ev kadın/kadınlığı”, kendi ifade, anlatım ve tanımlamaları üzerinden anlaşılmalı ve açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla örtüşecek şekilde araştırma tekniği olarak derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Çünkü “derinlemesine görüşme açık-uçlu soruların sorulması, cevapların kaydedilmesi ilişkili ilave sorularla araştırma konusunun detaylı bir şekilde incelenmesini mümkün kılmaktadır (Kümbetoğlu, 2017, s. 71); (Yıldırım & Şimşek, 2000, s. 93). Araştırmada kullanılan bir diğer yöntem ise gözlemdir. Gözlem, herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2000, s. 124)

Araştırmada Giresun merkez mahallelerinde yaşayan “ev kadınlarının” “ev kadınlığını” gündelik hayat pratikleri, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, boş zaman değerlendirme etkinlikleri, ev içi emek ve din ile kurulan ilişkileri üzerinden nasıl anladıkları nitel araştırma yaklaşımı içinde ele alınmıştır.

2.2. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Nitel araştırmada temel olarak kullanılan üç veri toplama tekniği vardır. Bunlar görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2000, s. 19-20). Fenomonolojik yaklaşımın kullanıldığı bu araştırmada, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sahası Giresun merkez mahalleleridir. Saha çalışması 2023 yılının Ocak- Nisan ayları arasında, toplamda 15 ev kadınıyla görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada görüşülecek kişilere anahtar kişiler ve katılımcıların çevresi aracılığıyla ulaşılmıştır. Katılımcıların yaklaşık yarısı araştırmacıyı ve ailesini tanıyan kadınlardan oluşurken, yarısı da tanımayanlardan oluşmaktadır.

2.3. Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden ev kadınlarının gündelik hayatına odaklanarak, ev içi emek, boş zaman değerlendirme pratikleri, akrabalık ve komşuluk ilişkileri, dini hayatla bağlantıları çerçevesinde elde edilen veriler, “rutin”, “sitem”, “övünme”, “fedakârlık” ve “beklenti” kavramları etrafında kodlanmıştır. Sahadan elde edilen veriler hem kendi içinde hem de başka çalışma bulgularıyla ilişkilendirilmiş; ayrıca saha notları ve saha gözlemlerinden de istifade edilmiştir.

2.4. Araştırma Sahası ve Katılımcılar

Araştırmanın sahası Giresun merkez mahalleleridir. Araştırma sahasına erişim belirlenen birden fazla anahtar kişi ile yapılmıştır. Araştırma grubunu Giresun merkez mahallelerinde ikamet eden evli, ücretli bir işte çalışmayan kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların yarısı araştırmacıyı tanırken, diğer yarısı ise tanımamaktadır. Araştırmacının tanındığı durumlarda bazı katılımcıların aile, komşuluk, akrabalık, ev işleri gibi konularda daha çekimser cevaplar verdikleri görülmüştür. Tanımayan kişiler ise görüşme zamanı geçtikçe kendilerini biraz daha açmışlardır. Görüşmelerin yanında, katılımcılardan “gün” yapanların günlerine iştirak edilmiştir. Günler her ay bir kişinin evinde toplanarak yemeklerin yendiği, sohbetlerin edildiği ve altın veya paranın bir kişide sırayla toplandığı bir aktivitedir. Görüşmeler 25-70 dakika aralığında sürmüştür.

2.5. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Etik

Araştırma alanı Giresun merkez mahalleleri olarak sınırlandırılmıştır. 2023 yılının Ocak-Nisan ayları arasında gerçekleştirilen görüşmelerin 15 ev kadınıyla sınırlandırılmış olması görüşülen kişilerin sorulara verdikleri cevapların tekrara düşmesindendir. Görüşmelerde tekrara düşülmesiyle verilerin doyuma ulaştığı kanaati oluşmuştur. Görüşmelerdeki görüşme süresinde katılımcıların konuşma isteği, evdeki iş durumu, eve birinin gelmesi gibi durumlar etkili olmuş ve

görüşmeler katılımcıları zorlamadan sonlandırılmıştır. Bu şekilde görüşme süreleri 25-70 dakika aralığında değişiklik göstermiştir.

Çalışmaya katılmaya davet edilen, tanıdık olan ya da olmayan kişilerin çalışmaya katılımlarında istekli olmalarına dikkat edilmiştir. Çalışmanın konusunu ev kadınlarının oluşturması, görüşme mekânlarının katılımcıların evi olarak belirlenmesine yol açmıştır. Yabancı bir araştırmacı için, mahrem bir alan olan “ev” e girmek kolay olmayacağı için, ilk katılımcılara annem ve bir arkadaşım üzerinden ulaştım. Bu şekilde katılımcılara daha kolay ulaşırken, bazı katılımcıların annemi tanıdığı için bazı soruları cevaplamada ya da bazı konuları konuşmada çekimser davrandığını ya da cevaplamamayı tercih ettiğini gözlemledim. Her ne kadar görüşmenin başında bu görüşmelerde kimliklerin gizleneceği ve cevaplarının bir üçüncü kişilerle paylaşılmayacağını ifade etsem de yine de tanıdık olan kişiler sebebiyle bir çekimserlik oluşmuş; kendi ev haline yönelik eksik, kusur ya da dışarıdan bilinmesini istemediği konuların tanıdık kişilerin kulağına gidebileceği endişesi hissedilmiştir. Bu konuyu danışman hocama aktardığımda, geri kalan görüşmemelerin de mümkün olduğu kadar beni ve ailemi tanımayan kişilerden olmasının iyi olacağını kararlaştırdık. Bu şekilde tanıdık olup olmamanın cevaplara nasıl yansıdığını da görme imkânı oldu.

Görüşmelerde katılımcıların sorulara daha rahat cevap verebilmeleri, rahat bir sohbet ortamının oluşabilmesi için görüşmeler katılımcıların tercih ettiği yerde gerçekleşmiştir. Zaman zaman oturma odasında (salon) gerçekleşse de, katılımcılar genellikle mutfakta görüşmeyi tercih etmişlerdir. Mutfakta görüşme yaptığımız bazı katılımcılar konuşmasına devam ederken, ara ara da akşam yemek hazırlıkları veya çay ikramıyla ilgilenmiştir. Her görüşmede katılımcıların mutlaka bir şeyler ikram etme çabası ve nezaketi, genç bir araştırmacının, “misafirin” “ödevine” yardım etme hassasiyeti olarak da görülebilir.

Katılımcıların yaptığım bu araştırma ve görüşmeyi bir “ödev” ve yapılan işi de bir “röportaj” olarak gördüğü, görüşmeye başlamadan yapılan sohbetlerden anlaşılmaktadır. Onlara sorulacak olan soruların görüşme öncesi bir kaygı yarattığı görülmüştür. “Şimdi bana ne soracaksın, zor soru sorma ama ev kadını ne ki işte bilmiyorum ki ben, ne cevap vereceğim!?” gibi sorular görüşme için kaygılandıklarını göstermektedir. Görüşmelerde katılımcının yalnız olması, görüşmenin başlamasından sonra sohbet ortamının oluşması büyük oranda bu

tedirginliği ortadan kaldırmış; katılımcılar çok daha rahat bir şekilde konuşmalarını sürdürmüşlerdir. Bazı görüşmelerde katılımcıların eşlerinin görüşme yapılan odaya gelerek baktıkları, görüşmeyi merak ettikleri gözlenmiştir. Ayrı bir odada yapılan görüşme gizli bir iş yapıldığı izlenimi vererek “aktırmadan” bizi gözlemlemeye çalıştıkları grlmştir. Genellikle görüşmenin yapıldığı odadan bir şey alma veya çay doldurma bahanesiyle gelerek, görüşme hakkında bilgi almak istedikleri, “ne gerek var ne yapıyorsunuz?” gibi sorular sordukları grlmştir. Katılımcılar genellikle, bu tür “soru”, “laf atma” durumlarını ciddiye almamış; “kızın ödevini yapıyoruz işte, durma burada” diyerek eşlerini göndermişlerdir.

Görüşmeler yapılırken katılımcıların izinleri alınarak ses kaydı alınmıştır. Ses kayıtlarının alınması konusunda başta çekinceler olsa da ses kaydını daha rahat yazıya dökmek için aldığımı söylediğim için izin vermişlerdir. Ayrıca “bak başkasına dinletmeyeceksin ama” diyerek de benden söz almayı ihmal etmediler. Bazı katılımcıların ise ses kaydının yanında görüntü kaydı da alacağımı düşünerek hazırlandıkları ve dış görünüşlerine zen gösterdikleri grlmştir. Görüntü kaydının olmadığını öğrenen katılımcı ise bu görüşme için özel olarak hazırlandığı için “o kadar da hazırlandım, th!” diyerek “tepki” göstermiştir.

Görüşme sırasında beni ve ailemi tanımayan katılımcıların bazı konularda konuşurken kendi çevrelerinden örnekler vermekte daha rahat davrandıkları; benim bir “yabancı” olarak onun anlattığı kişiyi tanııyor olmamın ve ona bunu anlatamayacağım düşüncesinin bu “rahatlıkta” etkili olduğu grlmştir.

Son yedi görüşme ramazan ayında gerçekleştiği için katılımcıların gündelik hayatlarının değiştiği gözlemlemiştir. Katılımcılardan bazıları sorulara cevap verirken, ramazan ayını ve oruç durumunu kastederek, “genel olarak mı cevap vereyim yoksa şimdiyi göre mi cevap vereyim?” şeklinde sorular sormuşlardır. Görüşmelerden beş tanesi iftar açılmadan önce gerçekleştirilmiştir. Bu sırada katılımcılar “kusura bakma ramazan şimdi bir şey de ikram edemedim” gibi mahcubiyet ifadeleri kullanmışlardır. Bazı katılımcılar ise bir şey ikram edememenin üzüntüsü ile, çikolata vererek “hiç olmazsa bir ikolatamızı al, iftardan sonra yersin” demişlerdir. Bulgularda da görülebileceği üzere “ev kadınları” için misafir ağırlamak ve özellikle bunun için yiyecek hazırlığı yapmak çok önemlidir.

Çalışmanın başında ev kadınlarının gözünden ev kadınlarının nasıl durumlarda “makbul ya da olmayan bir ev kadını” durumunda oldukları anlaşılmaya

çalışılmıştır. İlk görüşmelerde, “bir ev kadını nasıl olursa iyi veya kötü bir ev kadını olur?” sorusunda “kötü” kavramının “ahlaksız” olmayla ilişkilendirildiği fark edilmiştir. Büyük oranda televizyondaki aile problemlerini gündeme getirmekle isim yapmış programları göz önüne aldıkları ve bu soruya cevap vermekten kaçındıkları söylenebilir. Görüşmelerde “makbul olmayan” ev kadını anlamak için “kötü” yerine “iyi olmayan” ifadesi kullanılmıştır. Belirtilmesi gereken bir konu da “ev kadını” gibi ifadelerde her yerde tırnak işareti kullanılmamış olmasıdır. Dolayısıyla “ev kadını”, “makbul”, “iyi”, “kötü” gibi tüm kavramların, tırnak içinde olup olmamasına bakılmaksızın, “tırnak içinde” kullanıldığını ifade etmek isterim.

Görüşmelerde, katılımcıların bir kısmı sorulara Giresun yöresi ağızıyla cevap vermişler ve yine yöreye ait bazı sözcükler kullanmışlardır. Örnek vermek gerekirse; “geliim/geliyorum”, “gidiim/gidiyorum”, “yapiim/yapıyorum”, “diim/diyorum”, “içiiim/içiyorum”, “uyii/uyuyor”, “galkiim/kalkıyorum”, “ediim/ediyorum”, “toplaiim/topluyorum”, “gılıim/kılıyorum”, “neççen/ ne edeceksin”, “gadını/kadını”, “garısı/karısı”, “gocası/kocası”, “garişmicak/karışmayacak”, “zabahtan/sabahtan”, “getürür/getirir”, “yerük/yeriz”, “yaniisa/yanıyorsa”, “tanuduğum/tanıdığım”, “içün/için”, “geçürdük/geçirdik”, “taa/da-daha”, “gapıyı/kapıyı”, “anliicen/anlayacağın”, “giremiik/giremiyoruz”, “durii/duruyor”, “habu/bu”, “haşimdi/şimdi”, “bilmiim/bilmiyorum”, “atiisun/atıyorsun”, “galk/kalk”, “duramiim/duramıyorum”, “heç/hiç”, “ediim/yapıyorum”, “diisun/diyorsun”, “satasilik/satmak için” gibi. Bu tür kullanımlar okuma rahatlığı düşülerek düzeltilmiştir. Bazı sözcüklerle ilgili olarak da dipnotta açıklama yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. “EV KADINININ” GÖZÜNDEN “EV KADINI” OLMAK

Çalışmada elde edilen bulgular yedi alt başlık altında ele alınmıştır. Bu başlıklar, “makbul olma/ol(a)mama”, rutin, sitem, övünme, fedakârlık, beklenti olarak belirlenmiştir. İlk ele alınan başlık “ev kadını” başlığıdır. Bu başlık altında katılımcıların “ev kadını” nasıl tanımladıkları anlaşılmaya çalışılmış; “ev kadınının” “ev kadınlığına” olan bakış açısı öğrenilmek istenmiştir.

İkinci başlık, “makbul olma/ol(a)mama” olarak belirlenmiştir. Bu başlıkta “makbul” ya da “makbul olmayan” “ev kadınlarının” nasıl olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Bir diğer başlık “rutindir”. Bu başlık altında “ev kadınlarının” sıradan bir günlerinin nasıl geçtiği öğrenilmeye çalışılmıştır. Gündelik hayatlarını anlatan kadınların, bu rutin içinde kendilerini nasıl gördükleri, bu rutini nasıl değerlendirdikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Sıradan bir günü etkileyen hafta sonları, misafirlerin gelmesi, ramazan ayı gibi etkenlerle bu günlerin nasıl değiştiği ve şekillendiği görülmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu sorunun cevabı içerisinde “ev kadınlığının” tanımlanması, makbul olan ve olmayan “ev kadınlığının” tanımlamalarını yapan ev kadınlarının ifadeleri gündelik hayatlarında ne kadar uyguladıklarını da görebilmeme imkân sağlamıştır.

Diğer ele alınan başlıklar ise katılımcılara sorulan sorulara verdikleri cevaplardan yola çıkarak yapılan kodlamalardan oluşturulmuştur. Bu başlıklardan biri “sitemdir”. “Ev kadınlarının” sitemleri emeklerinin görülmemesi, kendilerine yardımcı olunmaması, ev işlerindeki yoğunluk, akrabalık ilişkilerindeki olumsuzluklar, boş zamanlarının olmaması gibi konularda yoğunlaşmaktadır.

Bir diğer başlık “övünmedir”. “Ev kadınlarının” sitem ettiği ev işleri aynı zamanda övündükleri bir konudur. Özellikle övündükleri alanın mutfak olduğu söylenebilir. Çeşit çeşit yemek yapmakla, bu yemekleri hızlı yapmakla, misafirlerini çeşit çeşit yemekler yaparak ağırlamakla övünmektedirler. Yemek konusu ayrıca fedakârlık ve sitem olarak da ele alınabilir. Çünkü hangi yemeği yapacakları, aile üyelerinin yemek seçmeleri sebebiyle herkesin yiyeceği bir yemeği bulmaları veya

herkese özel ayrı yemek hazırlamaları onların hem fedakârlıklarına hem de sitemlerine konu olmaktadır.

Ele alınan bir diğer başlık “fedakârlıktır”. Ev kadınlarının fedakârlık konusundaki değerlendirmeleri, ailenin isteklerini kendi isteklerinin önünde tutma, kendi isteklerinin genellikle ikinci planda kaldığı yönündedir. Bu duruma dile getirilen en önemli konular yemek yapma ve çocuk bakımı gibi konulardır. Son ele alınan başlık ise “beklentidir”. “Beklenti” az da olsa emeklerinin görülmesi, takdir edilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ancak tüm bu başlıklarla ilgili olarak ifade edilmesi gereken önemli bir husus; ayrı ayrı ele alınan bu konu başlıklarının aynı zamanda birbirleri ile çok ilişkili olduğudur. Bu bakımdan katılımcıların “sitem” ettikleri durumlar aynı zamanda onların fedakârlıklarını, övünmelerini ve beklentilerini de içermektedir.

3.1. Derin Bir Mevzu Olarak “Ev Kadını” ve “Ev Kadınlığı”

Her bireyin birden çok kimliği, statüsü ve rolü olup, bu kimliklerle toplumsal hayatta varlık göstermektedir. Evlilikle birlikte kadının kimliği, statüsü ve rollerinde değişme olmakta; adeta tüm hayatı yeniden şekillenmektedir. Her kimliğin getirdiği sorumluluklar ve karşı taraftaki kişiler için bir beklenti vardır. Bu bölümde de ele alınan kadının “ev kadını” kimliğidir. Bireylerin evlilik sonrasında ailelerinin genişlemesiyle sahip oldukları kimlikler bir anda artmaktadır. Çoğalan kimlikler beraberinde farklı rolleri ve beklentileri de getirmektedir. Bir kadın birilerinin evladı, teyzesi, halası, ablası, kardeşi gibi kimliklere sahipken zamanla eş, gelin, görümce, elti, yenge, kaynana, gibi kimliklere de sahip olabilmektedir. Bu kimlikler bireyin gündelik hayatında değişikliklerin yaşanmasına sebep olabilmektedir. Her bireyin sahip olduğu kimlik doğrultusunda rolleri vardır ve toplum tarafından kabul gören davranışı gerçekleştirmesi beklenir. İşte bu noktada ev kadını kimliğine sahip kadının ona göre davranışlar göstermesi beklenir. İstenilen davranışın uygulanması durumunda ev kadını “makbul” biri olurken, aksi durumda “makbul olmayan” biri olacaktır.

Katılımcılardan elde edilen veriler sonucunda, ev kadınlarının gündelik işlerinin birbirlerine çok benzediği görülmüştür. Gündelik işlerdeki farklılık genelde

küçük çocuğun olması, eşin emekli olması, misafirlik ve hafta içi ve hafta sonu olması gibi durumlarda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca köyü, tarlası, bahçesi olması da kadının hayatında ciddi farklılıklar getirmektedir. Ev kadınlarının sahiplendiği sorumlulukları onların bir gününü ele alarak ve onların beyanlarıyla görülmüştür. Sabah kalkma, diğer hane üyeleri için kahvaltı hazırlama, mutfak toplama, evi süpürme, silme, toz alma gibi cevaplar yapılan görüşmeler sırasında sürekli duyulan cevaplardandır.

Bir katılımcının ev kadınlarının hayatına ve ev kadınlığına dair ifadeleri şu şekildedir:

“İşte kendi dünyasına hapsedilmiş, olduğu yerde dönen kadın demek, başka bir şey değil yani. (Kendi dünyasını açmasını istedim) Evi, mutfak, çocukları. Bütün dünyası orası. Yani sosyal hayatı yeterince olmayan, çalıştığının yani emeğinin karşılığı olmayan, karşılık beklemeden her şeyi yapan kadın.” (Katılımcı 1)¹

Katılımcı 1 ev kadınının tanımlamasını yaparken ailesine ve evine karşı harcadığı emekten bahsetmektedir. Bu durumu da kendi dünyası olarak kabullendiği bir döngü olarak ifade etmektedir.

Bir başka katılımcı ise ev kadınının evine, ailesine, komşularına bağlılık olarak tanımlamış ve bu tanımlamanın getirilerini kabullenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca genel bir ev kadını tanımlamasının katılımcı için iyi olan, makbul kabul edilen ev kadını tanımlaması ile eşit olarak ele alındığı görülmektedir. Geçer’in (Ev Kadını: Arada Kalmış Bir Kadın Tiplemesi, 2019, s. 67) çalışmasında benzer olarak ev kadınının eşine, çocuğuna karşı sorumluluk sahibi olması gerektiğinden bahsetmektedir.

“Ev kadını, iyi bir ev kadını diyorum ya sana evine bağlı olacak yani her şeyi kabullenecek. Yani iyi bir ev kadını (Neyi kabullenecek diye sordum) Evinin işini, geçimini, beyine karşı saygısını, sevgisini yani iyi bir ev kadını olmak öyle. Komşusuna karşı yani.” (Katılımcı 4)²

¹ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

² **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

Başka bir katılımcı da “ev kadınlığını” evine ve ailesine bakan kadın olarak tanımlamıştır. Aileyi ayakta tutanın ev kadını olduğunu ifade etmiştir. Katılımcının ev kadınının evin duygu durumunu belirlediğini, aileyi bir arada tutanın o olduğu düşüncesini ifade etmiştir.

“Ev kadını dediğim evinde işte çocuğuna bakan ama eğer katkı sağlayabiliyorsa evde iyi bir kadın rolü diye düşünüyorsan eşine de her yönden destek olmasını bilen. Ailesine ayakta tutmaya çalışan, huzur ortamı sağlayan bir kadın gibi düşünüyorum.” (Katılımcı 8)³

Katılımcıların ev kadınlığına yönelik en genel vurularından birini “sorumluluk” kavramı oluşturmuş; kadının evle ilgili sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği ifade edilmiştir.

“Ev kadın olmak demek bir evin sorumluluğunu üstlenmek demek o evin genel sorumluluğu sana ait. Mutfağından banyosuna yatak odasına o evin genelinden sen sorumlusun onun sorumluluğu sana ait yaptıkların sana ait.” (Katılımcı 9)⁴

Birçok katılımcı da “ev kadını” ev işi yapan, ailesine ve misafirlerine karşı güler yüzle ilgilenmesi gereken kadın olarak tanımlamıştır.

“Ev kadını evin işini yapacak, temizliğini yapacak, çocuklarına bakacak, kocasıyla ilgilenecek ondan sonra işte gelen misafirleri karşılayacak, ev kadını öyle olur. Temizlik işlerini yapacak. Ne bileyim ev kadını eviyle ilgilenecek, gelenle ilgilenecek, ev kadını yüzü güler yüzlü olacak kapıdan gelene. Yüzü hiç gülmeyen ev kadını olmaz” (Katılımcı 11)⁵

“Ya ne bileyim ben ev kadını olmak ne demek, işte ben ne bileyim. İşini gücünü yapan ev karısıdır, ne bileyim ben.” (Katılımcı 12)⁶

“İşte ev kadın olunca yemeklerini yapıyorsun, evini barkını temizliyorsun, topluyorsun. Mesela bazen misafirin gelir. Kahve içersin, çay içersin. Nasıl anlatayım ki sana. Ben yine rutin tarlaya git gel.” (Katılımcı 14)⁷

³ **Katılımcı 8-** 52 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 25 yaşında kız ve 18 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

⁴ **Katılımcı 9-** 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

⁵ **Katılımcı 11-** 63 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 32 yaşında kız ve 29 yaşında erkek. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 33 yıldır evli.

⁶ **Katılımcı 12-** 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

Katılımcı 14 “ev kadını” eve bakan, bahçede işini yapan, misafir ağırlayan kadın olarak tanımlamıştır.

“Çalışmaya gidersin. Mesela emekli olursun ya da evinde yemeğini yaparsın, işini yaparsın. Benim bildiğim bunlar. Ütü yaparsın, çamaşırı yaparsın. Hepsini yapıyorsun bak bu yaşta da hepsini ben yapıyorum. Yok evde daha başkası. Kimseler yok. Kızlar yok. Hepsi İstanbul'da, bir tanesi de yanımda yok. Hepsi il dışındalar. Okuyanlar gitti.” (Katılımcı 15)⁸

Katılımcı 15 diğer katılımcılarla benzer bir şekilde “ev kadını” ev işlerini yapan kadın olarak tanımlamıştır. İşine yardımcı olma ihtimali olarak sadece çocuklarını düşündüğü, eşini bir seçenek olarak değerlendirmedeği görülmektedir.

“...Bir kadın olarak, bir birey olarak görebilirim. Ama evin içindeyken o evin sahibi olarak görürüm. O evin hanımı. O eve yemek yapacak. O eve bakacak. Çocukları büyütecek. Eşine iyi davranacak. Evinin ve eşinin gerektiği şeyleri yapacak vasıfta bir kadın olarak görürüm. Sorumluluk sahibi olmak zorunda. Gerektiğinde anne, gerektiğinde hemşire, gerektiğinde öğretmen, gerektiğinde arkadaş, gerektiğinde eş olacak bir insan olmalı. Yani ev hanımı olmak sadece bir vasıfla bitmiyor yani.” (Katılımcı 7)⁹

Katılımcı 7 “ev kadını” öncelikle bir birey olarak ele almıştır. Evin içindeki kadına değinirken ise kendini “evin sahibi” olarak tanımlamış, “ev kadınlığını” sorumluluk sahibi olan kadın olarak ifade etmiştir. Bu sorumluluğu ise diğer katılımcılardan farklı olarak sadece ev, aile ile sınırlandırmamıştır. Evlilikle birlikte gelen eve bakma, temiz tutma, çocuklara bakma, eşine iyi davranma gibi eylemlerin yapılması gereken şeyler olarak ele almıştır. Ailedeki diğer kişilere karşı birçok vasıfla bulunması gerektiğinden bahsetmiştir.

Bir diğer katılımcı da aynı şekilde “ev kadınlığını” kendinden çok evi, ailesi, misafirleri ile ilgilenmek olarak ifade etmiştir

“Fedakâr, her şeyi yapması gereken, her gün aynı şeyleri her gün aynı sorumlulukları yapması gereken insan. (Peki o her şey nedir diye sordum) Normal evin günlük işleri günlük alışverişi. Ondan sonra günlük misafir

⁷ **Katılımcı 14-** 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldır evli.

⁸ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.

⁹ **Katılımcı 7-** 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

kabul etme işte. Çocuklarla ilgilenme, gün içinde eş ile ilgilenme, yani öyle kendini de zaman ayırması önemli tabii.” (Katılımcı 6)¹⁰

Bu görüşlerden farklı olarak bir katılımcı da ev kadınlığını “hizmetçilik” olarak tanımlamıştır.

“Hizmetçilik direk bu. Kendimden ödün verip her şeyi en iyi şekilde yapmaya çalışıyorsun, her şeyini yani. Bizim toplumumuzda babalar çalışır para getirir evde kadınlar çalışmaz. Erkekler yorulduğu için işte, kadınlar erkekleri çalıştırmaz. O yüzden ‘erkek evde çalışmamalı’ kafası var bence. Bu yanlış görüş kadın her zaman daha çok sorumluluk sahibidir, idareyi de kadın yapar, yemeği de kadın pişirir. İzni olmadan sürekli çalışmak, tamamen hizmetçilik bu.” (Katılımcı 5)¹¹

Katılımcı 5, kadınların ev içinde yaptıkları işlerin, “iş” olarak görmediğini, erkeklerin işte çalışması ve yorulması durumunda evde dinlendiğini dile getirmektedir. Bu sebeple kamusal alanda çalışıp yorulan erkeğin bir de eve gelip çalışmaması gerektiği görüşünün hâkim olduğunu ifade etmektedir. Bu sebeple evde kendi yaptıkları işi hizmetçilik olarak nitelendirmektedir.

Katılımcı 2 ve 13, “ev kadınlığı” tanımlamasını yaparken evlilik ve eşleri üzerinden tanımlama yaptıkları görülmektedir.

“Genel temelden bir evlilik olarak anlatacak olursam bir kere sevdiğin bir adamsa bak çok güzel bir şey evlilik hani ne olursa olsun. (...) O evde anne varsa sen işe gittiğinde de eve geldiğinde her şeyin hazır, yemeğini yiyorsun, kıyafetlerin yıkanıyor.” (Katılımcı 2)¹²

Katılımcı 2 “ev kadınlığını” daha çok evlilik üzerinden tanımlayarak ev işlerinin sorumluluğundan bahsetmiştir. En başta evlilik üzerinden gitmesinin sebebi de daha yeni evli olduğu içindir denilebilir.

“Eşimin yardımcı olmasını isterim. Bir tek çalışmayla hani birbiriyle destek olup çalışma değil. Ev hanımı da olabilirsin sen de bir insansın. Benim eşimin bir kelimesi var gerçekten o yönden çok hoşuma gidiyor, ‘sen de bir insansın’ diyor ‘senin de dinlenmeye hakkın var’ diyor. Allah razı olsun bunu düşünmesine çok minnettarım yani. Yani şöyle bir şey var ne derim destekçi

¹⁰ **Katılımcı 6-** 54 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. Büyük kızı 29 yaşında evli, küçük kızı 25 yaşında. Çekirdek aile. Kızı ile yaşıyor. Eşi vefat etti. Lise mezunu. 7 yıl.

¹¹ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

¹² **Katılımcı 2-** 24 yaşında kadın. Çocuğu yok. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 2 aydır evli.

olmasını isterim yani seni şey gibi görmesin hani köle gibi görenler oluyor ya.” (Katılımcı 13)¹³

Katılımcı 13 “ev kadınlığı” konusunu, eş desteğini ön plana çıkararak ele almayı tercih etmiştir.

“Ben onları çok bilemeyeceğim de ev kadını olmak, şimdi mesela yeğenlerim evlendi onlara dedim ki, ben çok ezildim ya ‘kendinizi ezdirmeyin, kendinize sahip çıkın. Evinizle yani evinizden başkasını gale¹⁴ almayın ama kendinizi de ezdirmeyim” diye onlara hep söyledim yani. Benim şimdiki aklım olsa valla kendimi ezdirmezdim. Evimi başkasına da kimseyi evime karıştırmazdım. Evimle olurdu. Başkasını iterdim giderdi.” (Katılımcı 3)¹⁵

Katılımcı 3 kendi hayatının zorluğundan yola çıkarak “ev kadınlığının” tanımlamasını yapmaktadır. Daha çok nasihat vererek, çevresindeki kişilerden örneklerle pişmanlıklarını dile getirmektedir. Ev kadınlığı konusunda olması gereken yerine olmaması gereken şeyleri anlatarak bir tanımlama yapmaktadır.

“Yani ev kadını olmak başarmak, hırslı, bir şeyleri rayına oturtturmak yani çabalamak. İş kadını gibi düşün yani. Mesela bir yerin var orayı ekip biçiyorsun, onun sebzelerini, meyvesini topluyorsun. Nasıl mutlu oluyorsun mesela üretim yapıyorsun. Aynen öyle düşün. Biz de evde eş getiriyor pişir taşır dök et yap ye. Yani onlar getiriyor biz de pişirip taşıyıp önlerine getiriyoruz. Bu da bir üretim sayılır.” (Katılımcı 10)¹⁶

Katılımcı 10 ev kadınlığını kamusal alanda ücretli bir işte çalışan kişilerle kıyasladığı görülmektedir. Bu kıyasta tek fark ev kadınının yaptıkları işlerin sonunda herhangi bir ücret alamaması, karşılıksız bir şekilde evde iş yapmaya devam etmesidir. Çelebi’nin (2021, s. 105) çalışmasında ise “ev kadınlarının” kamusal alanda çalışma isteğinin olduğunu “Ama keşke çalışmış olsaydım. Evde durmasaydım...” şeklinde ifade edilmiştir. Genel bir ev kadını tanımlamasının maddi bir karşılığı olan çalışmayı istedikleri ifade edilmiştir.

Ev kadınlarının “ev kadını” ev işi yapan, ailesine bakan, çevresine güler yüzlü davranan kadın olarak tanımlandıkları görülebilir. Katılımcıların genelinden

¹³ Katılımcı 13- 45 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 5 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

¹⁴ Kaale almamak.

¹⁵ Katılımcı 3- 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

¹⁶ Katılımcı 10- 50 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 20 yaşında kız. Geniş aile. Eşi, çocuğu ve kaynatasıyla birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 22 yıldır evli.

farklı olarak bir katılımcının ev kadınlığını “hizmetçilik” olarak görülmüştür. Bu verilerden yola çıkarak ev kadınlarının gündelik hayatlarında genellikle ne ile uğraştıkları, gündelik hayatlarının büyük bir kısmını nelerin oluşturduğunu görebilme imkânı sunmaktadır. Gündelik hayatlarında benzerlikler ve farklılıklar bulunsa da ev kadını tanımlamalarında benzer yanıtlar verdikleri görülmektedir. Ailesine bakan, evinin işlerini ve yemeğini yapan, misafirperver, güler yüzlü kadın açıklamaları katılımcılar tarafından sıkça dile getirilmiştir. Ayrıca bu açıklamaları yaparken de kendilerine, gündelik hayatlarından da yola çıkarak yorum yaptıkları görülmüştür. Bu tanımlamaların da üzerinden giderek ev kadınlarının yaptıkları işleri genellikle yapılması gereken ve normal olarak gördüklerini söylenebilir.

3.2. Makbul olma/ol(a)mama

Katılımcılardan “ev kadını” tanımlamalarını istendiğinde genellikle kendilerinden yola çıkarak bu tanımlamaları yaptıkları ve “iyi” ev kadınının nasıl olduğunun tanımlamasını yaptıkları görülmüştür. Burada “iyi ev kadını” derken toplumda “makbul olan” ev kadınının nasıl olduğunun cevabı alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca “iyi olmayan”; “makbul olamayan” ev kadınının da nasıl olduğu da sorulmuştur. Bu soruyu görüşmelerin başında “kötü ev kadını” şeklinde sorduğumda anlaşılmaya çalışılmıştır. Ancak “makbul olmama” durumuna katılımcıların, kendileriyle ilişki kurulabilir endişesiyle cevap vermekten kaçındıkları, “iyi olan” ev kadınları üzerinden tanımlamalar yapmaya çalıştıkları görülmektedir. Alınan cevaplarda da genellikle iyi olan ev kadını ile iyi olmayana karşılaştırmalı olarak vermişlerdir.

“İyi bir eş olmalı, iyi bir anne olmalı, iyi bir gelin olmalı, kendini mutlu etmeli aslında insan ki eşini ya da çocuklarını mutlu edebilsin, onları anlayabilsin.” (Katılımcı 1)¹⁷

Katılımcı 1 evine ve ailesine karşı sorumluluklarını yerine getiren kadının iyi bir ev kadını olabileceğini ifade etmektedir. Evdeki mutluluğun temelini ev kadınının öncelikle kendini mutlu edebilmesi olduğunu, bu mutluluk sayesinde ailedeki diğer

¹⁷ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

kişileri de mutlu edebileceğini ifade etmiştir. Ailedeki diğer kişilerin duygu durumunun da ev kadınına bağlı olduğu gibi bir anlayış ortaya koymuştur. Katılımcı 2 ise bu profilin tam tersi olarak iyi olma önceliğinin eşinde olması şeklinde bir görüş ortaya koymuştur.

“Ben bu konuları eşe de bağlıyorum. Hani sadece kadına değil erkeğe de bağlıyorum. Tabi ki de bir kadın, ev hanımıysa da çalışsa da evine tabi ki de sadık olacak, o anki işi gücüyle, eviyle ilgilenecek. Ama benim için karşımdaki erkek de çok önemli.” (Katılımcı 2)¹⁸

Katılımcı 2 ev kadınının iyi olma ihtimalini özellikle eşin de iyi olması üzerinden değerlendirmektedir. Eğer eşi ona karşı iyi olursa doğal olarak kadında iyi bir ev kadını olacaktır.

“Kendi işinde olacak, elin işine karışmayacak. Kendi işini yapacak. Ne bileyim yavrum ben bilemiyorum. Başkasının dedikodusu değil kendi hayatına bakacak. Namusunu şeyini koruyup, çoluğuyla çocuğuyla, kocasıyla güzel gene işini yapıp oturacak. Yani namazını kılıp. Müslümanca.” (Katılımcı 3)¹⁹

Katılımcı 3 namusunu koruyan, ailesine bakan, kendi işiyle ilgilenen, Müslümanca yaşayan kadının iyi bir ev kadını olacağını ifade etmektedir.

“İyi bir ev kadını ağır başlı olmalı. Saygılı olmalı, kocasına, kaynanasına, kaynatasına, kocasının çevresine, gendi çevresine saygılı bir kadın olmalı. Ondandır da temizliğine dikkat etmeli. Misafirperver olmalı. İşte ta ne diyeyim. Çoluğuna çocuğuna saygılı olmalı.” (Katılımcı 4)²⁰

Katılımcı 4 kadının temiz olması, ailesine ve çevresine saygılı, misafirperver olmasını iyi bir ev kadınının özellikleri olarak belirtmektedir.

“Ben baktığım zaman dışarıdan iyi bir kadın nedir evine bağlı evinin sorumluluklarını bilen. Yani ailesine ev için de eşi çalışıyorsa eğer ev hanımı ise yani genellikle fedakâr eşim de var mı, genelde benim düşüncem iyi bir

¹⁸ Katılımcı 2- 24 yaşında kadın. Çocuğu yok. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 2 aydır evli.

¹⁹ Katılımcı 3- 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

²⁰ Katılımcı 4- 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

kadın evde kendini de saygı çerçevesi ezdirmeyeceğiz sürece eşine çoluğuna çocuğuna bağlı sorumluluklarını bilen kadın.” (Katılımcı 8)²¹

Katılımcı 8 evine, ailesine bağlı sorumlulukları bilen kadını iyi bir ev kadını şeklinde ifade etmiştir.

“Bana göre iyi bir ev kadını diyebilmem için sorumluluk sahibi olması, mesela eşine çocuklarına ailesine evine sorumluluk sahibi. Bu sorumluluk sahibi ne demektir, hani çocuklarının okuldan geliş gidiş zamanlarını takip edebilen, eşi akşam eve geldiğinde hani yemeği hazır olan, kıyafetleri temiz olan, eşini temiz giydirebilen, çocuklarını temiz bir şekilde okula, işe gönderebilen. İyi bir ev hanımı benim için bunlardır.” (Katılımcı 9)²²

Katılımcı 9 iyi bir ev kadının sorumluluk sahibi olması yanında özellikle ev ve kıyafet temizliğine dikkat etmesi gerektiği şeklinde değerlendirmiştir.

“Vallahi iyi bir kadın iyi bir ev kadınına olması için güç, cesaret, saygı, sevgi, ayaklarının üstünde diyelmesi²³ lazım. Millete fırsat vermeyecek, ayaklarının üstünde duracak. Elinin altında şakır şakır yapıp eden kişi millete de fırsat vermez. İş beyinde biter. Kafası çalışan insan her şeyi dört dörtlük yapar.” (Katılımcı 10)²⁴

Katılımcı 10, ayaklarının üstünde durabilen ve bir anlamda “kafasını çalıştıran”, “yol yordam bilen”, “başkasına eleştirme fırsatı vermeyen” güçlü bir ev kadını profilini öne çıkarmıştır.

“Misafir seven bir kadın olacak mesela misafire hoşgörülü olacak. Temiz olacak işte ne bileyim yüzü güleç olacak. İnsana yakın olacak. Ondan Tabii ki ev kadın olur dersin. Yanına vardığında hoş karşılayacak, işte öyle.” (Katılımcı 11)²⁵

Katılımcı 11’e göre evini temiz tutan, misafirlerine karşı hoşgörülü olan kadın iyi bir ev kadınıdır.

²¹ **Katılımcı 8-** 52 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 25 yaşında kız ve 18 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

²² **Katılımcı 9-** 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

²³ Katılımcı “ayaklarının üstünde durabilmesi” anlamında söylemiştir.

²⁴ **Katılımcı 10-** 50 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 20 yaşında kız. Geniş aile. Eşi, çocuğu ve kaynatasıyla birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 22 yıldır evli.

²⁵ **Katılımcı 11-** 63 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 32 yaşında kız ve 29 yaşında erkek. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 33 yıldır evli.

“Vallahi iyi bir ev kadını ne bileyim ben. Akıllı başlı olduktan sonra herkes ev kadınıdır. Ne bileyim ben sokakta gezmezse, evine sahip çıkarsa yani. (Evine sahip çıkmaktan kastettiğini şeyin ne olduğunu sordum) Çocuklarıyla sabahtan kalkar. Çocuklarına kahvaltısını hazırlar, kocasına kahvaltısını hazırlar, işe yollar. Ondan sonra çocuklar çamaşırları orada koltuğun üstünde. ‘Siz üstünüzü başınızı giyin, çayınızı koydum, için gidin’ denmez. Sabahtan kalkarsın. Sobanı yakarsın, çocuklarının karnını doyurursun, herifin karnını doyurursun. Ondan sonra evinin işine bakarsın.” (Katılımcı 12)²⁶

Katılımcı 12 akıllı olan herkesin ev kadını olabileceğini ifade etmektedir. Ona göre bu kişiler zaten evine ve ailesine bakacaktır.

“Yani eve böyle şey gibi değil, derli toplu, düzenli, çocuklarına karşı da saygılı, eşine karşı. Benim için o önemli benim için tam bir ev hanımıdır. Evinin yemeğini, işte çalışması, işini gücünü, çocuklarıyla olan saygısı, sevgisi. Benim için çok önemli eşine karşı bu.” (Katılımcı 13)²⁷

Katılımcı 13 evine ve ailesine bakan kadının iyi bir ev kadını olarak adlandırılabilirliğini ifade eder.

“Nasıl birdir acaba becerikli midir bilmem ki. İşte biraz becerikli olması lazım. Biraz huyu güzel olması lazım, temiz olması lazım. (Becerikliden kastının ne olduğunu sordum) Temiz tutacağız evine işine evine bağlı mesela namuslu dürüst daha neyi sayım ki sana.” (Katılımcı 14)²⁸

Katılımcı 14 ise becerikli olmayı ön plana çıkarmaktadır. Bundan kastının ise evine bağlı, namuslu, temiz birisi olduğu anlaşılmaktadır.

“Kadın işte, ben ev kadınıyım zaten. Bir şey yapmıyorum ki, işte temizlik, bulaşık. Hep aynı işler, ne yapacaksın. Yani onu tam bilmem bize göre biz iyiyiz. Nasıl alabilirsin temizliğini yapabilirsin yemeğini yaparsın evin içinde herifine hizmet edersin daha nasıl olacak iyi geçinmeye uğraşırsın bir de çocuk bakarsın.” (Katılımcı 15)²⁹

²⁶ **Katılımcı 12-** 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

²⁷ **Katılımcı 13-** 45 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 5 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

²⁸ **Katılımcı 14-** 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldır evli.

²⁹ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.)

Katılımcı 15 kendini örnek göstererek “ev kadınlarının” neler yaptıklarından bahsetmiş; eve, çocuklara bakmak, eşine hizmet etmek bir kadının iyi bir ev kadını olarak çağrılmasına yol açacağını aktarmıştır. Bir kadının iyi bir ev kadını olarak anılabilmesi için neler olması gerekiyor sorusuna farklı olarak kadının bireysel olarak kendine bakması, önce kendinin iyi olması gerektiği cevabını vermiştir.

“Bence iyi bir ev kadını, öncelikle kendine zaman ayırmış bir ev kadın olmalı, kendine zaman ayırabiliyorsa, motivesi yüksekse, psikolojisi iyiye, evinin temiz olması, her şeyi temiz, her şeyi düzenli olması değil o ev kadını eğer kendini zaman ayırabiliyorsa mutlu olabiliyorsa bence kendi kişisel hayatıyla da ilgilenebiliyorsa, sadece hayatı o evden ibaret değilse bence o kadın iyi bir ev kadını diyebilirim. Ya bunun dışında da evindeki tüm işleri yapıyorsa çocuğuna bakıyorsa bunların yanında kendine zaman ayırabiliyorsa bence bir ev kadını böyle olmalı.” (Katılımcı 5)³⁰

Katılımcı 5 ev kadınının iyi olabilmesi için öncelikle kişisel olarak kendisinin iyi olması ve kendine zaman ayırabilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunları yapabildikten sonra evin işini ve çocuğunun bakımını yapması gerektiğinden de bahsetmektedir.

“İyi bir ev kadını hem evinin işini yapan hem çocuklarını büyütebilen aynı zamanda kendine de zaman ayırabilen sosyal hem sosyal yönden hem de ev ortamında kendini her yerde geliştirebilen bir kadın olmalı bence öyle bir kadın benim için ideal ev kadınıdır yani.” (Katılımcı 6)³¹

Katılımcı 6 bir kadının iyi bir ev kadını olarak anılabilmesi için ev işleri ve çocuklarına bakmanın dışında bireysel olarak kendine bakan, geliştiren kadın olması gerektiğini savunmaktadır.

“İyi bir ev hanımı sorumluluk sahibi olmalıdır. Evine, çocukları varsa çocuklarına, eşine, kendisine karşı sorumluluk sahibi olmalıdır. Temiz olmalıdır. Öncelikle temizlik. Yemekleri zamanında yapmalı evini yemeksiz bırakmamalıdır. Çocuklarını yemeksiz bırakmamalıdır. Çocuklarının beslenmelerine dikkat etmelidirler. Okullarına gidiyorlarsa okulla ilgili derslerine yardımcı olmalıdır. Gerektiğinde eşinin sırdaşı, arkadaşı olmalı.

³⁰ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

³¹ **Katılımcı 6-** 54 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. Büyük kızı 29 yaşında evli, küçük kızı 25 yaşında. Çekirdek aile. Kızı ile yaşıyor. Eşi vefat etti. Lise mezunu. 7 yıl.

Ama arada da kendine zaman ayırmalı ayırabildiği kadar. Dışarıdan da haberdar olmalı. Dış hayattan. Dünya dönüyor, birçok olaylar oluyor. Yaşanan olaylara kulak arkası etmemeli. Yani sadece bir ev hanımı evden ibaret değil. Bir insan sonuçta.” (Katılımcı 7)³²

Katılımcı 7 iyi bir ev kadını için diğer katılımcılarla benzer yanıtlar vermiştir. Fakat ek olarak kendine, çevresine, gündeme bakıp haberdar olan biri de olunması gerektiğine değinmiştir.

Makbul olarak görünmeyen, iyi olmayan ev kadını katılımcılara sorulduğunda genellikle iyi ev kadını tanımlamalarının zıttı şeklinde cevapladıkları görülmüştür. Özellikle ailesine zaman ayırmayan, evlerini temiz tutmayan, çok gezen kadınların iyi olmayan ev kadını olarak tanımlandığı görülmektedir.

“Ben hiçbir annenin kötü bir ev kadını olacağını düşünmüyorum. Yani ev kadını, eş, anne. Nasıl tabir edersen et. Ama ki tabi ki öncelikleri evi, çocukları değilse özellikle benim için bu bir kötü annedir.” (Katılımcı 1)³³

Katılımcı 1’e göre eğer ev kadını önceliğini evine, ailesine vermezse iyi bir ev kadını olamayacaktır.

“Kötü bir ev kadını hiçbir şey yapmayan, evlenmiş ama ne yaptığı belli olmayan, hiçbir şekilde evini, eşini, varsa çocuklarına sadık olmayan, tamamen hani aman ne yapıyorsan yap gözüyle bakıp evine vakit harcamayıp daha çok dışarıda yiyici bir insansa hem çalışmayıp hem eşinden para alıp dışarıda yiyor, üstelik evde bir şey yoksa bu benim için tamamen gözümde kötü bir ev kadınıdır ya da bir annedir ya da bir kadındır.” (Katılımcı 2)³⁴

Katılımcı 2 ise iyi olmayan ev kadını, evine, ailesine sadık olmayan ve ailesine vakit ayırmayan kadın şeklinde ifade etmiştir.

“Kötü bir ev kadını kocasından iş bekler. Gelene iş yaptırır. Yani bak var öyle tanıdığım da onun için diyorum. Hiç eve yemek yapmıyor kadın. Mesela getirsin, ney eşi hamsi getirir, pişirir yeriz. Ya sen de bi çorba yap yanına, öyle değil. Yani hep beklenti, hep beklenti. Süpürmez, evden çıkar gider. Bi

³² **Katılımcı 7-** 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

³³ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

³⁴ **Katılımcı 2-** 24 yaşında kadın. Çocuğu yok. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 2 aydır evli.

gıydan³⁵ nerde ateş yanıyorsa, nerde yemek varsa oraya gider.” (Katılımcı 3)³⁶

Katılımcı 3’e göre evinde iş yapmayan, eşinden, çevresinden iş bekleyen kadın iyi olmayan ev kadınıdır.

“Ben onlara çok sayıyorum. Allah onları yerin dibine soksun o kadınları. Biz neler gördük geçirdik. (Neler gördüğünü sordum) Neler göreceğim, kocası varken varıp gene evleniyorlar kızım. Beriki herif dururken öteki heriften çocuk gazanılar³⁷. Bunlar insan mı insan mı yavrum. Biz nasıl bir insandık. Ben daha onu ben daha nasıl iyi bir diyeyim ben ona, ben neresine ne diyeyim yavrum.” (Katılımcı 4)³⁸

Katılımcı 4 ise iyi olmayan ev kadınına namus üzerinden değerlendirmektedir. “Herhalde evi pisse, düzensizse, çamaşırlarını dışarıya asıyorsa, beyazı tam beyaz değilse Türk halkımız iyi bir ev kadını değil der diye tahmin ediyorum.” (Katılımcı 5)³⁹

Katılımcı 5 iyi ev kadınına ev ve çamaşır temizliği üzerinden değerlendirmiştir.

“Akşama kadar uyuyan ev işlerini yapmayan çocuklarını eğitimleri konusunda herhangi bir çabayı gösteremeyen işte çevresiyle eşiyile geçinemeyen her şeye böyle kızıp bağırın Ondan sonra çevreye karşı saygısı olmayan insanlara iyi diyemem yani.” (Katılımcı 6)⁴⁰

Katılımcı 6 diğer katılımcılara benzer özelliklerle birlikte kadının “geçimli” birisi olmasını vurgulamıştır.

“Ev kadınına evinden almalarsınız. Evi temiz olmaz, yemeği olmaz, çocuğuna bakmaz, bakımsızdır. Eşine karşı saygısızdır. Evet, bu iyi bir ev hanımı değildir diyebiliriz. Çünkü dışarıdan ben özel hayatını bilmem. Ben onu sadece ev hanımı olarak bilirim. Bu şekilde değerlendirebilirim, gördüğüm kadarıyla. Bir kere gider görürüm. Örnek veriyorum evi pistir, dağınıktır.

³⁵ Katılımcı burada sürekli anlamında kullanmıştır.

³⁶ **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

³⁷ Katılımcı “çocuk gazanılar” derken çocuk sahibi olmaktan bahsetmektedir.

³⁸ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

³⁹ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

⁴⁰ **Katılımcı 6-** 54 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. Büyük kızı 29 yaşında evli, küçük kızı 25 yaşında. Çekirdek aile. Kızı ile yaşıyor. Eşi vefat etti. Lise mezunu. 7 yıl.

Çocuk vardık illaki, çocuk bakımsızdır. Ne bileyim çocuk yıkanmamıştır. Bezi dolmuştur, alınmamıştır. Çocuk mutsuzdur. Anlarsınız yani. O anda o ortamda bulunmak istemezsiniz zaten. Huzursuz oluyorsunuz. Çıkıp evime gideyim diyorsunuz.” (Katılımcı 7)⁴¹

Katılımcı 7 iyi ev kadının ev ortamındaki temizlik, titizlik ve bakımla ilgili konulardan kolay bir şekilde anlaşılabilirliğini vurgulamaktadır.

“Eviyle ilgili iyi kadınların açıkçası kötülüğü nasıl olur, o eşe göre değişir gibi geliyor bana. Yani bazı eş var karısından hiçbir beklentisi yoktur. Ne iş yönünden olsun ne temizlik yönünden olsun. Temizlik açısından demiyorum ev kadını evde huzurlu bir ortam sağlıyorsa illaki tartışmaları olur ama saygı çerçevesinde huzur yönünden daha çok bakıyorum evin ortamına. Kavganın ortamı beni küçüklüğünden beri etkilemiştir.” (Katılımcı 8)⁴²

Katılımcı 8 iyi olmanın en önemli noktası saygılı olmak olduğunu ifade etmektedir. Kavganın bir durumda dahi saygı çerçevesinde kalınabilmesiyle açıklamıştır. Buna benzer bir olayı deneyimlediğini ifade etmiş; birçok hususun yanında esas olanın karşılıklı anlayış olduğunu vurgulamıştır.

“O da tam tersi dediğim gibi sorumsuz bir insandır sorumluluklarını yerine getirmeyen çocuklarını takip etmeyen onlarla çok ilgilenmeyen hani eşiyle ilgilenmeyen çocuklarının geliş gidişleri ile ilgilenmeyen evine karşı sorumsuz.” (Katılımcı 9)⁴³

Katılımcı 9’a göre sorumsuz olan bir insan iyi bir ev kadını olmayacaktır.

“Çolanpa. (Ne demek olduğunu sordum) Çolanpa, beceriksiz, isteksiz, yani böyle insanlar hiçbir zaman ne iki yakası bir araya gelir ne yaptığı ettiği ortada, meydana olmaz, yani benim düşüncem bu. Yani kendini ifade edemeyen, anlatamayan, bir şeyleri meydana getirip edemeyen insandan hayır gelmez. Açık ve net.” (Katılımcı 10)⁴⁴

⁴¹ **Katılımcı 7-** 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

⁴² **Katılımcı 8-** 52 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 25 yaşında kız ve 18 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

⁴³ **Katılımcı 9-** 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

⁴⁴ **Katılımcı 10-** 50 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 20 yaşında kız. Geniş aile. Eşi, çocuğu ve kaynatasıyla birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 22 yıldır evli.

Katılımcıya göre kendini ifade edemeyen kadın iyi bir ev kadını değildir. Katılımcının iyi ev kadınına “işlerini çekip çevirebilen” kadın olarak tanımladığı söylenebilir.

“Çocuklarına bakmaz evi ile ilgilenmez hep dışarıda gezer, bundan kadın olmaz ev kadını olmaz evine bakmıyor, çocuklarına bakmıyor böyle bir kadından kendi üstüne başına önem vermez.” (Katılımcı 11)⁴⁵

Katılımcı 11 iyi olmayan ev kadınına evine, çocuklarına, kendine bakmayan, sürekli gezen kadın olarak tanımlamıştır.

“Ee sokakta gezerse iyi bir kadın olmaz. Yani evine barkına bakmazsa, kocasına sahip çıkmazsa, çoluğuna çocuğuna sahip çıkmazsa. Yani daha nasıl olur.” (Katılımcı 12)⁴⁶

Katılımcıya göre gezen ve ev işlerin aksatan kadın iyi bir ev kadını olamaz.

“İyi olmayan bir ev kadını evine bakmayan, yemeğine, çoluğuna çocuğuna bakmayan. Ondan vazgeçmiş, kendinden vazgeçmiş. Evi nasıl diyeyim pislik götürüyorsa iyi değildir.” (Katılımcı 13)⁴⁷

“Ben ne bileyim, evine barkına bakmaz işte. Gezer süslenir, gezer evine iş etmez öyle düşünüyorum.” (Katılımcı 14)⁴⁸

“Ya işte evinde yemeğini yapmaz. Her gün gider gezer dolaşır. Eve hiç bakmaz. Herife hiç bakmaz. Çoluk çocuğuna bakmaz. Akşama kadar gezer. O şimdi iyi bir kadın değildir bize göre.” (Katılımcı 15)⁴⁹

Katılımcı 15 yine iyi olmayan ev kadınına gündelik ev işlerini aksatma üzerinden değerlendirmiştir. Katılımcıya göre iyi olmayan ev kadını evine, ailesine bakmayıp çok gezen kadındır.

Ev kadınlarının yaptığı “makbul ev kadınlığı” tanımlamalarında, evine, ailesine bakan, misafirperver, çevresine ve evine karşı sorumluluk sahibi, saygılı kadın tanımlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Makbul olmayan ev kadınına tanımlamalarında ise tam tersi olarak; ailesine bakmayan, ev işi ve yemek yapmayan,

⁴⁵ **Katılımcı 11-** 63 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 32 yaşında kız ve 29 yaşında erkek. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 33 yıldır evli.

⁴⁶ **Katılımcı 12-** 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

⁴⁷ **Katılımcı 13-** 45 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 5 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

⁴⁸ **Katılımcı 14-** 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldır evli.

⁴⁹ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.)

sorumluluk sahibi olmayan, misafirperver olmayan, güler yüzlü olmayan, sürekli gezen gibi tanımların öne çıktığı görülmektedir.

3.3. Rutin: Düzen İçinde “Ev Kadını”

Çalışmada ev kadınlarının gündelik hayat pratiklerini öğrenmek amacıyla bir günlerini nasıl geçirdikleri sorulmuştur. Böylece kadınların rutinleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Gündelik hayat, insanların hayatlarındaki uğraşları, işleri, boş zamanları, özel yaşamları, ulaşım ve kamusal yaşam ilişkileri gibi pek çok şeyi kapsamaktadır (Lefebvre, 2015, s. 9). Gündelik hayat genellikle kendini tekrar eden, rutin haline gelmiş pratikleri içerir. Sıradan hale gelmiş gündelik hayatta gerçekleştirilen eylemlerde birey herhangi bir neden aramadan ve sorgulamadan günlük yaşantısına devam edebilir. İnsanların gündelik hayat içerisinde gerçekleştirdikleri eylemleri yine gündelik hayatta öğrendikleri bilgi birikimlerinden hareketle gerçekleştirdikleri söylenebilir. Bu sebeple öğrenilen bilgi birikimlerini gündelik hayatın dışında ele almak pek mümkün değildir (Şahin & Balta, 2001, s. 186).

Gündelik hayatta bir şeyin rutin hale gelebilmesi için kendini tekrar etmesi gerekmektedir. Fakat bu kendini tekrar sabit, değişmez değildir (Bektaş, 2015, s. 271). Gün içerisinde sıradanlaşmış olan eylemlerimiz, pratiklerimiz, genellikle birbirini tekrar eden günler, doğamız haline gelmiş olan şeylerdir. Herhangi bir kişiye bir gününde neler yaptığını sorduğumuz zaman büyük ihtimalle gün içerisinde yaptığı bazı şeylerden bahsetmeyecektir. Bu şeyler kendini tekrar eden sıradan şeyler olduğu için anlatmaya değer görmeyebilir.

Ev kadınlarına bir günlerinin nasıl geçtiği, neler yaptıkları sorulduğunda “sıradan bir gün, neyini anlatayım!” diyerek geçiştirmeye çalışmışlardır. Bu sebeple konu çeşitli sorularla detaylandırılmıştır. Örneğin temizlikten bahsettiklerinde bu yaptıkları temizliği detaylandırmaları istenmiştir. Bu durumda ise “yaptığım her şeyi anlatacak mıyım?” gibi bir tepkiyle karşılaşılmıştır. Burada kadınların gündelik hayatlarını anlatmaya değer görmediklerini çünkü sıradan olarak değerlendirdikleri gözlemlenmiştir. Lefebvre’ye göre gündelik olan özgünlükten, yaratıcılıktan, keşfedicilikten ve zevkleri dönüştürme gücünden yoksundur (Köse, 2008, s. 13).

Kadınlar açısından birbirinden farksız sayılan günler sıradan hale gelmiştir. Bu sebeple gündelik hayatlarından bahsederken üstün körü ve kendilerince anlatmaya değer gördükleri şeylerden bahsetmektedirler. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde kadınların sıradan olarak gördükleri günleri hakkında daha fazla bilgi edinebilmek için anlatılanlardan hareketle bazı ek sorular sorulmuştur.

Ev kadınlarının rutinleri yaşlarına, küçük çocuklarının olup olmasına ve eşlerinin özelliklerine göre değişmektedir. Kadınların sahip oldukları bu nitelikler çok olmasa da bazı farklılıklara sebep olmaktadır. Özellikle küçük çocuğu olan ya da yaşlı büyüklerinin bakımını üstlenen katılımcıların gündelik hayatları ise genellikle bu insanların ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Bu farklılıkların ötesinde kadınların gündelik hayatlarının benzer geçtiği tespit edilmiştir. Kadınların rutinlerini çoğunlukla yemek yapmak, evi temizlemek oluşturmaktadır.

Ev kadınlarının gündelik hayatları incelenirken hafta içi günler ile hafta sonu günler biçiminde kategorize edilmiştir. Kadınlar gündelik yaşamlarının büyük bir kısmını ailesine göre şekillenmekte; özellikle çocukların okulu ya da eşlerinin işleri çok belirleyici olmaktadır. Bunun yanında eğer köyle bir irtibat varsa, bu da durumu etkilemektedir. Kadınların eşlerinin tatil günleri ve köye gittikleri günler genellikle hafta sonlarına denk gelmesi nedeniyle çalışma sürecinde yeni sorular eklenmiştir. Ev kadınlarının gündelik hayat içerisindeki fedakârlıkları dikkat çekicidir. Çalışma süresince bazı görüşmeler ramazan ayına denk gelmiştir. Böylece dini günlerde ev kadınlarının gündelik hayat rutinlerinin nasıl değiştiği tespit edilmiştir.

Katılımcıların gündelik hayatlarındaki benzerlikler ve farklılıklar verdikleri cevaplarda açığa çıkmaktadır.

“...günün gidişatı zaten belli. Çünkü sabah küçük oğlum gidecek. Sonrasında kayınvalidemler kalkacak, ilaç saatleri olduğu için kahvaltı hazırlanacak. Öğlen acıkacaklar, yemek yoksa yemek çıkacak. Öğlene hazırladıysam dışarda olanlar gelecek. Onlara kaldıysa yemek, istediği yemek yoksa onlar yapılacak yani hep evde yaşayan insanların rutinine göre kendimi ayarlıyorum.” (Katılımcı 1)⁵⁰

Küçük çocuğu olan Katılımcı 1'in gündelik planlarını genellikle çocuğuna göre düzenlediği görülmektedir. Başlangıç olarak gününü küçük çocuğuna göre

⁵⁰ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

ayarlamış olsa da devamında sırasıyla ailenin diğer üyelerine göre kendi gününü planlamaktadır. Görüşmelerde ev kadınlarının gündelik işlerini planlamada diğer aile üyelerinin etkisi özellikle yemek konusunda ortaya çıkmaktadır. Kadınlar gündelik hayatlarının diğerlerine göre düzenlendiğinin farkındadır ve bunu sıklıkla dile getirmektedirler.

Katılımcılara ev kadını olmanın onlar açısından ne anlam ifade ettiği sorulduğu zaman verdikleri yanıtlar büyük ölçüde diğerleriyle örtüşmektedir. Bu durum ev temizliği söz konusu olduğu zaman daha net bir biçimde açığa çıkmaktadır.

“Ev, detay temizlik yaparım her zamanki gibi hani hep detay yaptığım için. Silmek, süpürmek. O gün çamaşır az da olsa çok da olsa yıkamak yani evin içini çiçek bahçesine getirme taraftarıyım. Yani bugün bunu yapayım yarın şunu yapayım kafasında değilim katiyen. Hani geç de olsa onu o güne tamamlayacağım” (Katılımcı 2)⁵¹

Ev kadınlarının gündelik hayatlarının önemli bir kısmını ev temizliği oluşturmaktadır. Katılımcı 2’nin ifade ettiği gibi evin temiz olmasını, evini “çiçek bahçesine dönüştürmek” şeklinde tanımlamaktadır. Kadınlar temizliği gündelik yaşamın bir parçası haline getirmişlerdir. Temizliği nerdeyse her gün yapılması gereken bir görev olarak görmektedirler.

“Sabahtan kalkıp çay içersem içiyorum, evimi düzenliyorum, yatağımı yapıyorum. Bir yere de gideceksem gidiyorum.” (Katılımcı 3)⁵²

Katılımcı 3 eşi vefat ettiği için tek yaşamaktadır. Ayrıca evinin düzenini ve evinin temizliğini yaparak dışarı çıktığını ifade etmiştir. Eşi vefat etmesine rağmen gündelik rutinlerinin büyük ölçüde değişmediği görülmektedir. Ev temizliği gündelik hayatın değişmeyen bir rutini olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ancak katılımcının tek yaşaması yemek yapma rutini konusunda diğer kadınlara göre daha esnek olduğunu göstermektedir.

“Sabah kalktığımda eûzü besmeleyi çekiyorum. Ondan sonra şu anı soruyorsan onlar uyuyor evde. Beyim uyuyor, çocuk uyuyor, kızım işe gidiyor. Kendim bi cüz okuyorum. Namazımı kılıyorum, bi cüz okuyorum.

⁵¹ **Katılımcı 2-** 24 yaşında kadın. Çocuğu yok. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 2 aydır evli.

⁵² **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

Ondan sonra kalkıyorum, kahvaltı hazırlıyorum. Ondan sonra beyimi kaldırıyorum, çocuğumu kaldırıyorum. Evimi topluyorum. Yemek yapıyorum. Siliyorum süpürüyorum derliyorum topluyorum derken akşam ediyorum kapıyı yavrum. Daha ne edeceğim, hiç bişi. (...) kalktığım zaman en eveli⁵³ yemeğimi yapıyorum. Ondan sonra mutfağımı topluyorum. Ondan sonra artık ya bir balkon yıkıyorum ya iki balkon yıkıyorum ya tuvaletimi banyomu yıkıyorum. İşte tuvalet banyo zaten genellikle bir gün yıkadığım zaman yarın dahası güne bir daha yuncak⁵⁴ oluyor. İşte yani süpürüyorum, siliyorum, pişiriyorum işte öyle. Yani hiç oturmasan evde akşama kadar etsen iş var anlayacağın de ben oturuyorum arada. Ben oturuyorum, yoruluyorum, edemiyorum tere karışıyorum. He yoruluyorum kızım yoruluyorum.” (Katılımcı 4)⁵⁵

Katılımcı 4 herkesten önce uyanarak kendine özel bir zaman dilimi oluşturmaktadır. Kadınlar bu özel zamanı dini ibadetlerini yaparak geçirmektedirler. Ardından aile üyelerini uyandırarak evdeki rutini sürdürmektedirler. Ayrıca diğer katılımcılar gibi ev temizliği yapmakta ve yemek pişirmektedirler. Bu işlerin ise gündelik hayatının büyük bir kısmını kapsadığını “akşam ediyorum kapıyı” diyerek desteklemiştir. Anlatılmaya değer görülmeyen günlük yaşantılarının detaylandırılarak anlatılması istenmiştir. Bu detay içinde “yani hiç oturmasan evde akşama kadar etsen iş var. Anlayacağın de ben oturuyorum arada. Ben oturuyorum, yoruluyorum, edemiyorum tere karışıyorum. He yoruluyorum kızım yoruluyorum” ifade ederken gizli bir sitemde bulunduğunu görülmektedir.

Katılımcı 5, Katılımcı 7 ve Katılımcı 13’ün küçük çocukları olduğu için gündelik rutinlerini ona göre şekillendirdiklerini ifade etmişlerdir. Hatta kadınlar güne başlarken kahvaltı yapmadan önce öncelikli olarak çocuğun ihtiyacını gidermektedirler.

“Kalkıyorum sabah önce. Çocuğumla ilgileniyorum tabii ki de. Çocuğun özel ihtiyaçlarını karşılıyorum öncelikle. Sonra kahvaltı hazırlıyoruz, tabii önce çocuğun kahvaltısını yaptırıyorum sonra kendi kahvaltımı yapıyorum. Sonra

⁵³ Katılımcı “en eveli”ni ilk önce anlamında kullanmıştır.

⁵⁴ Katılımcı “yuncak” kelimesini yıkanacak anlamında kullanmıştır.

⁵⁵ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

kahvaltımı bitirmeden çocuğu ilk uykusuna yatırıyorum. Sonrasında da mutfağı topluyorum, evi toparlıyorum, oyuncakları toparlıyorum, günlük işleri yapıyorum. Eğer tam temizlik yapmayacaksan sadece günlük yapabileceğim oyuncak toplama işte varsa çamaşır katlama, bulaşıkları kaldırma, mutfağı düzenleme sonra çocuk uyanana kadar çocuğun çorbasını yapıyorum sonra zaten çocuk uyanıyor. Sonra çocuğa yemek yedirme faslı her yerimiz oldukça kirleniyor kıyafet değiştirme sonrasında oyun oynuyoruz sonra uzanıp dinleniyorum bir süre tabii ki de çocuk oyun oynarken biraz kendi başına hani oyuna alıştığında dinleniyorum telefonla ilgileniyorum bu sırada kahvemi yapıyorum. Sosyal medyada Instagram'ı kullanıyorum bir tane sayfa açmıştım kendime onu fazla kullanamıyorum çocukla (...) akşam yemeğini yapıyorum çünkü eşim yedi-yedi buçuk arası eve geliyor akşam yemeğini yiyoruz sonra bir daha mutfak topluyorum sonra çay demliyorum sonra bir daha çocuğu akşam uykusuna yatırıyorum ki rahat rahat oturabileyim artık sonra çocuğum dokuz buçuk-on gibi eğer günlük şeyleri çalışmadıysa uyuyor sonra kahvemi içiyorum çay içiyorum biraz televizyona bakıyorum dizimi izliyorum sonra uykum geliyor uyku moduna geçiyorum günlük olayım bu bazen de çocuğu dışarı çıkarıyorum çok yorulduğum diye enerjisini atsın diye.” (Katılımcı 5)⁵⁶

Katılımcı 5'in kalkar kalkmaz yaptığı ilk iş küçük çocuğu ile ilgilenmektir. Aile içi ilişkilerde önemli bir yeri olan özenli olmak düşünce ve eylemler de açığa çıkmakta ve özen gösterilme özen gösteren tarafından vazife olarak değerlendirilmektedir (Tong & Botts, 2021, s. 278). Özen gösteren taraf olarak kabul edilen ev kadını; özen gösterilen çocuğuna karşı bunu bir vazife olarak yapmaktadır.

“El işi yapıyorum. İğne oyası yapıyorum. Televizyon izliyorum, iğne oyası yapıyorum. Gene bazı akşam kuran okuyorum. İşte öyle geçiriyorum vaktimi.” (Katılımcı 3)⁵⁷

Katılımcı 3 gündelik hayat rutininden bahsederken el işi, iğne oyası ve televizyon izleme gibi etkinliklerle boş vakitlerini değerlendirdiğini ifade etmektedir.

⁵⁶ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

⁵⁷ **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

Boş zaman insanların gündelik hayatlarında yapmak zorunda olduğu işlerinin dışında kalan, kişisel istekler doğrultusunda şekillenen zaman dilimidir (Öztaş & Kıyılıoğlu, 2021, s. 340). Katılımcı 3 gündelik rutininden bahsederken ev dışındaki eylemlerden de söz etmektedir. Katılımcının boş zamanını nasıl değerlendirdiği böylece açığa çıkmaktadır.

“Sabah kalkıyorum, altı buçuk yedi arası. Çocuğuma kahvaltı hazırlıyorum. Onunla kahvaltısını veriyorum, kıyafetini giydiriyorum ama çoğunlukla kendisi giymeyi çok seviyor. Onu yolcu ediyorum kreşe. Ondan sonra bazen yatıyorum bazen yatmıyorum. İşim varsa eğer o gün misafirim gelecekse hiç yatmıyorum. İşime odaklanıyorum, ev işime yani. O gün işlerimi hallediyorum, ne yapılacaksa ona göre bir program yapıyorum. Böyle bir yapım var. (...) Klasik her zamanki gibi ev süpürme, silme, toz alma bunları yapıyorum. Ondan sonra kahvemi içiyorum. Kahveyi çok seviyorum, Türk kahvesini. Ondan sonra namazımı kılıyorum. Bazen de namazı, işe bazen kendimi çok derin verdiğim için namaz kaçabiliyor. Öyle hemen namazımı kılıyorum. Namazdan sonra tekrar devam ediyorum işime. Eğer evde çocuğum varsa onunla etkinlikler yapıyorum. Oyun oynuyorum.” (Görüşme 13)⁵⁸

Katılımcı 13 sabah kalkar kalkmaz çocuğu için yaptığı hazırlıktan söz etmektedir. Boş zaman etkinliği diğer insanlarla sosyalleşme, hobi edinme ve dinlenme şeklinde sıralanabilir (Kılıç, 2021, s. 104). Katılımcı 13’ün anlatımına bakarak çocuğunu kreşe gönderdikten sonra misafir gelmeyecek ise kendine boş zaman yaratabildiğini ve bu zamanı da dinlenerek değerlendirdiğini ifade etmiştir.

“Sabah kalkıyorum, kahvaltı hazırlıyorum. Çocuğun bakımını yapıyorum. Ondan sonra çocuğumu yediriyorum. Kendim kahvaltı yapıyorum. Çocuğum çizgi filmini izlerken evi toparlıyorum. (Evi toparlamayı açmasını istedim) Dökülen bir şey varsa onu kaldırıyorsun. Bulaşıklar varsa makineden onları yerlerine yerleştiriyorum. Bulaşık dizilecekse bulaşıkları diziyorum. Çamaşır varsa makineyi açıyorum. Yıkananları asıyorum. Yemek yoksa yemek yapıyorum. Çünkü saat on iki de eşim yemeğe, öğle yemeğine geliyor. Yemek hazırlamak zorundayım. O arada çocuğuma bakıyorum. O ne yapıyor

⁵⁸ **Katılımcı 13-** 45 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 5 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

her dakika kontrol ediyorum onu çünkü boş bırakamıyorum. Sonra yemek hazırladıktan sonra eşim geliyor yemek yiyor. Çocuğum yiyor, işte yemeğimizi yiyoruz. Eşim gidiyor. Sonra oğlumla biraz daha oyuyoruz. Ondan sonra onu zorla da olsa uyutmaya çalışıyorum. Ondan sonra evde yemeğim yoksa yemeğimi yapıyorum. Yemeğim yeterli değilse ek yapıyorum. Evi süpüreceksem evi süpürüyorum.” (Katılımcı 7)⁵⁹

Katılımcı 7 ise öncelikle çocuğuyla ilgilendiğini daha sonra ev işlerini yaptığını ifade etmektedir. Çocuğun temel bakımından sonra kalan zamanını ev işlerine ayırmaktadır. Gündelik hayatta elde edilen birçok deneyimin sosyal ve kültürel etkilerini görebiliriz (Baydar, 2012, s. 67). Çocuğu olan ev kadınlarının gündelik hayat rutinlerinin merkezinde çocuklarıyla ilgili işler olsa dahi ev işleriyle ilgilenmeyi ve evi temizlemeyi ihmal etmemektedirler. Ayrıca herhangi bir hastalık olmadığı takdirde evlerini mutlaka temizlediklerini ifade etmektedirler.

Katılımcılar çocuklarıyla ilgilenirken aynı zamanda ev işleriyle de ilgilenebilmek için çeşitli taktikler bulunmaktadır. Örneğin çocuğunun karnını doyurduktan sonra bir çizgi film açması çocuğu bir süre oyalayacaktır. Günlük yaşam, insanların kendi hayatlarına taktik ve stratejileri uygulamalarıyla işlerini devam ettirmek için herkese binlerce yol sunar (De Certeau, 2008, s. 44). Bu katılımcı da eşi çalıştığı için evde çocuğuyla tek kalması, evinin bakımını yapabilmek için kadını kendi taktiklerini geliştirmek zorunda bırakmıştır. Çocuğun çizgi film izlemesi, uyuması katılımcının kendine yaratacağı zaman dilimi için önemli bir yere sahiptir.

“Sabah kalkıyorum. Kahvaltıdan sonra biraz evi toparlıyorum. Yatakların üzerini çekiyorum, mutfağı topluyorum, evi topluyorum, yemeğim yoksa yemek yapıyorum sonra annem yaşlı bazen anneme gidiyorum bir tane torunum var bazen kızımın yanına gidiyorum. Bunlar dışında bir de kursa gidiyorum dikiş kursuna gidiyorum el nakışları kursuna fırsat bulduğum zaman gidiyor böyle geçiyor vakit akşam eve geliyorum yine akşam yemeği ondan sonra yatıyorum dinleniyorum oturuyorum televizyon izliyorum biraz sonra işte yani namaz kılıyorum, işte öyle.” (Görüşme 6)⁶⁰

⁵⁹ **Katılımcı 7-** 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

⁶⁰ **Katılımcı 6-** 54 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. Büyük kızı 29 yaşında evli, küçük kızı 25 yaşında. Çekirdek aile. Kızı ile yaşıyor. Eşi vefat etti. Lise mezunu. 7 yıl.

Katılımcı 6 sabahları kahvaltının ardından klasik bir biçimde ev temizliği sürecinin başladığını ifade etmiştir. Ev kadınları ev işlerinin ardından kalan zamanlar da ise kişisel isteklerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Akrabaları ile sosyalleşme, hobileri için kursa gitme, dinlenme, televizyon izleme, dini ibadetlerini yerine getirmek gibi eylemler bunlardan bazılarıdır.

Çeşitli sorumlulukları bulunan ev kadınları çoğu zamanını ailesi ve ev için harcamakta ve zaman zaman kendini unutabilmektedir (Kurşuncu, 2020, s. 20). Katılımcı 6'nın aile sorumluluğunun azalmasıyla birlikte kendini hatırlamaya başladığı tespit edilmiştir. Genel önceliklerinin halen ev işleri olsa bile kendini tamamen ikinci plana atmadığı ve kendi isteklerini yerine getirmeye çalıştığı görülmektedir.

“Sabah namaz kılmaya kalkıyorum. İlk önce namazıma kalkarım sabah beş buçuk altı gibi. Sonra tekrar biraz kestiriyorum. Oğlum okula gidiyor, dershaneye. Onun için tekrar kalkıyorum sekizde. Onu yediriyorum, gönderiyorum. Eğer vakit kışsa ve hava soğuksa biraz yatakta vakit geçirmeyi yeğliyorum saat ona kadar. Ondan sonra kalkıyorum. Evde olan büyük kızım kahvaltısını ben hazırlıyorum. Sonra birlikte kahvaltı yapıyoruz. Ondan sonra yedikten sonra ev işleriyle uğraşırım” (Katılımcı 8)⁶¹

Katılımcı 8'in öncelikle kalkıp dini ibadetlerini yaparak güne başladığı görülmektedir. Dinlenme vakitlerinin arasında çocuklarının bakımına ayırdığı görülmektedir. Katılımcı gün içerisinde öncelikle oğlu için kalkıp onu gönderdiğini, daha sonra ise kızına kahvaltı hazırlamak için kalktığını ifade etmiştir. “Evde olan büyük kızımın kahvaltısını ben hazırlıyorum.” ifadesi katılımcının kızına küçük bir sitemde bulunduğu işaret etmektedir. Ev kadınının her ne kadar sitemde bulunsa da evle ve evdeki diğer kişilerin bakımlarıyla ilgilenmektedir.

“Sabah kalkıyoruz; kahvaltı ondan sonra 1 sınıfa giden oğlumu okula gönderiyorum. Bazen ben götürüyorum, bazen ortak bir arkadaşımız var (komşumuz) o götürüyor değişiyor gün içinde... Oğlum okula gittikten sonra evde günlük rutin hep Temizlik, yatak toplama, çamaşır bunlar yoksa yemek hazırlama. Temizlikte detay verirsem süpürme, silme, toz alma, lavaboları yıkama, bulaşık yani genel olarak gün böyle geçiyor. Saat iki buçukta ufaklık

⁶¹ **Katılımcı 8-** 52 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 25 yaşında kız ve 18 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

okuldan geliyor onun yemeği, ödevleri oluyor ayrıca hafta içi iki gün etkinliği var, yüzmeye gidiyor Hafta sonları da futbola gidiyor. Yüzmeden geldikten sonra akşam yemek faslı hep birlikte başlıyor. Oğlum havuza gittiğinde ya da okuldan geldiğinde akşam yemeğini hazırlamış oluyorum o boşlukta çocuk havuzdan geldiğinde yemeğe oturmuş oluyoruz. Yemekten sonra çay oturup sohbet muhabbet ediyoruz ailece saat dokuz buçuk on gibi oğlumu uyutuyorum. On birde de benim günüm bitmiş oluyor, uyuyorum.” (Görüşme 9)⁶²

Katılımcı 9 çocuğunun sosyal etkinliklerinden fırsat bulup evin temizliği, yemeğini yapıyor. İşini yaptıktan sonra çocuğu eve geliyor ve tekrar onunla ilgileniyor. Gün sonunda ev ve çocuğu arasında git gel yapan ev kadınının ailesinin ve evinin daha ön planda olduğunu görmekteyiz. Çocuğu uyuduktan sonra da katılımcımızın de günü bitmiş oluyor. Bu yoğun tempo içerisinde ev kadınlarının tanımladıkları “makbul ev kadını” profili tamamlanmış olmaktadır.

“Sabah kalktım. Biraz uzandım, televizyon izledim. Evi topladım ettim, çamaşırım vardı, çamaşırı makineye attım. Kahvaltı yaptım, yemek mercimek yaptım. Kaynatam dışarı çıktı. Evi topladım balkonda çamaşırı vardı. Onları içeri aldım, çiseliyordu, tek tük çiğse atıyordu. Rutin işlerim onlar yani. Ondan sonra dışarı çıktım. Çarşıda bir iki dolaştım oradan direkt babamlara geldim. Babam ayağına kına yakmamı istedi. Topuk dikenini çıktığı için, kına ona iyi geliyor. Kınayı yaktım ettim, kapları yıkadım. Ondan sonra da pilav çektireyim dedim. Babam da iyi hadi kahve yap dedi, kahve almış. (...) Böyle geçiyor işte. Ev ortamı böyle işte çalışmayan bayan için.” (Görüşme 10)⁶³

Katılımcı 10 geniş aile yaşamaktadır. Kendi evinin bakımının yanında babasının yanına giderek o evdeki iş ve yemekleri de yapmaktadır. Genellikle gündelik rutini bu şekilde gerçekleşen ev kadını aynı zamanda fedakârlık yapmaktadır. Geniş bir ailede yaşamasının yanında hem kendi evine ve aile üyelerine hem de babasının evine giderek kendi evinde yaptığı işi orada da yapmaktadır.

“Sabah kalkınca önce kahvaltımı yapıyorum ondan sonra işte evde temizlik işleri yapıyorum, yatakları topluyorum, ev süpürüyorum işte tuvalet banyo

⁶² **Katılımcı 9-** 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

⁶³ **Katılımcı 10-** 50 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 20 yaşında kız. Geniş aile. Eşi, çocuğu ve kaynatasıyla birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 22 yıldır evli.

onları akıtıyorum. Ondan sonra da öğlen olunca da öğle yemeği işine bakayım yemek hazırlayayım, ondan sonra çarşıya çıkarsam çarşıya çıkıyorum dolanmak için işte bir eksğim varsa çıkayım, öyle yapıyorum. Ondan sonra oturuyorum işte televizyonda bakıyorum. Dizim varsa ona bakıyorum yoksa akşam oldu gene yemek hazırlıyorum, yemeğimi hazırlıyorum, akşam yemeğimi. Akşam yemeğinden sonra dizimi izliyorum. Varsa el işi yapıyorum. Dizim varsa izliyorum. Çay demliyorum, çayımızı içiyoruz işte. Misafir gelirse de oturuyoruz öyle. Bence hafta içi ile hafta sonu arasında hafta sonu çoğunlukla köye gidiyoruz. Hafta içi evde kalıyorum işte hafta sonu Köye gidince daha rahat oluyorum. Benim için köy daha rahat. Köyde daha rahat iş yapabiliyorum, işte dışarı çıkayım işte öyle. Burada çarşıda her gün dışarı çıkmıyorum ya, bazen iş olunca çıkayım köyde daha serbest olayım.” (Katılımcı 11)⁶⁴

Katılımcı 11 diğer katılımcılara benzer şekilde güne başlarken yaptığı kahvaltı ve temizlik rutinini dile getirmektedir. Öğleye kadar işlerini hallederse arta kalan sürede dışarı çıkarak kendine bir boş zaman yaratmaktadır. Fakat bu boş zaman tamamen kendi için oluşturulmuş bir boş zaman değildir. Çünkü evinin mutfak veya temizlik malzemelerinin eksğini düşünüp bunun için alışveriş yapmaktadır. Eve geldiğinde ise ev işine devam etmektedir. Bu kamusal alandaki çalışanların öğle arası tatillerine benzemektedir. Bu öğle süresi bitince iş yerine dönüp mesaisini yapmaya devam etmektedir. Katılımcı eve dönüp bu sefer de akşam yemeği için bir hazırlık yapmaktadır.

“Evde ne yapıyorum mesela işte, sabahtan kalkıyorum. Ondan sonra evi barkı topluyorum. (Bu toplamayı açmasını istedim) Mesela işte her gün süpürme silkeleme hastalığım var benim. Çarpma mesela, halıyı kaldırıp çarparım iki günde bir. Öyle bir hastalığım var işte. Süpürüp silkelim işte. Bulaşıkları topluyorum. E her zaman aynı iş işte. Evde olduğun sürece hep aynı iş. Yemeğimi tabi öğleden sonra yapıyorum. Çamaşırım olursa onları yıkıyorum işte. Bulaşıkları topla, yerleri topla işte. Ne bileyim daha ne yapayım acaba, hiç bilmiyorum.” (Katılımcı 14)

⁶⁴ **Katılımcı 11-** 63 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 32 yaşında kız ve 29 yaşında erkek. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 33 yıldır evli.

Katılımcıya temizlik ve yemek yaptıktan sonra neler yaptığını sorduğumda ise şu şekilde cevap vermiştir:

“Yemek yaptıktan sonra mesela yine bir tarlaya uğrarım. Tarlam hemen evin arkasında. Günlük bak ben günlük tarlaya giderim her gün. Her gün tarla işim var benim az çok. Küçük bir yerim var ama. Tarlada her şeyi yapıyorum bak. Ha şimdi neyim var bak, pancarım var. Marul var kıvırcık, fasulye ekmeye başladım. Domates, biber ekim. Mesela Giresun'da yeşillik türü ne varsa bende var.” (Katılımcı 14)⁶⁵

Katılımcı 14 de diğer katılımcılarla benzer şekilde öncelikle evin bakımından ve temizliğinden söz etmektedir. Gündelik hayatın sıradan ve anlatılmaya değer bir şey olarak görülmemesi Katılımcı 14'ün “Ne bileyim daha ne yapayım acaba, hiç bilmiyorum.” ifadesiyle netlik kazanmaktadır. Ayrıca evinin yakınlarında tarlalarının olması kadının günlük yaptığı ev işlerinin yanında tarla ile de uğraşmasına sebep olmaktadır.

“Sabahtan kalkıyorum evin işlerini yapıyorum yemekleri yapıyorum temizlik yapıyorum bazı bahçelere gidiyorum (Temizliği açmasını istedim) Evi barkı siliyorum ne yapacağız hiçbir şey. Ev siliyor, süpürüyoruz. Yemek yapıyoruz işte. Kapılara çıkıp oturuyoruz ne yapacağız daha. Bahçelere gidiyoruz bahçemiz var aşağıda. (Bahçede neler yaptığını sordum) Fasulye ekim, domates ekeceğim biber patlıcan ekeceğim onları yapıyoruz. Daha ne yapacağız. (Akşam eve gelince ne yaptığını sordum) Akşam eve geliyorum. Namaz kılıyorum, ikindiye. Yemek yapıyorum yemek yiyip televizyon izliyorum, oturuyorum. Kur'an okuyorum, hatim edeceğim ha şimdi Ramazan'da, işte onları yapıyoruz daha.” (Katılımcı 15)⁶⁶

Katılımcı 15 de benzer şekilde öncelikle evinin temizliğinden bahsetmiştir. Birbirlerini tekrar eden günlerde neler yaptığını detaylı anlatmaya değer görmediği sorulara verdiği yanıtlarda ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple anlattığı şeyleri daha detaylandırarak anlatması istenmiştir. Ancak katılımcı detayı ısrarla vermekten kaçınmıştır.

⁶⁵ **Katılımcı 14-** 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldır evli.

⁶⁶ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.

Hafta sonu ailenin diğer üyelerinin çalışmaları durumunda, tatil günleri ev kadınının gündelik rutinini büyük ölçüde etkilemektedir. Çünkü tatil gününde aile üyeleri hep beraber vakit geçirmektedirler. Katılımcılar genellikle köye, bahçeye iş yapmaya gitmektedirler.

Birlikte vakit geçirmelerine ek olarak ev kadınlarının bazıları hafta sonu normalden daha fazla yorulduklarını dile getirmişlerdir. Dışarıda sosyal bir aktivite yapılacak ise hem kendini hem de çocukların hazırlanmasına yardım etmektedirler. Bu sebeple hafta içine kıyasla hafta sonu daha fazla çalıştıkları açığa çıkmaktadır.

“Hafta sonları da şöyle sadece pazar günü hava güzelse dışarı çıkıyoruz genelde. Sabah rutini yine aynı ama kahvaltı faslı var yine çocuğun uyku faslı muhakkak var. O hiç değişmiyor. Çocuk öğle uykusuna yattıktan sonra uyanıyor ondan sonra dışarı çıkıyoruz. Sabah yine her şeyi aynı şekilde önce çocuğun kahvaltısı sonra çocuk uyurken ben hazırlanıyorum makyajımı yapıyorum, çocuğun çantasını hazırlıyorum, çocuk uyanınca çocuğu hazırlıyorum bazen hiç oturmadığımı fark ediyorum, hatta sadece dışarı çıkıyoruz hava iyiye bir yerlere gidiyoruz. Akşam artık dışarıdaysak dışarıda yemek yiyoruz, bazı zamanlarda babaannesine gidiyoruz. Dışarıdan eve geldiğimizde yemek işimiz olmuyor genelde. Sadece çocuk geç geldiği için çocuğu yıkayıp eşimle birlikte pijamalarını giydirip mama ve uykuya geçiriyoruz, sonra uzanıp telefonla vakit geçiriyoruz, sonra yatıyoruz.” (Katılımcı 5)⁶⁷

Katılımcı 5 hafta sonu rutinini oluşturan ailece dışarı çıkma durumlarını ifade etmektedir. Katılımcı hafta sonu rutini için hazırlanma sürecinde kendi hazırlığının yanında çocuğunu da hazırlaması gerektiği için çok yorulduğunu ifade etmiştir.

“Hafta sonu da aynı geçiyor haftada bir gün belirli olarak kızıma gidiyorum, haftada bir iki gün anneme gidiyorum, ondan sonra haftada bir gün ya da iki günde kursa gidiyorum, öğleden sonraları falan hafta sonları da çok özel bir şey olmuyor. Hafta içi nasıl gidiyorsa hafta sonu da öyle gidiyor bazen gezmelerim oluyor gün falan oluyor.” (Katılımcı 6)⁶⁸

⁶⁷ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

⁶⁸ **Katılımcı 6-** 54 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. Büyük kızı 29 yaşında evli, küçük kızı 25 yaşında. Çekirdek aile. Kızı ile yaşıyor. Eşi vefat etti. Lise mezunu. 7 yıl.

Katılımcı 6 hafta içinin ve hafta sonunun aynı geçtiğini ifade etmiştir. Çocuğunun evlenmesi ve eşinin vefat etmesi sebebi göz önüne alındığında artık önceliğinin biraz daha kendinde olduğu yorumlanabilir. Hafta sonunun farklı olarak yorumlanması ev kadınlarının eş ve çocukları okul ve işleri dışında tatillerini birlikte geçirmektedirler. Bu etkenler artık var olmadığında hafta içi ve hafta sonunun birbirinden pek farklı olmayan günler olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

“Hafta sonu şöyle oluyor. (...) Eğer hava güzelse oğlumu dışarı çıkarıyoruz. Ama çıkarmadan önce ben yemeğim var mı diye bakıyorum. Çünkü öğlen geldiğinde herkes aç oluyor. Yemeğe saldırmak istiyor, oğlum da dahil (...) Saat on buçuk-on bir gibi dışarı çıkıyoruz. Biz oğlumu bir-bir buçuk saat gezdiriyoruz. Geziyoruz, dolaşıyoruz. Alacağımız varsa markette, şurada burada onu alıyoruz. Eve geliyoruz. Yemek yeniliyor. Oğlum öğlen uykusuna yatıyor. Eşim biraz dolaşayım ben geleyim diyor. Ondan sonra ben haydin bakalım, hafta sonu ya çamaşır, biriken çamaşırları atarım makineye. Evi süpürürüm. Ondan sonra silerim, toz alırım. Çamaşır toplanacak, katlanacak ayırırım. Ondan sonra oğlum uyanır. Yemek yenir, akşam yemeği. Ama ben hafta sonları daha çok yoruluyorum aslında. Çünkü iş bitmiyor ki eşimde evdeyken daha çok yapasım geliyor. Çünkü haftaya içi yapamadığım şeyleri hafta sonu yapıyorum. Çünkü eşim hafta sonu evde olduğunda onu evde tutabiliyorsam yapıyorum. Cumartesi öyle geçiyor. Pazar günü de eğer bir arkadaşlarla, kız arkadaşlar işte ararlarsa, bir yerlere gidelim ya da bir yerde bir şey yapalım derlerse onlarla buluşuyorum. Birkaç saat öyle kafa dağıtıyorum. Oğlumu bırakıyorum eşime kahvaltısını yaptırdıktan sonra. Yemeğini de hazırlıyorum, bırakıyorum gidiyorum” (Katılımcı 7)⁶⁹

Katılımcı 7 hafta sonu da rutinlerine devam etmektedir. Hafta içinden tek farkı dışarıya çıkacak olmaları ve bunun için katılımcının evi, çocuğunu ve kendini hazırlaması gerektiği görülmektedir. Öğleden sonra çocuklarının uykusu için eve döndüklerinde katılımcının ev içi işlerini yapmaya devam ettiği görülmektedir. Katılımcı 7 hafta sonu eşi ile anlaşarak birbirlerine bireysel zaman yaratmaktadırlar. Bu sayede kadın dışarıda sosyalleşmeye zaman bulabilir, kendine vakit ayırabilir. Aile ile geçirdikleri zamanı katılımcının bireysel zamanını ayırmak için de hafta

⁶⁹ Katılımcı 7- 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

sonunu da ikiye böldükleri görülmektedir. Cumartesi günü genellikle öğlene kadar ailecek dışarıda vakit geçirirken pazar günü de eşi çocuğunun bakımını üstlenerek katılımcıya bireysel zamanı için vakit yaratmakta olduğu görülmektedir. Pazar günü her ne kadar katılımcının bireysel günü olarak görülse de gitmeden önce çocuğunun olası bakımı, yemeği gibi hazırlıkları yaptıktan sonra dışarıya çıktığını dile getirmiştir.

“Hafta sonları güzel havalar da bir Karadenizli olarak köye gidiyoruz. Köye gidince bahçemiz var bahçede çalışıyoruz. Köye gidilecek gün sabah erken kalkılır ya kahvaltıyı evde yaparız ya da köyde yaparız. Köye genelde annemlerle gideriz annemler olmadan pek gitmiyoruz. Köye gittiğimizde ben sadece bahçeye gidiyorum evle annem ilgileniyor. Köye ailecek gidiyoruz bahçeye büyük oğlum ben de eşim dururken küçük oğlum annemle beraber evde duruyor. Bahçede bahçe altı temizleme, gübre atma, ilaç atma zamanı geliyor önümüzde ilaç atmaya gideceğiz fındık bahçemiz var tarla değil. Kış döneminde gününbirlik gidiyoruz akşam eve geri geliyoruz ama yazları fındık zamanı olduğu için kalıyoruz orada eve döndüğümüzde kıyafetleri çamaşırları yıkıyoruz ve yatıyoruz Çok geç döndüğümüz için, köyde yemek yediğimiz için burada yemek hazırlamak gerekmiyor. Köydeki yemek işini zaten biz bahçedeyken annem evde kaldığı için hallediyor. Akşam yemek yedikten sonra dönüyoruz.” (Katılımcı 9)⁷⁰

Katılımcı 9 hafta sonunu köye gidip orada da iş yaparak geçirmektedir. Fakat orada annesi de olduğu için yapacağı iş yükünün azaldığını ifade etmektedir. Fındık zamanı iş için gitmeleri ve sayıca kalabalık olmaları ev kadınlarının birbirleri ile dayanışmalarına imkân tanımaktadır. Bahçe işleri ve köydeki ev göz önüne alındığında işler bölünmüştür. Evde kalan kişi evin temizliği, düzeni ve bahçeden dönecek kişiler için yemek yapmakla sorumludur. Bahçede olan kişiler de fındık toplamaktadırlar.

“Sabah eğer çayı burada içersem içeyim. İçmezsem çay hazırlandığını alıp köye gidiyoruz. Köyde sabah çayını içiyoruz. Hazırlanayım kahvaltımı köyde yapayım, hazırlayayım gidelim. Köye çıkınca da köy işi soğuk olursa çok soba yakıyorum. Soğuk olmazsa ocakta yapıyorum işte çayımı, sobamı

⁷⁰ **Katılımcı 9-** 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

yapıyorum çok güzel oluyor. Köyde de ne yapacağım işte tarlaya gideyim şenliklerim var. Bezelye vardı fasulyeye gideyim sebze dikeyim sebze yapayım işte onları yapayım. Köyde de oturuyoruz arkadaşlarımız geliyor yanıma biraz oturuyoruz, çay içiyoruz kapılarda, komşularım köyde de komşularım var geliyor çay içiyoruz. Bahçe işi dışında temizlik yapıyorum, yemek yapıyorum. Evde de ev işi yapıyorum, yemek yapıyorum o kadar başka bir şey yapmıyorum.” (Katılımcı 11)⁷¹

Katılımcı 11 hafta sonu sabah erkenden köye gittiğinden bahsetmektedir. Şehirdeki evdeki anlatılan gündelik hayattaki ev işleri köydeki evde pek ön planda görünmemektedir. Köydeki evde de iş yapılsa dahi genellikle anlatılan bahçede yapılan işlerin olduğu görünmektedir.

“Uuuyyy zor bir soru bu şimdi. Ne yapayım ne edeyim evde işte, bahçeye gidiyorum, tarlaya gidiyorum. (Sabah uyanır uyanmaz tarlaya mı gidiyorsun diye sordum) Yok canım. Yataktan kalktığım zaman, önce sobamı yakıyorum, kışın. Ondan sonra bulaşıklarını yıkarım, sobamı yakarım, kahvaltımı yaparım. Şimdi Ramazandayız, bulaşığımı yıkıyorum, evimi topluyorum, yemeğim yoksa yemeğimi yapıyorum. Ama sabahtan yemeğimi yapıyorum. Öğleden sonra saat on-on bir gibi tarlaya gidiyorum işte, kışın da gidiyorum yazın da.” (Katılımcı 12)⁷²

Katılımcı 12’ye hafta sonunda bir günün sorduğumda direk tarlada yaptığı işleri anlatmıştır. Katılımcı 11’e benzer şekilde köydeki yaşam içerisinde ev işlerini anlatmaya değer görmemektedir.

“Hafta sonu köylere gidiyoruz arada. (Köyde neler yaptığını sordum) Köyde de bahçem var oralarda, şenlik yapıyoruz, bahçelerde çalışıyoruz. Köydeki eve de girmiyorum daha yılan girdi. Ev yıkıldı gitti da artık giremiyoruz.” (Katılımcı 15)⁷³

Katılımcı 15 hafta sonu köye gittiklerinde bahçe işlerine vurgu yapmaktadır. Katılımcı 11 ve Katılımcı 12 gibi evlerini kullanamadıkları için sadece bahçe işlerini yapıp şehirdeki evlerine geri dönmektedirler.

⁷¹ **Katılımcı 11-** 63 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 32 yaşında kız ve 29 yaşında erkek. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 33 yıldır evli.

⁷² **Katılımcı 12-** 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

⁷³ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.

Gün içinde genellikle hafta içi ve hafta sonunu dolu dolu geçirmektedirler. Ev kadınları ücretli bir işte çalışmasalar da evin içinde, bahçede veya çocuk bakımı vb. şekilde gün içinde farklı işlerde çalışmaktadırlar.

Ev kadınlarının “ev kadınlığı” tanımlamalarını gündelik hayatlarına ne kadar yansıdığı görülebilir. Bir günlerinin nasıl geçtiği sorulduğunda verdikleri cevaplara göre yaptıkları tanımlamaların ne kadar örtüştüğü görülmektedir. Ayrıca bu açıklamalarında ev kadınlarının gündelik hayatlarının nasıl şekillendiği, hangi noktada farklılıkların olduğu görülebilir. Bu farklılıklara bakacak olursak; küçük bir çocuğa sahip olma, eşinin emekli olması, eve misafirin geleceği bir gün, hafta içi ve hafta sonudur. Bu farklılıklara kabaca değinecek olursak ev kadınının küçük çocuğunun olması durumunda günlük planının büyük bir kısmı o küçük çocuğun etrafında şekillendiği söylenebilir. Eşi emekli olan ev kadınlarında ise eşin evde geçirdiği zamanın artabildiği ve kadınının ev işlerine müdahale edebildiği görülmüştür. Misafir gelmesi durumunda yapılacak hazırlık da bir gün, bazen iki veya üç günü kapsayan bir süreçtir. Bu süreç misafir gelmeden bir veya birkaç gün önce yapılan hazırlık, misafirin geleceği gün yapılan hazırlık ve misafir gittikten sonra yapılan temizlik olarak şekillenmektedir. Bu günleri genellikle ev temizliği ve yemek yapımı doldurmaktadır. Ev kadınları bu süreçten yakınsalar da ayrıca misafir ağırlamaktan hoşlandıklarını da dile getirmişlerdir. Son olarak hafta içi ve hafta sonu olarak ayırım yapılmasının temel sebebi ev kadınlarının gündelik hayatlarını genel anlamda evdeki diğer kişilere göre şekillendirmelerinden kaynaklanmaktadır.

3.4. Sitem: Kimseye Yaranamayan “Ev Kadını”

Ev kadınlarının gündelik hayat içerisinde oluşan durumlara karşı verdiği tepkilerden biri de “sitem” etmektir. Bu sitemin dili katılımcıdan katılımcıya farklılık göstermektedir. Genellikle sitem ettikleri konunun üzerine olumlu bir yorum yaparak sitemlerini gizlemeye çalışmaktadırlar. Ev kadınlarının sitemleri genellikle ev işleriyle ve ailelerine verdikleri emeğin karşılıksız kalmasıyla ilgilidir. Bu işlerle ilgilenirken aile bireylerinin desteğini görmemek kadınlar açısından hüznün vericidir. Ayrıca akrabalık ilişkilerinde özellikle eşlerinin akrabaları tarafından iyi olmayan tepkilerle karşılaşmaları ve bunu düzeltebilmek için çaba harcasalar da bu çabanın

sonuçsuz kalması ev kadınlarının sitemlerinin sebeplerinden biridir. Kadınlar sitemlerinin yanı sıra sorumluluklarına da dikkat çekmektedirler.

“Çorap söküğü gibi hep aynı işi yapıyorsun. Bir kısır döngünün içinde evcilik oynuyorsun. Karşılığı yok. Bedeli yok. Hiçbir şeyi yok. Sadece veriyorsun işte.” (Katılımcı 1)⁷⁴

Katılımcı 1 gündelik hayatını bir kısır döngü olarak tanımlıyor. Bu kısır döngüde harcadığı emeğin karşılığını görmemesine, bu döngünün tekrar etmesine sitem etmektedir. Bu döngü içerisinde kamusal alanda bulunmayan ve yaptığı iş karşılığında herhangi bir ücret almayan ev kadınının zaman içerisinde de işinin aile içerisinde de değersizleştirilmesi onların sitemlerinin bir sebebidir. Erkeğin ücretlendirilmiş emeği karşısında ev içi işlerde görünmez kılınan kadın emeği değersiz görülebilmektedir (Karakaya, 2018, s. 80). Katılımcı 1 bu sitemini dile getirirken daha çok umutsuz ve üzgün bir ruh hali içine girmiştir. Daha çok bir kabullenışı gösteren bu durumda ne kadar sitem edilse bile yaptıklarını yapmaya devam ettiği de görülmektedir. Her ne kadar farkındalık ortaya çıkmış olsa da bu farkındalığın bir şeyi değiştirmedeği görülmektedir.

“Genelde hiçbir yardım yapmıyor. Çünkü tamamen sofrayı kurmakla ben ilgileniyorum. Sofrayı da kaldırmak, bulaşıkları yıkamak, makineye dizmek, çayı yapmak genel hepsi ben yapıyorum. O hiçbir şey yapmıyor.” (Katılımcı 2)⁷⁵

Katılımcı 2 ev içerisinde eşinin ona hiç yardımcı olmamasından, her şeyi onun yapması gerektiğinden dolayı sitem etmektedir.

“Eşim yaşarken hasta olmazdan da hasta olunca da öyle de hasta olmazdan hep bana bakardı. Şimdi peşinden konuşmuş gibi olacakta nasıl söylüyorum, bir şey yapmazdı hiç evde hiç. Niye yapmadın gibi bakardı bana anladın mı? Öyle yaptığı bir şey yok yani dışarı da çıksak beraber çıkacağız ben olmadan hiç bağa bahçeye gitmezdi. Beraber yapacağız ama evde de yine ben yapacağım. Nasıl söyleyeyim, bir bardak suyunu içmemiştim. Yok, yani öyle şeyi yoktu. Yapamıyordu yapmıyordu. Köye gittiğimiz de de bahçe çapalama

⁷⁴ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

⁷⁵ **Katılımcı 2-** 24 yaşında kadın. Çocuğu yok. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 2 aydır evli.

yapardı, ocağın dibinden ışı⁷⁶ alınıyor biliyor musun bilmiyorum ben, o ışı⁷⁷yı alırdı. Atlama⁷⁷ falan bilmiyordu da fındık toplardı.” (Katılımcı 3)⁷⁸

Katılımcı 3 eşinin vefat etmeden önceki zamanlardan örnek vererek siteminden bahsetmektedir. Katılımcı hasta olsa da olmasa da eşinin ona yardım etmediğini ve hatta kendisinden bir şeyler beklediğini ifade etmiştir. Bir yere gidilecekse kendisi olmadan gitmek istemediğinden bahsederken bunu istemesinin iş yaptırmak için olduğunu belirtmiştir. “Beraber yapacağız ama evde de yine ben yapacağım.” Derken, beraber yapılan işin sonrasında ev işlerinin tüm sorumluluğunu yine kendisine kaldığını ifade etmektedir.

“Eşim hiç emekli bir iş yaptığı yok. Haurlara⁷⁹ gidip geliyor. Evde de duruyor arada gidiyor. Evde de yatıyor uyuyor ne yapacak hiçbir şey. Bir iş olursa iş yapıyor. Bu evin üstlerini mahvetti.” (Katılımcı 15)⁸⁰

Katılımcı 15’te eşinin herhangi bir iş yapmamasının, dolanmasının yanında bir de evin düzenini bozmasını şikâyet etmektedir. Eşi herhangi bir yardımda bulunmuyorken üstüne bir de evin düzenini bozması katılımcının sitem sebebidir. Görüşme o evin üst tarafında gerçekleşmiştir. Görüşme öncesi katılımcı orada yufka açmıştır. Orayı işi için kullanırken istemediği şekilde zarar vermesi katılımcının sitemine neden olmuştur.

“Hep ben yapıyorum anam. Bu şimdi herifin bir işi var bak herifimin de işini diyorum sana. Çamaşırı yıkadığım vakit herif asıyor. Kalan işleri ben yapıyorum, oğlum hiçbir şey yapmıyor, ha orada tımanını⁸¹ çıkarıyor geçi gidi.” (Katılımcı 12)⁸²

Katılımcı 12 ev işlerini hep kendi yaptığını söyleyerek, direk sitem ederek konuya giriş yapmıştır. Eşinin sadece yıkanan çamaşırları astığını ve oğlunun da hiçbir şey yapmadığını ifade etmiştir. Ayrıca oğlu bir işe yardım etmezken “ha orada tımanını çıkarıyor geçip gidiyor” derken arkasını da dağınık bıraktığını ve katılımcının bu duruma sitem ettiği söylenebilir.

⁷⁶ Fındık ağacının dibindeki filizlere, ince çubuklara ışı denilmektedir.

⁷⁷ Fındık ağacının dibindeki bu ışıların temizlenmesine de “atlama” denilmektedir.

⁷⁸ **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

⁷⁹ “Haurlar” oralar anlamında kullanılmıştır.

⁸⁰ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.)

⁸¹ Katılımcı “tımanını” pantolonunu/ eşofman altı olarak kullanmıştır.

⁸² **Katılımcı 12-** 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

“Sofrayı ben kuruyorum hem kuruyorum hem kaldırıyorum. Kele demişler ki ‘ne yaptın?’, ‘hem yudum⁸³ hem taradım’ demiş. Hem yuğuyom hem tarıyorum. Kim yapacak, eşimin eli mi var, kim yapacak. Eşim suyu almıyor haurdan da.” (Katılımcı 4)⁸⁴

Katılımcı 4 aile içerisinde diğer kişilerin bu ev işlerine yardımlarını sorduğumda sitemini şaka ile karışık dile getirmiştir. Eşi bir elini kaybettiği için “Eşim suyu almıyor haurdan da.” Bu cümlesinden de yola çıkarak kendinden başka o evde kimsenin iş yapamayacağı ve tüm sorumluluğun onun üzerinde olduğu düşüncesinde olduğu görülmektedir. Katılımcının siteminin yanında bir kabullenişin olduğu da görülmektedir.

“Gelip de bir mendilimi yıkamadı. Bende hasta oldum. Ona olanca hizmeti yaptım. He öyle bana iftira attı. Bundan sonra ta bende dedim ki hiç, bana hiç dedim ısrar etmeyin, yanına gidecek değilim ta dedim.” (Katılımcı 3)⁸⁵

Katılımcı 3’ün her türlü hizmeti yapmasına rağmen istenmeyen kişi olduğu görülmektedir. Bir noktadan sonra da görüşmecinin artık çaba harcamayı bıraktığı ve bu konuda sitem ettiği tespit edilmiştir.

“Ben yapıyorum, eşim varken de çocuklarım varken de ben yapıyordum. Bir defa hazır sofraya oturmam hiç.” (Katılımcı 3)

Katılımcı 3’ün bir diğer sitemi ise her zaman hizmet eden kişi olmasıyla ilgilidir. Eşi ve çocukları olsa da onlara hep hazırlığı kendisinin yapması sitem ettiği noktadır. Fakat bu sitemi görüşme esnasında güler yüzle söyleyerek sitemi yumuşatmaya veya gizlemeye çalışmıştır.

“Zaten planlı değildir bizim evin misafirleri. Evde büyük olduğu için bize 7/24 habersiz, çat kapı, yatılı, yemekli misafir gelebilir. Bu potansiyele sahibiz yani. Yani mahremiyet yoktur.” (Katılımcı 1)⁸⁶

Katılımcı 1’in evine habersiz bir misafirin her an gelebilecek oluşundan şikâyet etmektedir.

⁸³ “Yudum”, yıkadım anlamında kullanılmıştır.

⁸⁴ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

⁸⁵ **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

⁸⁶ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

“...eşimin tarafı beni adam olarak görmedi. Görmediği için onları göresi gözüm de yok. Gittiğim de yok yanlarına.” (Katılımcı 3)⁸⁷

Katılımcı 3’ün eşinin ailesine ya da akrabalarına karşı bazı sitemlerini dile getirmiştir.

“15 yaşımı bitirdim evlendim, onlar bi gıydan gel çamaşırımı yıka, gel hastayım, hastayım, gel şöyle et, gel böyle et, ondan sonra beni eşime yalan dolan beni eşime geçti yani...” (Katılımcı 3)

Katılımcı 3’ün küçük evlenmiş olması, eşinin ailesinin kendisinden sürekli hizmet beklemesi ve katılımcının eşiyle arasını bozmaya çalışmaları siteminin en büyük sebeplerinden görünmektedir.

“Beni, yani hiçbir şeye katmaz, senin dediğine inanmazlarsa, katılmazlar. Çünkü benim ömrüm öyle geçti. Hiç gendim için yaşamadım diyeyim sana. Hep başkası için neyi yiyecek, onu nasıl bakacağım, nasıl baktın mesela, öyle mi yaptın, böyle mi yaptın. Hep öyle geçti ömrüm. Hiç kendim için geçmedi.” (Katılımcı 3)

Katılımcıların ev kadını tanımlaması içerisinde aile ve ev ön plana çıkmaktadır. Burada Katılımcı 3 küçük yaşta evlenmenin de etkisiyle eşinin ailesi ile arasının iyi olması için çaba harcamış ama olumsuz geri dönüşler ile karşılaştığı görülmektedir. Şu an fark eden katılımcı 3 “Hep öyle geçti ömrüm. Hiç kendim için geçmedi.” diyerek geçmişinin farkına daha fazla varmış ve sitemkâr tepkilerle dile getirmiştir.

“Yok yok yok ben öyle yok. Öyle ben hafta sonu hafta içi yok öyle. Ben öyle özel günüm yok. Pazar günü mazar günü hiç öyle tatil günüm benim yok. Hiç olmadı zaten. Her günüm benim aynı. Ben bahçede, çalışma hayatım da olmadı hiç devamlı tabii, şimdi Ramazan bitsin bayramın ikinci günü veya üçüncü günü köye giderim.” (Katılımcı 12)⁸⁸

Katılımcı 12 hafta sonu ve hafta için rutinini sorduğumda boş zamanının olmamasından sitem etmiştir. “Çalışma hayatım da olmadı hiç” diye ifade ederken burada karşımıza özel alan ve kamusal alandaki çalışmalara olan bakış açısı

⁸⁷ **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

⁸⁸ **Katılımcı 12-** 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

gelmektedir. Kamusal alanda çalışmanın maddi bir karşılığının olması, tatil günlerinin olması özel alanda ise tatil alanı olan, boş zamanın mekânı olarak kabul edilen bir yerdir. Bu sebeple bireylere kültürel anlamda aktarılmış olan kadının özel alandaki işleri zaten yapması gerektiği şeklinde kabul edildiği için kadının ev içi emeği görünmez olmuştur (Dikmen & Maden, 2012, s. 247).

Burada katılımcının kendisi de “çalışma hayatım da olmadı hiç devamlı” derken ev içi emeğini bir iş olarak görmediği anlaşılmaktadır. Geçer (2019, s. 68) çalışmasında ise katılımcıların ev kadınlığını boş boş gezmek ve günden güne koşmak şeklinde olan ifadeleri bu çalışmanın “makbul olmayan ev kadınlığına” benzemektedir. Bu çalışmada katılımcılar “makbul görülmeyen ev kadınlığını” gezen kadın olarak ifade ettiği görülmüştür. Katılımcı 12’de boş zamanının olmamasına sitem etmektedir.

“Ev kadını zorluğu var hiç izni yok mesela çalışırsın haftada bir iki gün iznim var ama ev kadınıysam hiç iznim yok görevlerin her gün aynıdır bir gün senden bir başkası alıp da yapmaz hepsini sen yapmalısın. Belki bu ev kadınlığıyla değil de anne olunca değişiyordur...” (Katılımcı 5)⁸⁹

Katılımcı 5 ev kadını olmanın zorluğunu hiç boş zamanlarının olmaması üzerinden açıklamaktadır. Bu zorluğu da açıklarken kamusal alanda ücretli bir işte çalışan kişilerle kıyaslama yaptığı görülmektedir. Evin işlerinin yapılması gerektiği konusunda sorumluluğun ev kadınının üzerinde olduğunu hem aile üyeleri hem de katılımcının kendisinin kabul ettiği görülmektedir.

“Hafta içi evde burada iş ettiğim zaman hafta sonu da gidip de köyde, tarlada çalışıyorum aa gene. Ektiğim, diktiğim. Yani sosyal hayatım yok. Hafta içi burada çalışıyorum, hafta sonu da gidip köyde değerlendiririm yani hiç boş durmak yok.” (Katılımcı 4)⁹⁰

Katılımcı 4 nereye gitse iş yaptığı için, bu işin sosyal hayatını engellediği için, boş durmak için zamanı olmamasına sitem etmektedir. Bu durum sebebiyle boş zamanının olmaması, sosyal hayatının olmaması onun sitem etmesindeki etkindir. Boş zamanın olmamasına dair sitemin Katılımcı 12 ve Katılımcı 5’te de rastlanmaktadır.

⁸⁹ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

⁹⁰ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

“Ev kadını olmak kızım çok zor. Her yanı zor, her yük senin üstünde. Hele de herif⁹¹ sana sahip çıkmıyorsa, herif başıboş, vurdumduymazsa çok zor. Ama aşk olsun altından kalkana. Çok zor. (Ne yük var mesela diye sordum) Her yük sırtında, pişecek sırtında, yunacak sırtında, eve gelecek sırtında, çocuk bakılacak sırtında, dersi olur sıkıntı sırtında, her yük sırtında. Geçim sırtında. Eğer ailede beyin ailesine düşkün biri değilse. Ama eğer beyin ailesine düşkün biriye, paylaşıyorsa sırtından biraz yük kalktığı zaman, emme eşim gibi eğer paylaşmıyorsa altında kal kalkabilirsen.” (Katılımcı 4)

Katılımcı 4’ün açıklamasına göre evlenince yaptıkları tanımlamalardaki gibi evin bütün sorumluluğun üstlenilmesi veya ev kadınının bu sorumluluğu üstlenmek zorundaymış gibi gösterilmektedir.

İnsanlar gündelik hayatta öğrendikleri pek çok bilgiyi sosyal çevrelerinden öğrenmektedirler. Katılımcının anlattığı ev kadınlığı toplum tarafından öğretilmiş, büyükleri tarafından görerek doğru olduğu düşünülen bir modeldir. Toplum tarafından öğrenilen bu bilgi sayesinde ev kadınlarına sorduğum “ev kadınlığı” sorusuna verilen cevapların benzerliği buna büyük bir örnektir.

“Zaten çocukla el işi de yapamazsınız. Zaten sürekli aşırı ilgi bekleyen, biraz hareketli bir çocuk. Senin oturup burada başka bir şeye konsantre olmam onun daha çok ilgisini çekiyor. O yüzden ben kitap dahi okuyamıyorum. Aldığım kitapları poşetledim bazanın altına kaldırdım. Bekarlığımdan getirdiğim kitaplarım romanlarım vardı. Onları okuyamıyorum. Okumaya okumaya da kitap okumayı özledim. Kitap okumayı unuttum da diyebilirim. Çünkü elime aldığımda biraz çocuğu uyutup okumaya çalıştığımda uyuduğumu fark ediyorum. Kitap kafama düşüyor. Uyuyorum yani. Fırsat buldukça uyuyorum. Çünkü kitap okumak benim için çok çok lüks. Zamanım varsa uyuyorum. Yemeğini yap uyu. Öyle yani.” (Katılımcı 7)⁹²

Katılımcı 7’nin küçük çocuğu olması sebebiyle hayatının merkezini çocuğunun doldurduğu görülmektedir. Fakat bu durumda hobilerine vakit ayıramamasına sitem etmektedir.

“Bekârken daha az sorumluluk sahibi oluyorsunuz. Tabi ki sorumluluk var. Sorumluluklar artıyor. Bir sadece kendinize bakarken bir eş çıkıyor ortaya ve

⁹¹ “Herif” koca anlamındadır.

⁹² **Katılımcı 7-** 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

eşe bakmak zorunda kalıyorsunuz. Zaman zaman eşinizin saçlarını uzamış, kesmelisin. Zaman zaman tırnakların çok uzamış kesmelisin. Ayakkabını boyadın mı? Dişlerini fırçaladın mı? diye sorduğum çok oluyor. Kendimi bazen bırakıp eşimle uğraşıyorum. Bir de küçük çocuğum var, ona da yaptırmaya çalışıyorum. Yani bir iken iki çocuk bakıyor gibi oluyorum bazen. Bu da benim omzumdaki sorumluluğu arttırıyor. Çalışıyor olsam o daha zor olurdu eminim ama ben çalışmadığım için bir nebze bunun üstesinden bir şekilde kalkıyorum.” (Katılımcı 7)

Katılımcı 7’ye göre evlilik ve sorumluluk duygusunun birlikte olması ev kadınının ona yüklenecek olan tüm sorumlulukları almasına neden olmaktadır.

“Ev kadını olmanın zorlukları neler, ev kadınlığı yaptığı iş hiçbir zaman gözü görünmeyen, bir ev hanımlığı. Çok nankör bir konu ve durum hiçbir zaman yaptığın işin bir karşılığı yok. Maddi bir karşılığı yok mesela. Hiçbir zaman göze gözükmüyor yani yapılmış bu işler, böyle yapılmış. Aaaa bugün çok yorulmuşsun mesela biri ödülde yok ev kadınlığı benim açımdan çok büyük bir fedakârlık.” (Katılımcı 9)⁹³

Katılımcı 9 karşılıksız olarak yaptığı işlerinin karşılığında görünmemesi, kimsenin o işleri yaptığı için teşekkür etmemesi veya herhangi bir ödülün verilmeyecek oluşundan yola çıkarak ev kadınlığını büyük bir fedakârlık olarak yorumlamaktadır.

“Mesela şöyle, benim yaptığım, onu oraya niye koydun. Şimdi onda bir huy var mesela musluğa geçiyor musluğa geçtiği anda işte bak ‘bak karı onu oraya yine koymuş, ben öyle demedim’ diyor. ‘Onu oraya niye koymuş’ bana bahane buluyor. Ben de ona ‘kes sesini, yapıyorsan yap yapmıyorsan yapma’ diyorum mesela. İşte evi süpürür eder makineye atılacak varsa onu atar. Yani bana temizlik yardımı oluyor sana öyle söyleyeyim. Yani yapar yapmaya da öyle hepsini ona yaptırayım edeyim diye düşünmez yani.” (Katılımcı 10)⁹⁴

Katılımcı 10’un eşi emekli ve çalışmamaktadır. Evde olduğu için ev işlerine yardımcı olmasını sevse de eşinin sürekli ona karışması katılımcıyı rahatsız etmektedir. Evin içerisinde ikisi de kendi düzenini oluşturmaya çalışmaktadırlar.

⁹³ **Katılımcı 9-** 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

⁹⁴ **Katılımcı 10-** 50 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 20 yaşında kız. Geniş aile. Eşi, çocuğu ve kaynatasıyla birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 22 yıldır evli.

Yemek insanların birçok duygusunu harekete geçirirken bir mekân olarak mutfağın buranın stratejik bir mekân olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır (İnce, 2015, s. 140). Katılımcı emekli olan eşi ile stratejik bir mekân olan mutfakta baskın gelmeye çalışıyor. Katılımcı 10'un bir diğer stratejisi ise eşi ile tartıştıkları zaman bir hediye ile ilişkilerindeki sorunu düzeltmeye çalışmalarıdır.

“...evliliğini yürütmek için, işte gönül almak için ya para alırsın ya bana altın al dersin, şunu yaptırırsın. Kendini ağırdan şey edersin yani. Bu kadar basit. Ama para da gönlümü almıyor. İstanbul'a da götürürse, oraya da götürse kalbim bir yandan kırık olur. Ama tabi o da ne yapıyor, toplu parayla bilezik isteyince bilezik alıyor. Bir şeyler alıyor, acısını öyle çıkartıyorum. Daha nasıl çıkartayım yavrum, yapacak bir şey yok.” (Katılımcı 10)⁹⁵

Katılımcının ifadesi ile kendini ağırdan alarak, altın, para veya istediğini yaptırarak kendine bir taktik geliştirdiği görülmektedir.

“Mahalle iyi komşular iyi işte. Gidiyoruz işte arkadaşlarımla. Komşularım la gideyim geleyim pek yok ama yolda, sokakta, camda falan görsek konuşup muhabbetimiz iyi yani. Ama öyle pek ev oturmamız yok gidelim gelelim birbirimize öyle yok yani. Ya ben şimdi kendi emsallerimin benim yanıma gelip oturmasını da istemiyorum. Ben de kaynata uslu evde olduğu için olmuyor. Ben de istemiyorum. Ha kaynatam belki benimle durmasaydı o zaman gelirlerdi, muhabbet ederdik, çevren olurdu. Ama evde ‘uslu adam’, erkek olunca olmuyor. Sadece kaynanam olsaydı belki olurdu sonuçta kadın muhabbetten falan anlıyor oturup konuşurdu. Ama erkek olunca olmuyor.” (Katılımcı 10)

Katılımcı 10 evinde istediği gibi misafir ağırlayamamaktan sitem etmektedir. Eşinin babasıyla birlikte yaşayan katılımcı, evde yaşça büyük bir erkeğin olmasının ev oturmasına gelecek kadınlar açısından engel teşkil ettiğini ifade etmektedir.

“Eskiden vardı şimdi o şeyden sonra çok komşuluk yapılmıyor koronadan sonra hiç öyle daha çok yok apartmanda bir kişi var onunla görüşeyim işte çok öyle başka giriş çıkışım yok. Olmadı ev oturması olsun ona gidiyorduk

⁹⁵ **Katılımcı 10-** 50 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 20 yaşında kız. Geniş aile. Eşi, çocuğu ve kaynatasıyla birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 22 yıldır evli.

ama şimdi işte gitmiyor ara soğudu. Bir kere o koronadan sonra kapılarda merhabalaşıyorsun giriş çıkışta merhabalaşıyorsun.” (Katılımcı 11)⁹⁶

Katılımcı 11 eski komşuluk ilişkilerinin artık olmamasına sitem etmektedir. Kadınlar değişen rutinlere vurgu yaparak eskiden yaptıkları ev oturmalarını artık yapamadıklarına dikkat çekmektedirler.

“Saat ikide üçte onu kaldırıyorum. Ne kadar yiyor yatıyor bilmiyorum. Ondan sonra üç buçukta ben kalkıyorum, hazırlıyorum. Namaz oluyor, namazı kılıyorum, yatıyorum. Saat altı buçuk yedi gibi oğlanı kaldırıyorum bir daha. Gece de üç defa kalkıyorum. Herifin kafasında davul çal, herif uyanmıyor. Bunu ben ne yapacağım köye gidince ben bilmiyorum.” (Katılımcı 12)⁹⁷

Katılımcı 12 ramazan ayındaki özel ritüellere dikkat çekerek sahur vakitlerinde evdekileri uyandırma vazifesinden ötürü sitem etmektedirler. Evdekiler için gece birden fazla kalkması, “herif uyanmıyor. Bunu ben ne yapacağım köye gidince ben bilmiyorum” demesi aynı zamanda bu durumu da kabullendiğini göstermektedir. Katılımcıların sitem ettikleri bir diğer konu ise eşlerinin akrabaları ile olan ilişkileridir.

Toplumda gelin ve kaynana arasında bazı anlaşmazlıkların olacağı düşüncesi hâkimdir (Sönmez, 2019, s. 1161). Zaman içinde kadınların erkekler yoluyla güç sahibi olma, toplumda söz hakkına sahibi olma durumları değişmiştir. Ancak gelin kaynana çatışması bir noktada varlığını korumaya devam etmektedir. Bir diğer kadın kimliği olan yenge tipi de dikkat çekicidir. “Yenge genel olarak aileye sonradan katılan, yeni gelen, “gelin olan” kadın için kullanılan bir sözcüktür.” (Eriş, 2021, s. 26). Bireyin bu akrabalık ilişkisine yüklediği anlama göre değişebilmektedir. Mesela bazıları için yenge yüksek saygı anlamına gelebilmektedir. “Kadınların kendi ve ailesel kimliklerinin değişimi erkeklerin kimlik değişimine kıyasla daha akışkandır.” (Çamoğlu, 2021, s. 37). Bireyi bir bakıma tanımlayan şey onun kimliğidir. Kadının sosyal kimliği de daha çok ailelere dayanmaktadır. Çünkü genellikle özel alanın içinde kalan kişiler kadınlar olmaktadır. Ayrıca erkeğin annesinin gelini üzerinde beklentileri oluşmaktadır.

⁹⁶ **Katılımcı 11-** 63 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 32 yaşında kız ve 29 yaşında erkek. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 33 yıldır evli.

⁹⁷ **Katılımcı 12-** 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

“... Yani bu kadar iyi yemek yapamadık. Evde kaynanamız da vardı. Bir ‘Azrail’di’. Zorla durdum orda. Başkasına karşı bir şey yoktu ama beni hiç istemezdi. (Neden diye sordum) Ona da kaynanası yapmış onu hiç istemezmiş. Aynısını bana yapıyordu o da. Zorlukları o işte iyi yaparsan iyisin iyi yapmazsan kötüsün öyleydi zorluklarımızda.” (Katılımcı 15)⁹⁸

Katılımcı 15 gelin-kaynana ilişkisine dair sitemkâr cevaplar vermiştir. Katılımcının kaynanasının da kaynanasından olumsuz tepkiler görmesi “ben çektim o da çeksin” düşüncesinin varlığıyla birlikte toplumun genelinde kabul edilen olumsuz gelin kaynana ilişkisinin bir işaretidir.

“Ben aha 9 yaşından beri yemek yapıyorum. Dışarı anam beni eve bırakıyordu. Ev işinden kaçıyordum. Ev işini hem öğren demişti öyle öyle geldim işte. Benim her yemeğim beğenildi çünkü öğrendim. 16 yaşında kocaya geldim bitdoma⁹⁹ çocuktuk. Kaynanam işte o yemekten hiçbir şey demedi bana çünkü kendi çok bilmezmiş. Ben de yemek yaptığım gibi yemeği her yerde beğendi. Başka şeyleri de beğenmiyordu yalandan bağırdı ama.” (Katılımcı 15)¹⁰⁰

Katılımcı 15’in kaynanasının gelinini istememesi, ona olan davranışları ev kadınının sitemine neden olmaktadır. Çamoğlu (2021, s. 69) kitabında gelin kaynana ilişkisinde kaynananın gelininin ev işinde kusur bularak kendi gücünü, otoritesini kurmaya çalıştığını ifade etmiştir. Katılımcı 15’te görüldüğü gibi yemek konusunda çok bir şey dememesinin açığını gelininin başka işlerini beğenmeyerek kapadığı görülmektedir. Kaynanasının işleri beğenmeyip bağırarak gelininin üzerinde gücünü göstermeye çalıştığı görülmektedir. Bu kaynanalığın kötü kabul edildiği ilişki gelin kaynana ikileminden ortaya çıkmaktadır. Bu durum erkeğin etrafında dönmektedir. Ataerkil bir yapıya sahip olan toplumumuz iktidar sahibi olan erkeğin çevresinde dönmektedir. Geçmişte kadınlar güçlerini ya babalarından ya da erkek çocuklarından almaktaydılar. Onlar sayesinde kadınlar dolaylı yoldan güç sahibi oluyorlardı. Evlilik durumunun ortaya çıkmasıyla birlikte bir güç çatışması meydana geldiği için gelinin

⁹⁸ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.)

⁹⁹ “Bitdoma” küçücük anlamında kullanılmıştır.

¹⁰⁰ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.)

ve kaynananın anlaşılamayacağı düşüncesi hâkimdir (Sönmez, 2019, s. 1161). Zaman içinde kadınların erkekler yoluyla güç sahibi olma, toplumda söz hakkına sahip olma durumları değişmiş olsa da gelin kaynana çatışması bir noktada varlığını korumaya devam etmiştir. Günümüzde ailelerin geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçmeleri ile gelin ve kaynananın bir arada oturması azalsa da gelin-kaynana üzerindeki kalıp yargılar varlığını sürdürmeye devam etmektedir (Tezcan, 1997, s. 265).

“Benim babam derdi ki gelin kısmının bir gözü kör bir kulağı sağır olur. Her şeyi işitme derdi bana. Öyle kolay değildir elin evinde yapmak dedim. Biz hep iç içe yaşıyorduk şimdikiler yaşamıyor, yaşamıyor. Benim iki gelinim var hiç. Yanına da gitmiyorum doğru düzgün ben dedim hayatınızı yaşayın. Ben çektim siz çekmeyin diyorum gelinlere. İstedığınızı yapın diyorum. Buraya geliyor büyük, ne istiyorsan yap, et, ye diyorum. Kızım hayatınızı yaşayın niye benimle duracaksınız. Yani gelin o da ana evladı. Biz öyle ayırım yapmıyoruz. Kızımız nasılsa gelin de öyle geliyor bana ama eli bilmem.” (Katılımcı 15)¹⁰¹

Katılımcı 15’in babası gelin olmakla ilgili nasihat verdiği görülmektedir. Gelin olmanın getirisinin beklentisi sadece kadının ailesinin nasihatleri ile sınırlı değildir. Erkeğin ailesinin de geline karşı beklentisinin olduğu görülmektedir. “Kadınların kendi ve ailesel kimliklerinin değişimi erkeklerin kimlik değişimine kıyasla daha akışkandır.” (Çamoğlu, 2021, s. 37). Bireyi bir bakıma tanımlayan şey onun kimliğidir. Kadının sosyal kimliği de daha çok ailelere dayanıyor. Çünkü genellikle özel alanın içinde kalan kişiler kadınlar olmaktadır. Ayrıca erkeğin annesinin gelini üzerinde beklentileri oluşmaktadır. Kaynana genellikle kendine ideal gelin seçme arayışında olmaktadır. İyi bir ev kadını olabilmek için güzel, iyi kalpli, mütevazı, sessiz olunması beklenmektedir (Çamoğlu, 2021, s. 55-56). Bu durum dizi, film, eğlence programları üzerinden gözlemlenebilir.

Katılımcı 15 evlendiği zaman kaynanası ile yaşadığı için “kolay değildir elin evinde yapmak” şeklinde bir ifade kullanmıştır. Önceki kaynanası ile ilgili anlattıklarını ele aldığımızda kaynanasının “ben çektim, benim gelinim de çeksin” gibi bir düşünceye sahip olduğu görülmektedir. Kaynanaların, gelinlerine karşı

¹⁰¹ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.

oğulları ile ilişkilerini bozan, otoritelerini sarsan kişiler olarak bakabilmektedirler (Sönmez, 2019, s. 1162). Bu düşünceye karşı olan katılımcı ise tam tersini düşündüğünü ifade etmiştir.

“Benim görümüm bana diyor ki gelin aldın diye gelinliğini unutma dedi bana. Aynen öyle dediler şaka ile karışık dediler de gelin aldım diye gelinliğini sakın unutma dedi. Büyük görümüm. ‘Unutmam unutmam her zaman başımda zaten’ dedim şaka ile karışık soktu lafı.” (Katılımcı 14)¹⁰²

Katılımcı 14’ün açıklamasında da görüldüğü üzere ev kadını “gelin” kavramıyla özdeşleştirilmektedir. Her kadının gelin, kaynana olabileceği bir durumda Katılımcı 14 ile görümünün arasındaki bir güç savaşının varlığından bahsetmek mümkündür. Buradan bakıldığında kaynananın daha güçlü, gelinin ona karşı güçsüz olduğu görülebilmektedir. Çamoğlu (2021, s. 65) “...gelinler ezilirdi, bütün yük onların üstündeydi. Kayınvalideler ise gezer, gelir, sabah akşam kahvesine giderler; gelinlerde hazırlardı ama şimdi o devir değişti.” ifadesiyle kadınlar arasındaki bu güç savaşının aynı şekilde devam etmediğini savunmaktadır.

3.5. Övünme: Evi Ayakta Tutan “Ev Kadını”

Ev kadınları genellikle ev temizliği ve yemek konusunda övünmektedirler. Mutfak onların övünmelerinin temel mekânı olarak görülmektedir. Daha çok misafir davetlerinde yapılan yemekler, kadınlar açısından bir övgü seremonisinin icra edilmesine aracılık etmektedir. Yemek insanların birçok duygusunu harekete geçirmektedir. Bunun icra edildiği bir mekân olarak mutfak ise buranın stratejik bir mekân olarak değerlendirilebilir (İnce, 2015, s. 140). Kamusal alana rahat erişemeyen ev kadınları evin kendilerine sağladığı imkânlarla yeni bir ifade alanı bulmaktadırlar (İnce, 2015, s. 138). Burası da stratejik bir mekân olarak kabul edilen mutfaktır. Gündelik hayatta yemeğin kadınlar tarafından olması toplum tarafından bize öğretilmiştir (De Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 184). Kadının evde kalması, yemek yapması, stratejik bir alana dönüşmüş olan mutfak cinsiyetlendirilmiş, “kadın

¹⁰² **Katılımcı 14-** 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldın evli.

iş” olarak adlandırılmıştır (De Certeau, Giard, & Mayol, 2015, s. 184). Mutfak, kadınların kendilerini güçlü hissettikleri bir mekân haline gelmiştir (İnce, 2015, s. 141).

Kadınlar yapacakları yemeğe karar vermeden önce ailedeki diğer kişilerin istekleri ve mevcut yemek malzemelerini göz önünde bulundurmaktadırlar. Araştırma bulgularında da yer bulduğu gibi ailenin tüm üyeleri aynı yemeği sevmek konusunda her zaman için müşterek olamamaktadır. Bu durum ev kadınları açısından herkesi ortak bir noktada toplayacağı bir menü tercih etmesine sebep vermektedir. Aksi halde zorlayıcı bir iş olarak evdeki herkese ayrı yemek yapma seçeneği ortaya çıkmaktadır. Ev kadınları burada uzlaşa sağlayıcı bir rolü benimsemektedirler.

Bir diğer övündükleri konu ise ev içerisinde yaptıkları iş bölümüdür. Çocuklarının, özellikle eşlerinin ev işlerine yardımcı olması ve bazen katılımcılar istemeden bu yardımı gerçekleştirmeleri katılımcıların övünç kaynağı olarak görülmüştür. Yaptıkları işlerin görünmeyip değersizleştirilmesine karşın bazen diğer aile bireylerinin işlere yardımcı olmaları kadınlar açısından övünç meselesine dönüşmektedir. Genellikle iş bölümünün yapılmaması, evin sorumluluğunun yalnızca ev kadınlarına bırakılması toplumda normal olarak karşılanmaktadır. Bu durumda ev işlerine diğer aile bireylerinin yardım etmesi kadınlar açısından bir övünç kaynağına dönüşmektedir. Bu durum evin tüm sorumluluğunu çoğunlukla tek başına üstlenen kadının kendini, evdeki sistemin başı olarak görmesine ve bununla övünmesine sebep olmaktadır. Kadınlar kendilerinin olmaması durumunda evdeki sisteminin çökeceğini ifade etmişlerdir.

Bir diğer övünç kaynağı da iyi akrabalık ve komşuluk ilişkileridir. Güçlü iletişim ve birbirlerine herhangi bir konuda destek olmaları onların övünmelerine sebebiyet vermektedir. Komşuluk ilişkilerinde ise geçmişten beri yürütülen bir komşuluk ilişkisinin sürdürülmesi kadınlar açısından bir övünç sebebidir. Ancak son yıllarda yaşanan pandemi ve eve kapanma süreçlerinin komşuluk ilişkilerini büyük ölçüde dönüştürdü vurgulanmaktadır.

“Ben evdekilerin ne diyeceğinden ziyade ben bu işleri yapmasam bizim evin sistemi çöker. Çöker yani. Covid olmuştuk işte, ben birkaç gün ilk dönemlerde işte odada kaldığım dönemler kızım elinden geldiği kadar yapmaya çalıştı. Bana diyordu ki gelip odamın kapısına anne Allah aşkına senin yaptığının yarısını yapamıyorum ama bitmiyor ben yetişemiyorum. Ben

bittim diyordu yani. Sistem çöker yani geriye toplayamam. Bunların yanı sıra tabi ki bakkalın, marketin, alışverişin, okullar, toplantılar, çocukların her şeyi benimle alakalı, bütün düzen.” (Katılımcı 1)¹⁰³

Evin sorumluluğunu üstlenen ev kadını onun olmadığı anda evin tüm düzeninin bozulacağı düşüncesine sahiptir. Katılımcı 1 eskiden evde annesi olmadığı zamanlarda annesinin yaptığı işleri yapmaya çalıştığını fakat annesi gibi başarılı olamadığını ifade etmiştir.

Evin düzeni bir çarkın dişlileri gibi işlerken, merkezinde ev kadınının olduğu bir sisteme dönüşmüştür. Hanenin diğer üyeleri açısından bu durum oldukça normal karşılanmaktadır. Katılımcının verdiği örnekteki gibi ev kadınının rahatsızlanması veya ev işini yapmayacak bir durumda olması evin düzenini olumsuz yönde etkilemektedir. Geçer’in (2019, s. 69) çalışmasında ise evin sistemi evin düzeni olarak değerlendirilmiştir. Benzer bir şekilde ev işlerinin aksatılması evdeki diğer kişilerin düzeninin de sekteye uğratılması anlamına gelmektedir. Katılımcı 1’de bu durumu evinin işlerini yapmaması durumunda evin sistemi çöker şeklinde ifade etmiştir.

Ev kadınları sorumluluklarını üstlendikleri ev işlerini yapmamaları halinde sistemin çökeceğini düşünmektedirler. Katılımcı 1’in bir kız, iki erkek çocuğu bulunmaktadır. “Sen bu ev işlerini yapmasan ne olur? Evdekilerin tepkisi ne olur?” sorusu karşısında verilen cevapta görüldüğü gibi ev kadınının sahiplendiği bu sorumluluk, yerine getirilememesi durumunda sorumluluğu evin kızı tarafından üstlenilebilmektedir.

Evde, hane üyelerinin rolleri, toplumsal cinsiyet rolleri açısından açık bir şekilde çerçevelendirilmektedir. Ev işi, ücretsiz ev işi olarak, değersiz görülmektedir. Diğer hane üyeleri de bazen işe yardımcı olmaktadır. Çocuklar düzenli, özenle yapılan ev işlerini beğenmektedirler. “Çocuklar onunla yaşamayı öğrendiler. Ev işleri yapıyorlar ve daha yaşlı olanlar tatildayken yeri çalıştırarak bana yardım ediyorlar (Kadın, tek sahibi)” (Di Domenico, 2008).

Yorumunda evin işlerinden sorumlu kadın ve bu işlerin yardımcılarının çocuklar olduğunu görülebilmektedir. Bu yorumda toplumsal cinsiyete değinilmemiş

¹⁰³ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

de olsa katılımcı 1'in cevabında bu yoruma ek olarak yardımcı olarak görülen çocuklar içerisinde de cinsiyet ayrımının yapıldığı görülmektedir.

Evin temizliğinin çok önemli olması, ev işini sahiplenen ev kadınının bu işi yerine getirememesi durumunda yardımcıları olan çocuklarının bu işi üstlenmelerinin ev işinin önemli görüldüğünü göstermektedir. Bazı ev kadınlarının da bu işi yapmama durumunda olumsuz sonuçlarla karşılaştığını görülmektedir.

“Evlendikten sonra yemek sonrası nasıl tabağın kaldırılmasını söylüyorum çünkü biz öyle öğrenmiştik. Annem bize öyle öğretti. Ben çocuğuma da onu öyle öğretmeye çalışıyorum. Yediğini kaldırmayı öğretiyorum ona şimdiden. Sütünü içtikten sonra masanın üzerine koymasını, yemeğini masanın üzerinde yemesi gerektiğini, eğer elinde herhangi bir bisküvi, ya da herhangi bir dökülecek kırıntı oluşturabilecek bir şey varsa onu masanın üzerinde yemesi gerektiğini şimdiden aşılamaaya çalışıyorum. Yediğini kaldırması gerektiğini, düşen bir şeyi kaldırması gerektiğini şimdiden öğretmeye çalışıyorum. Çünkü ağaç yaşken eğilir.” (Katılımcı 7)¹⁰⁴

Katılımcı 7 çocuğunu annesinden nasıl öğrendiyse öyle yetiştirmeye çalıştığından bahsetmektedir. Çocuğunun “sütünü içtikten sonra masanın üzerine koymasını, yemeğini masanın üzerinde yemesi gerektiğini, eğer elinde herhangi bir bisküvi, ya da herhangi bir dökülecek kırıntı oluşturabilecek bir şey varsa onu masanın üzerinde yemesi” gibi temel şeyleri aşilayarak büyütmesi ve çocuğunun bu öğrendiği şeyleri uygulaması katılımcının övündüğü bir durum olarak görülmektedir.

“Misafirin geleceği gün sabah erkenden kalkıyorum. Hafta içi ise çocuklar okula gönderilir, tekrar günlük bir temizlik iki kat yapılır ince temizlik yapılır daha da ince temizlik olur. İnce temizlik derken daha fazla efor harcıyorsun. Yani günlük yaptığın gibi değil. Mesela bir gün süpürüyorsun bir gün süpürmüyorsun. Mesela her gün hepsi aynı rutinde gitmiyor. Ama misafir geleceği zaman hepsini bir arada yapıyorsun. Detay bu oluyor. Hafta içi beş günün rutinde her gün evi silip süpürmüyorum. Mesela bir gün süpürüyorsam iki gün süpürmüyorum. Bir gün siliyorsam ertesi günü silmiyorum. Bir gün sonra siliyorum ama misafir gelecekse süpürme, silme, yıkama, toz alma hepsinin aynı anda yapılmış olması gerekiyor. Sonra

¹⁰⁴ Katılımcı 7- 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

ikramlıklar hazırlıklar başlıyor. Misafir sayısına göre ikramlık değişiyor yani genelde beş-altı çeşit hazırlanıyor.” (Katılımcı 9)¹⁰⁵

Katılımcı 9 misafirinin geleceği gün erkenden kalkarak normal yaptığı temizliğin 2 katını yaptığını ifade etmiştir. Misafirin sayısına göre ikramlık çeşidini ayarlayıp fazla yemek yapmıştır. Normalden daha fazla bunları yapabiliyor olmak katılımcının övündüğü konulardan biri olmuştur. Taktiksel anlamda, evin sorumluluğunu alan kadının fazla iş yapabilmesi bir övünç kaynağı olarak görülmektedir.

“Yani çok istisnai hani uzun süredir görüşmediğim misafirlerde, yani ben bilmiyorum biraz titiz miyim bilmiyorum ama her şey düzenli olsun isterim. Yani o düzen bozulmasın isterim. Her şey yerli yerinde, zamanında ve olması gerekenin en iyi şekliyle olsun isterim. Kendimi perişan ederim. Misafire her şeyi yaparım. Örneğin evi bir kere siliyorsam iki kere silerim mesela. Tuvaleti dakikada bir gider kontrol ederim, evde insan çok. Biri gider pis eder, lavabolarda su damlası izi vardır diye yani takıntılı bir şekilde böyle tozu kovalarım evin içinde. Hazırlığı da olabildiğince, yetiştirebildiğim kadarıyla en iyi şekilde yapmaya çalışırım. Ama çok yorarım kendimi. Ne pişirdiğimin tadına bakabilirim ne pişirdiğimi yiyebilirim. Böyle perişan ederim. Yedi, on, on iki çeşit yemek yaparım. Ama ben bundan hiç gocunmam. Ben yenilmesini de çok seviyorum.” (Katılımcı 1)¹⁰⁶

Katılımcı 1 titiz ve düzenli olmasından bahsetmektedir. Misafir geleceği zaman yaptığı işin iki katını yapıp kendini perişan ettiğini ifade etmektedir. Bu yaptıklarını ise “ben bundan hiç gocunmam” şeklinde ifade etmektedir.

Toplumsal olarak oluşturulmuş bazı ön yargılar vardır. Bu ön yargılar ilk defa tanışacağımız insana karşı nasıl bir izlenim bırakacağımızı ve nasıl bir kişisel vitrin sunacağımızı da belirleyebilir. Vitrinin parçaları fiziksel görünüş, kişinin tutumu olarak ikiye ayrılabilir (Goffman, 2016, s. 35). Toplumsal üretimin bir karşılığı olan ev kadınlığı katılımcıların yaptığı ev kadınlığı tanımına kendini göstermektedir. Kadınlar çoğunlukla “makbul ev kadını” profilinden çıkmamaya çalışmaktadırlar.

¹⁰⁵ **Katılımcı 9-** 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

¹⁰⁶ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

Katılımcı 1'in ifadesiyle "kendini perişan etmesi" ile bunu normal görüp bu ifadesini "hiç gocunmam" diyerek örtmesi böylesi bir kaygının neticesidir.

"Misafir geldiği zaman onun hazırlığı oluyor haliyle sabah kalkıyorum kahvaltıyı biraz daha normalin dışında alelacele yapıyoruz. Sonra misafirim eğer haberli ise en az iki, üç, dört çeşit tuzlu iki çeşit tatlı türünde bir şey yapıyorum evi biraz daha özenli topluyorum. Misafirimi bekliyorum. Misafirin türüne göre onların yemek tarzına göre yapacaklarını seçiyorum mesela yaşlı misafirin oluyor onun yiyeceği şeyle mesela genç olan kişilerin yiyeceği daha farklı olmuyor tabii haliyle öyle diyeyim. Onu da öyle çok ayrı mı gerek yok kafamda belirlediğim tatlı ve tuzlular yapıyorum. Genelde bir iki çeşit hamur türü salata tarzı şeyler oluyor yemek olarak neyi genelde çayla beraber içilen yenilen şeyler aperatif şeyler yapıyorum." (Görüşme 6)¹⁰⁷

Katılımcı 6'da da olduğu gibi kadının mutfakta yaptığı çeşit çeşit yemekler, özellikle misafir geleceği zamanki yaptığı hazırlık, çok çeşitli ve fazla yemek yapması övünç kaynağı olarak görülmektedir.

"Sonra 8 poşet dolma sardık bugün. Bir düğünlük vardır rahatlıkla. Geline pancarı verdim işte tarladan. O haşladı. Kendime sarmadım ama geline sardık. Bende içini yaptım işte. Doldurduk bir kaba. Götürdük aşağı ablamın yanına. Anam da var ya orda, hep beraber sardık. Ama 8 poşet. Öyle az değil ha. Çok sardık, bir düğünlük var." (Katılımcı 14)¹⁰⁸

Katılımcı 14 ailesiyle bir araya gelerek yemek yapma durumları ile övünmektedir.

"Beş çeşit oluyor gene, en az beş çeşit oluyor. Onları ben zaten önceden planlıyorum. Boş zamanımda hazırlıyorum onları. Önceden sarma sarıyorum dolaba atıyorum mesela. Fasulye dibleliği dolaba atıyorsun yani oradan çıkartıyorsun yönlisun¹⁰⁹ onları. Hazır oluyor, bir iki de elden yapıyorsun. Üç beş çeşit oluyor. Onlarda ne var, onlar bizim için iş değil." (Katılımcı 4)¹¹⁰

¹⁰⁷ **Katılımcı 6-** 54 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. Büyük kızı 29 yaşında evli, küçük kızı 25 yaşında. Çekirdek aile. Kızı ile yaşıyor. Eşi vefat etti. Lise mezunu. 7 yıl.

¹⁰⁸ **Katılımcı 14-** 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldır evli.

¹⁰⁹ "Yönlisun" düzenliyorsun anlamında kullanılmıştır.

¹¹⁰ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

Katılımcı 4'te önceden yaptığı planlamalarla yaklaşık en az beş çeşit yemek yapmasıyla övünmektedir. Misafir geldiğinde onlara sunacağı yemek çeşitleri için önceden hazırlayıp dolaba koyduğu yemekleri ise boş zamanında hazırladığını ifade etmiştir. Yapılan işlerin dışında kalan zamanı boş zaman olarak tanımlanırken örneğin bir memur veya ev hanımı işlerini bitirdiğinde dinlenmek, biraz tembellik yapmak için o boş zamanı değerlendirmesi (Lefebvre, 2012, s. 35) olarak görülürken katılımcı 4'ün bu zamanı yine ev işi yaparak değerlendirmektedir.

“Kendine arkadaşlarım geldiğinde böyle yedi çeşit hazırlık yapmam gerekmiyor böyle sıkıntılarım olmuyor daha pratik şeyler işte zaten çocukluğu olmanın şeyine sığınarak daha hızlı şeyler hazırlıyorum çocuk uykusundayken yapıyorum. Annem ve kayınvalidem yaptıklarında çok fazla yapıyorlar yedi-sekiz çeşit şey hazırlanıyor. Şöyle gösterişli olsun masa şöyle de ona donansın gibi şeyler oluyor ama arkadaşlarım da böyle şeylere gerek olmuyor.” (Katılımcı 5)¹¹¹

Katılımcı 5 yemek hazırlama durumunu arkadaşları ve diğer misafirleri açısından ikiye ayırmaktadır. Küçük çocuğunun olmasının da etkisiyle “pratık şeyler işte zaten çocukluğu olmanın şeyine sığınarak daha hızlı şeyler hazırlıyorum çocuk uykusundayken yapıyorum.” Şeklinde ifadesi arkadaşlarının anlayışıyla övündüğünü göstermiştir. Katılımcıların misafirleri geleceği zaman rahatlıktan uzak çok fazla çaba harcayarak hazırlık yapmalarına karşın arkadaşları misafir olarak geldiğinde normale göre daha rahat davrandığını ifade etmiştir. Bu durumu ise “şöyle gösterişli olsun masa şöyle de ona donansın gibi şeyler oluyor ama arkadaşlarım da böyle şeylere gerek olmuyor” şeklinde ifade etmiştir.

“...marketten geldim eve elimde bir sürü poşet, hemen kapıyı açınca bana yardım eder içeri alır çocuklar. Herkes bir şeyleri yerleştirir dolaplarına, poşetlerinden boşaltır yani beni seyretmezler. Ya da ben yemek hazırlıyorum çok açız biri masayı kurar, bir tanesi salata yapılacaksa onu yapayım oturalım yemeğimizi yiyelim, hani beni izlemezler. Makineden çamaşırı aldım

¹¹¹ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

asacaksam oğlum onu alır balkona götürür yani sen as anne diye yani beni yalnız bırakmazlar.” (Katılımcı 1)¹¹²

Katılımcı 1 burada eve geldiği sırada çocuklarının ona yardım etmesi ile övünmektedir.

“İlişkımız çok güzel. Şimdi birbirimize kardeşimin hanımı olsun mesela teyzemin kızı olsun, halalarım olsun. Hala demiyorum ama ben abla diyorum. Ben beraber büyüdüğümüz için, bir yerde büyümüş gibi çok onunla birbirimize çok kaynaşıyoruz hep. Bir şey olduğunda birbirimize yardım ediyoruz. Birbirimize oturmaya gittiğimizde işlerde hep birlikte yaparız. Ben hatta onlara derim, birbirimize şeyimiz geçtiği için şimdi bir akrabama yemek hazırlarken kalk yap, ateşin başına geç derim onlara.” (Katılımcı 3)¹¹³

İyi akrabalık ilişkileri kadınlar arasında birbirlerine destek olmaları açısından önemli bir noktadadır. Bu destekle ev kadını kendine daha fazla zaman ayırabilir, işlerini daha erken bitirebilir. Katılımcı 3’te de küçük yaştan itibaren yakınlıkla gelen akrabalıkların özellikle katılımcının kendi akrabalarında iyi olduğu ve övündüğü görülmektedir.

“Bacım kardeşim de iyi de yani ben beyimin tarafını da bacımdan kardeşimden daha da şey tutarım desem öyle. Seviyim. Kaynanamları, görümcelerimi. Ben onlarla çok durdum kızım. Kaynanamın diğer çocuklarını hep ben büyüttüm. Onlar bi doma çocuktı, ilkokula gidiyordu ben varmada¹¹⁴. Ben onları yuğa yıkıya, çimdire¹¹⁵, onları ben büyüttüm. Bu 52 sene bedava geçmedi. Onlar bana kendi çocuklarını nasıl geliyorsa aynen öyle geliyorlar. Onlara önlük dikiyordum. İlkokula gidiyorlardı.” (Katılımcı 4)¹¹⁶

Katılımcı 4 evlendiği zaman eşinin kardeşlerinin küçük olduğunu ifade ederek onları kendinin büyüttüğünü söylemiştir. Eşinin akrabalarıyla anlaşılamayanlara karşın katılımcı 4 eşinin akrabalarını öz kardeşleri gibi sevdiğini ifade etmiştir. Genellikle küçük yaştan birbirleriyle yakın olarak büyüyen

¹¹² **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

¹¹³ **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

¹¹⁴ “Ben varmada” ben geldiğim zaman anlamında kullanılmıştır.

¹¹⁵ Yıkamak, banyo yaptırmak.

¹¹⁶ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

akrabalıkların birbirlerini sevmeleri, evlendiklerinde eşlerinin akrabalarının içine yeni bir birey olarak girmeleri aynı yakınlığı vermemektedir. Bu noktada katılımcı 4 eşinin ailesinin yaşlarının küçük olması, onları büyütmesi normalde ifade edilen eşinin akrabalarıyla çatışma durumunu ortadan kaldırdığına dikkat çekmektedir. Evlilik durumunun ortaya çıkmasıyla birlikte bir güç çatışması meydana geldiği için gelinin ve kaynananın anlaşamayacağı düşüncesi hâkimdir (Sönmez, 2019, s. 1161). Zaman içinde kadınların erkekler yoluyla güç sahibi olma, toplumda söz hakkına sahip olma durumları değişmiş olsa da gelin kaynana çatışması bir noktada varlığını korumaya devam etmiştir. Katılımcı 4'ün küçük çocukların bakımına yardım etmesi, yakın olmaları toplumda kabul edilmiş bir çatışmanın olmadığını göstermektedir.

“...fikrini aldığım annem ve ablamdır. Yani onlarla konuşurum. Sohbetlerimiz olur, gideriz yanına. Oturur çay yaparız, kahve yaparız. Canımız ne isterse sohbet ederiz. Geçmişten, gelecekte, yaşanılardan yaşanılacaktan, beklenilenden, ümit edilenden, neyse artık. Konuşuyoruz, sohbet ederiz. (Katılımcı 7)¹¹⁷

Katılımcı 7 akrabalarının içinde annesi ve ablasıyla daha güçlü bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Birbirleriyle olan güçlü iletişimleriyle övünmektedir.

“Birbirimize zaten sürekli gidip geliyoruz bir sıkıntının problemin olduğu anda zaten direk hemen arayacağım ya da konuşacağım kişi kendi ailemden kardeşim ve annemdir. Misafirlige geldiklerinde daha rahat oluyorum çocuğuma bakıyorlar özellikle annem geldiğinde aşırı derecede yardımcı oluyor hatta annem geldiğinde ben evde kendi evimde tatilde oluyorum. Onun evine gittiysem full tatilde oluyorum.” (Katılımcı 5)¹¹⁸

Katılımcı 5 yoğun günlerinin tatilini yakın akrabalarının yanında yapabildiğini belirtmiş, özellikle annesi ve kardeşiyle iletişimlerinin güçlü olması ile övünmektedir.

¹¹⁷ **Katılımcı 7-** 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

¹¹⁸ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

“Elişi yapmayı, mecbur değil yani yapmak istim. Duramıyorum. Boş durmayı sevmiyorum ben. Bir de diyorlar beyni çalıştırıyormuş diyorlar ya elişi onun için yapmayı istim.” (Katılımcı 3)¹¹⁹

Katılımcı 3 boş durmadığını ifade ederek sürekli bir uğraşla ilgilenme durumundan övünmektedir.

“Şeyde çok oluyor yorum, ... tv de. Yorumlar olur. İşte yorumları çok izliyorum. Yani bilim adamlarının yaptığı hani bilim üzerine gelişmeleri çok izlerim. Yani siyasi şeyleri çok izlerim. Her taraftan haberim vardır.” (Katılımcı 4)¹²⁰

Katılımcı 4 siyasi, bilimsel kanalları izleyerek gündemden, birçok konu hakkında bilgi sahibi olmasıyla övünmektedir.

“El işi yapıyorum ama el işi sattın mı dersin satmadım diyebilirim. Çok öyle girişimci ruhum yok yani beceremiyorum. Önceden dikiş dikiyordum ek gelir olarak yapıyordum ama sonra bazı sebeplerden dolayı bıraktım. Hobi olarak el işi yapıyorum. El işi yapmayı seviyorum benim için bir terapi oluyor, bir kursa gitmek bana bir ortam sağlıyor orada bir arkadaş ortamı sağlıyor sohbet muhabbeti iyi oluyor. Hepimiz aynı amaç doğrultusunda bir şeyler yaptığımız için ruhen de bana iyi geliyor yani öyle diyebilirim.” (Katılımcı 6)¹²¹

Katılımcı 6, edindiği hobiye sosyalleşmek için kullanmışlardır.

“Bizim yapı gereği de bu çok önemli. Ben yapı gereği yardım etmeyi seven bir insanım. Ben her gittiğim yerde tanımasam da çok samimi olmasam da kendi tabağımı kendim kaldırıyorum, çayımı koyarım. Masada çay bitmişse ev sahibinden beklemem kendim alırım. Yardım ederim yani hazır bana yapılsın diye beklemem. Annemden öyle gördüm çünkü. Ben anneden öyle gördüm, benim annem hiç tanımadığı bir insanın mutfağına girip 40 çeşit yemek yapabilen bir kadın.” (Katılımcı 7)¹²²

¹¹⁹ **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

¹²⁰ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

¹²¹ **Katılımcı 6-** 54 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. Büyük kızı 29 yaşında evli, küçük kızı 25 yaşında. Çekirdek aile. Kızı ile yaşıyor. Eşi vefat etti. Lise mezunu. 7 yıl.

¹²² **Katılımcı 7-** 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

Katılımcı 7’de görüldüğü üzere artık yemek çeşidinin fazla yapabilen bir kadın övülecek bir kadın olduğu düşünülmektedir.

“Genelde eşim evden çalıştı süre boyunca evde çok işi eşim yapardı ben evi bile süpürmezdim silme süpürme ondan sorumluydu toz almaları o yapardı ben sadece yemek yapardım o temizlik yapardı ama işi değiştiği için artık haftada altı gün çalışıyor eskiden beş gün çalışıyordu. Kendisi artık çalışıp geliyor evden değil işten eve gelince koltukta uyuyor kendisi çok daha erken kalktığı için yoruluyor. Çocukla oynama çocuklar vakit geçirme yapıyor. Çok istisnadır onlar da bazen yapılması gereken bir şey varsa çok yoruldum artık bunu da sen yap dediğin bir şey de evi süpürür. Eskiden genel temizliğimizi birlikte yapardık camları o siler süpürürdü evi, işi değiştiği için şimdi akşamları genelde çocukla ilgilenip uyuyakalıyor.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 5 aile içindeki iş bölümünü çocuğu olmadan önce ve çocuğu olduktan sonra şeklinde ikiye ayırarak anlatmıştır. Çocuğu olmadan önce kamusal alanda bir işte çalışan katılımcı, çocuğu olduktan sonra işten ayrılmış ve iş bölümü değişmiştir.

“Yani iş bölümü derken biri pilavı yaparsa biri salatayı yapar. Allah için bütün çocuklarım diyeyim eşim de dahil olmak üzere yani sofrayı eğer hazırlanacaksa birlikte de hazırlıyoruz. Ama herkes bulaşık makinesi olduğu için kendi tabaklarını kendileri koyarlar. Ama genelde yani yardımcı oluyorlar. Yani evde kızım da yardım eder.” (Katılımcı 8)

Katılımcı 8’in evin içerisinde aile üyeleriyle yapılan iş bölümü görüşülen kişinin övünmesine sebep olmuştur. Aile üyelerinin bu iş bölümündeki yerlerine vurgu yapmıştır.

“O evi süpürüyorsa ben silerim iş çabukluğu açısından. Ya da evi o silip süpürüyorsa ben banyoları temizlerim hani diğer ayrıntılı işlere girerim. Mutfaktı, dolaptı, silme, süpürme. Yani çamaşır asar, makineye çamaşır doldurur, bulaşıkları boşaltır makineyi. Varsa yıkanacak işte ufak tefek bulaşıklar olsun onları yıkar. Dediğim gibi evde yani yemek olarak da

yardımcı gene en büyük kendisidir. Şu an birlikte olduğumuz için.”
(Katılımcı 8)¹²³

Katılımcı 8 kızının ev işlerine yardımından bahsetmektedir. Temizlik yaparken daha genel ayrıntı olmayan işleri ona vererek iş bölümü yaptığı görülmüştür. “Ya da evi o silip süpürüyorsa ben banyoları temizlerim hani diğer ayrıntılı işlere girerim.” Diyerek işlerin zorluk, detay kısmını kendince ayırmış ve daha kolay olarak görülen işleri kızının yapması için bir iş bölümüne gitmiştir. Daha ayrıntılı, detay temizliği de kendi üstlenmiştir.

“Yani oğlum da açıkçası onun da ellerinden her iş gelir. Eğer ben evde yoksam şayet ikisi de iş bölümü yapıyorlar. Aynı şekilde yani nasıl bir evi süpürüyorsa, muhakkak süpürmeyi o yapar elektrikli olduğu için. Silmeyi ablası yapar. Daha zor işlere o girer. O da ablasına yardımcı olur. Yani erkek çocuk diye onu ayırmıyoruz. Ona da iş bölümü veriyoruz evde olduğu sürece.”
(Katılımcı 8)

Katılımcı 8 oğlunun evde birçok işe yardımcı olduğundan bahsetmiştir. Onun evde olmadığı zamanlarda evdeki iş bölümünün oğlu ve kızı arasında gerçekleştiğini “daha zor işlere o girer” diyerek işlerin zorluk, detaylarına göre ayrılmasından bahsetmiştir. Oğlunun iş yapmasından çok kendine veya kızına ev işlerinde yardımcı olması ile ifade etmiştir. Toplumumuzda genellikle ev, ev işleri kadın üzerinden tanımlanarak ilerlemesi ve erkeğin genellikle bu işleri yapmadığı kabulü vardır. Normalde kızlara “erkek uşak gibi yatma, yardım et” gibi söylemleri birçok kişi duymuştur. Bu duruma karşın katılımcı 8’in ifadesiyle “Yani erkek çocuk diye onu ayırmıyoruz. Ona da iş bölümü veriyoruz evde olduğu sürece.” Böyle bir söylemin varlığını destekler niteliktedir. Bu noktada katılımcı 8 oğlunun ev işlerini yapması, ona yardımcı olması ile övünmektedir.

“Eşim, yani o methetmek gibi olmasın, yani şayet ben evdeysem, yani istersem yapar ama evde olmadığım vakit gerçekten bir evin işini yapacak kapasiteye sahiptir. Yani nasıl diyeyim. Evi silip süpürmesinden tutun, yani silmesinden tut yemek olsun çamaşır yıkama ütüleme olsun. Yani bir bayanın yapacağı her işi yapar. Yani yapmam demez. Zaten hafta sonuna iş

¹²³ **Katılımcı 8-** 52 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 25 yaşında kız ve 18 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

bırakmamaya çalışıyorum. Onun da izin günü hafta sonu olduğu için yapacak çok bir işi kalmıyor genelde.” (Katılımcı 8)

Katılımcı 8 eşinin yardımından bahsetmiştir. “Methetmek gibi olmasın, yani şayet ben evdeysem, yani istersem yapar ama evde olmadığım vakit gerçekten bir evin işini yapacak kapasiteye sahiptir” söylemiyle onun evde olmadığı zamanlar eşinin ev işi yapabilecek kapasiteye sahip olmasıyla övünmektedir.

“Eşim evde zaman geçirmiyor çalışıyor hafta sonları olduğu zamanlarda da küçük oğlanın aktiviteleri var futbola gidiyor. Sabah uyanıyoruz kahvaltı yapıyoruz ondan sonra ben tekrar ev işlerine giriyorum. Hafta sonları evdeyse ev süpürmeye yardım eder bana hakkını yiyemem şimdi. Küçük oğlumun ödevi varsa ödevine yardım eder küçük oğlumun aktivitesine götürür varsa hava çok kötüyse oğlumu oyun alanına götürür.” (Katılımcı 9)¹²⁴

Katılımcı 9 eşi çalıştığı için ona yardımının genellikle hafta sonu ev süpürmeye yardım etmesi, küçük oğlunun ödevlerine ve aktivitelerine götürüp ilgilenmesi ile olduğunu ifade etmiştir ve övünmüştür.

“Dikiş dikiyorum aile bütçesine destek amaçlı yapıyorum ben bu işi zaten çok düzenli bir gelir şeklinde değil olduğu zaman kazancım oluyor olmadığı zaman bir kazancım olmuyor zaten bu bir aile bütçesine destektir eşime destek olmak amacıyla yapıyorum ben bu işi.” (Katılımcı 9)

Katılımcı 9 aile bütçesine destek olabilmek amaçlı dikiş diktiğinden bahsetmiştir. Eşine destek olmaya çalışması ile övünmektedir.

“Unut kendim planlıyorum kafamda. Kendi kafama göre çocukların daha çok yiyeceği türleri daha çok işte kuru fasulye yapayım pilav yapıyorum köfte yapıyorum işte tavuk yapıyorum. Önce çorba hazır çorba tarhana çorbası onları iyice yapıyorum. Genellikle yemeğimin malzemelerini ben alayım kızım alıyor kızım ile beraber alıyoruz. Ne alacağımıza beraber karar veriyoruz. Evde olanları yapıyorum yemek olarak eğer gerekirse malzeme alayım evde varsa evdekilerden yapıyor gereken bir eksikim olursa kızım

¹²⁴ **Katılımcı 9-** 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

Gidip alıyor. Bazen sofrayı ben kuruyorum, çok çoğunlukla kızım kuruyor. Kızım olmazsa ben yapayım.” (Katılımcı 11)¹²⁵

Katılımcı 11 yemek yaparken evdeki kişilerin isteklerine göre yemekleri yaptığından bahsetmektedir. Yemek malzemeleri için alışverişi kızıyla yaptığını ifade etmiştir. Sofrayı genellikle kızının kurduğunu söylerken kızının ona yardımıyla övündüğü söylenebilir.

“Eşim ev işine yardım etmeyi ben gerek duymuyorum. Evimin işini ben yapayım. Eşim bana köyde yardım ediyor. Bahçe tarla işlerinde yardım ediyor. Bahçe işini yapıyor tarlada tarla işime yardım ediyor. Ev işlerini kızım ile ben yapıyoruz. Oğlum gerektiği yerde odasının mesela süpürme siler. O kendi yapıyor bazen pazar günü. Anne ben buraları koltukları çekip silip süpüreceğim diyor. Kızım ile oğlum kendileri yapıyorlar. Ben olduğum zaman onlar çalışıyor o yüzden ben yapayım onlar çalışmadığında kendileri yapıyor.” (Katılımcı 11)

Katılımcı 11 ev işlerinde ailedeki diğer kişilerin yardımına gerek duymadığını ifade etmiştir. Ayrıca aile içerisinde iş bölümü yaptıkları görülmüştür. Eşinin yardımı köydeki tarla işlerini yaparken olduğunu ifade etmiş, ev içindeki işlerin yardımını da genellikle kızının yaptığını söylemiştir. Oğlunun ise genellikle odasının temizliğinden sorumlu olduğunu söylemiştir. Ayrıca oğlu kendi isteğiyle evi süpüreceğini söylediğini ifade ediyor. Katılımcı istemeden çocuklarının evin işlerine yardım etmeleriyle övünmektedir.

“Anaa onu hiç sorma. Hee ben de koşuşturmaca başlar. Ben misafire çok düşkünümdür. Her şeyi yaparım. Pastalar, börekler yaparım, dolma sararım.” (Katılımcı 12)¹²⁶

Katılımcı 12 misafire düşkünlüğü ve onlara yaptığı hazırlıklar ile övünmektedir. “Anaa onu hiç sorma. Hee ben de koşuşturmaca başlar” ifadesiyle kendini yoracağı şekilde bir hazırlık yaptığını ifade etmiş olsa da bunu misafire olan düşkünlüğünü söyleyerek üstünü kapatmıştır.

“Yemeğimi hazırlıyorum bugün işte yemeklerimi yapıyorum masamı kurup ediyorum eşim arada yardım eder bana çoğunlukla eder. En çok sevdiğim

¹²⁵ **Katılımcı 11-** 63 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 32 yaşında kız ve 29 yaşında erkek. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 33 yıldır evli.

¹²⁶ **Katılımcı 12-** 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

eşimin camlarımı silmesine benden önce gidip silmesi çok hoşuma gidiyor hani ben demeden kendisi de söyler bu ilk evlendiğim sene yapmıyor da sonradan oldu biraz da toza karşı biraz şeyi var.” (Katılımcı 13)¹²⁷

Katılımcı 13 eşinin yardımı ile övünmektedir. “En çok sevdiğim eşimin camlarımı silmesine benden önce gidip silmesi çok hoşuma gidiyor” ifadesiyle herhangi bir yardım istemeden eşinin ona yardımcı olacak eylemler yapması onun övünmesine sebep olmaktadır. Ayrıca eskiden böyle olmaması ve şimdi bu şekilde yardım etmesi katılımcıyı mutlu etmektedir.

“...yapmıyorum ama geçmişte yaptım. Geçmişte dantel işi, çember falan yaptım. Çeyiz üzerine yaptım. İğne oyası tarzı yaptım. Yapıp satıyordum. Yurt dışına da sattım. Kolyeler yapıyordum. Ondan sonra kumaş boyası, baskılar yapıp sattım. Yurt dışına da gönderdim. Yani şöyle diyeyim çocuk olunca biraz bunlar biraz geride kaldı diyeyim. Ama ara ara böyle yapmayı istiyorum. Belki oğlum bir iki yıl sonra, ikinci sınıftan sonra olabilir.” (Katılımcı 13)

Katılımcı 13’ün hayatının merkezinde çocuğu yer almaktadır. Bu sebeple eskiden gerçekleştirdiği üretkenliği ortaya çıkaramamıştır. Bu sebeple tekrar üretken olabilen için çocuğunun büyümesini beklemektedir. Katılımcı 13 evin içerisinde bazı işleri yapmayıp eşinin merakını giderebilmelerini sağlamıştır. Bütün işi kendinin yapmasındansa eşini de meraklandırarak dikkatini başka yerlere çektiğini vurgulamaktadır.

“Ben evin içinde her şeyi yapabildiğimi gösterebilirim eşim buna alışır. O yüzden kendimi geri çektim. Buna alışır sonra her şey bana kalır. Zaten ev hanımıyım. Temizlik oydu buydu derken bir de bunu ben yaparsam ooo ne olacak. Yani orada biraz kendimi geri çektim. Karşımdaki insana da bakıyorum meraklı. Bir şey varsa bilmiyormuş gibi yaptım, yapılabilir yani. Hani tamir işleri tarzı.” (Katılımcı 13)

Katılımcı 13 eşinin ona yardım edebilecek alanları açmak için bazı noktalarda kendini geri çektiğinden, uyguladığı taktikten bahsetmiştir. Taktik günlük yaşamdaki birçok eylemi, alışkanlıkları kapsamaktadır (De Certeau, 2008, s. 55). Certeau gündelik hayattaki zayıfın güçlüye karşı olan direnme biçimini taktiklerle

¹²⁷ **Katılımcı 13-** 45 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 5 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

açıklamıştır (Yılmaz G. , 2017, s. 7). Eşinin onun her işi yapmasına alışması ve her işin ona kalması durumunun önüne geçmek için kendini geri çektiğini ifade etmektedir. Bu durumu açıklarken “biraz kendimi geri çektim. Karşımdaki insana da bakıyorum meraklı. Bir şey varsa bilmiyormuş gibi yaptım, yapılabilir yani.” Şeklinde ifade etmiştir.

“Yine de o zamanlarda çok az paraya çalıştım paraları. Bak 3 tane çocuğum var. Üniversite okuttuk onları beraber. Eşim de bir de demirci ustasıydı bak belli başlı bir işi yoktu şimdi, emekli oldu bakma. Üç tane üniversite okuttuk. Onlara hep yardımcı olmuş oldum. Yine de artan paramı da hep kuyumcuya gider bırakırdım. Mesela bugün ne kadar param arttı. Tabii evimin ihtiyaçlarını, çocuklarımın üstünde, başlarına, ayağını ayakkabı işte hepsini eşime yüklemesdim. Bir sigortamızı cebimizden ödedik. Eşim cebinden dedi hani. Ben ödemedim ama o ödedi. Yine de katkıda bulundum ona hep. Artanı da işte 20 marktı 50 marktı gider kuyumcuya verirdim hep. Öyle öyle biriktirmiştım. İşte büyük oğlum evlendirdik sonra ona ev aldık. Bir kısmını işte oğlanı evlendirirken geline taktım işte. Yarısında ev alırken çektik kuyumcudan.” (Katılımcı 14)¹²⁸

Katılımcı 14 sadece eşinin çalışmasıyla çocukları okutmakta zorlanmıştır. Katılımcı elindeki parayı arttırmaya çalışarak kuyumcu hesabı açmış, bu taktikler sayesinde o biriken parayla çocuğunun evlendirilmesine yardım etmektedir.

“Kalkıyoruz evimizi temizliyoruz bir gün önceden. Misafir gelmeden yemek yapıyoruz, çay kahvaltısı, börek, burmalar her şeyi yapıyoruz 10 çeşit oluyor.” (Katılımcı 15)¹²⁹

Katılımcı 15’te misafir için 10 çeşit hazırlık yapmadıkların söyledim. Aynı zamanda günümüz ve geçmiş komşuluk ilişkilerini tartışmaktadırlar.

“Komşuluk ilişkilerimiz var. (Komşuların durduğu evlere ve isimlerini tarif etmeye başladı. Yaklaşık beş kişi saydı) Komşuluk iyi bu arada bizim mahallede var komşuluk. Eski zaman komşuluk var burada hala. Şimdi yazın toplanırız, otururuz çay kahvelerimizi yapar içeriz. Öyle şeylerimiz var. Birer

¹²⁸ **Katılımcı 14-** 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldır evli.

¹²⁹ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.

yemek alınız gideriz birinin evine otur içeriz. Günlerimiz olur birbirimize gider oturur içeriz.” (Katılımcı 15)

Katılımcı 15 güçlü komşuluk ilişkileriyle övündüğü görülmektedir. Çoğu görüşmeci yakın zamanda evlerinden taşınmış ve araya pandemi girdiği için eskisi gibi komşuluk ilişkilerinin olmadığını ifade etmiştir. Buna karşı katılımcı 15 bulunduğu evde uzun yıllar kaldığı için güçlü komşuluk ilişkilerinin devam ettiği görülmektedir. “Eski zaman komşuluk var burada hala.” Diyerek de komşuluk ilişkilerinin zaman içerisinde değiştiği düşüncesini desteklemektedir.

Genel olarak bakıldığında ev kadınlarının övündüğü konuların ev kadınlığı tanımlamalarında da ele aldıkları yemek ve temizlik konusunda olduğu söylenebilir. Özellikle bu konuları misafirin geleceği bir günde daha çok önem verdikleri söylenebilir. Temizlik konusu zaten olması gereken olarak görülürken yemek konusu övünmenin önemli noktalarındandır. Ne kadar fazla çeşit yemek yaptıysa o kadar iyi olarak gördükleri verdikleri cevaplardan anlaşılmıştır. Övünmenin içerisinde de aynı zamanda kendilerini çok fazla yordukları için bir sitem, ailedeki diğer kişilerden görmek istedikleri ev işlerine yardım, destek olmaları konusu beklentileridir. Bu beklentinin gerçekleşmesi durumunda ortaya övünme çıkmaktadır. Özellikle de yemek konusunda yapacakları yemeğin ailedeki diğer kişilerin isteklerine göre belirlenmesi, kendi isteklerini ikinci plana atmaları onların fedakârlığı olarak örnek verilebilir. Evin dışındaki komşuluk ve akrabalık ilişkilerinin de güçlü olması onları için bir övünme konusudur. Çünkü günümüzde eskisi kadar güçlü ilişkilerin olmadığı görülmektedir. Özellikle komşuluk ilişkilerinin pandeminin meydana gelmesi ve katılımcıların yeni bir eve taşınma durumlarından dolayı kendi tabirleriyle “eski zamanlardaki komşuluk ilişkilerinin” olmamasından yakınmaktadırlar. Eski komşuluk ilişkilerinin olmaması ile yakınmaları onların sitemleriyken tam tersi durumda güçlü komşuluk ilişkileri onların övünmelerine sebep olduğunu göstermektedir.

3.6. Fedakârlık: Ömrünü “Ev’e” Harcayan “Ev Kadını”

Ev kadınlarının özellikle konu aileleri olduğunda kendilerini ikinci plana atıp ailelerinin isteklerini önde tuttukları görülmektedir. Ev kadınlarının gösterdiği

fedakârlığın özellikle yemek konusunda ortaya çıktığı söylenebilir. Yemek insanların birçok duygusunu harekete geçirmekte, bir mekân olarak mutfak da stratejik bir mekân olarak değerlendirilmekte, kadınların aileleri ile ilişkilerinde izledikleri taktiklerin mekânı olabilmektedir (İnce, 2015, s. 140). Ev kadınlarının kendilerini güçlü hissettikleri bir mekân haline gelen mutfak (İnce, 2015, s. 141), aynı zamanda ev kadınları için hem fedakârlığın hem de övgünün mekanına dönüşebilmektedir.

Bir başka fedakârlık konusu küçük çocuğu olan katılımcılarda görülmüştür. Hem evin işlerini yapmak, yemek yapmak hem de çocukla ilgilenmek bunun bir örneğidir. Bir katılımcı bu nokta da çocuğu olmadan önceki çalışma hayatı ile çocuğu olduktan sonraki ev kadınlığı deneyimini anlatmıştır. Her bireyin sahip olduğu kimlik doğrultusunda rolleri vardır ve toplum tarafından kabul gören davranışı gerçekleştirmesi beklenmektedir. İşte bu noktada ev kadını kimliğine sahip kadının ona göre davranışlar göstermesi beklenmekte, ancak emek çoğu zaman görünmez olmaktadır (Karakaya, 2018, s. 80).

Görüşülen ev kadınlarının fedakârlık söylemleri dikkat çekicidir.

“Evin tüm işleri bende. Ayrıca kayıinvalidem yaşlı olduğu için hastane işleri de bende her şeye yetişmek zorundasın.” (Katılımcı 1)¹³⁰

Katılımcı 1’de görüldüğü gibi ev kadınları sadece evi içinde değil, çoğu zaman dışarıdaki bazı işleri de yapmak durumunda kalmaktadır.

“Evlenince tabi ki de erkeğe nazaran eşitlik var ama yok aslında. Bunu kabul etmek zorundayız. Eşit de değiliz. Doğal olarak bütün yük kadınların sırtına biniyor. Hani zaten onlarda bunu sanki çok ekstra, bunu ilk defa biz yaşıyoruz ya da bak bunları yaşayacaksın gibi tamamen onların hayatını da yaşayacakmışız gibi zannediyorlar. Aslında bizim bildiğimiz şeyi bize sözlerle tekrar ediyorlar ama biz bunu biliyoruz zaten yaşayacağımızı. Hani evlenince hayat güllük gülistanlık bence çok çok lüks zenginlerin işi olacağını düşünüyorum. Ama bizim gibi normal orta ya da stabil insanlar için belli zaten. O evde işi yapmak zorundasın. Yapmazsan o ev kirlenir. Huzur da kalmaz bence” (Katılımcı 2)

¹³⁰ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

Katılımcı 2'nin de ifade ettiği gibi ev kadınlarının çoğunun, evle ilgili işlerin sorumluluğunu kabullenmiş oldukları görülmektedir. Bunun en başta evin ve kendilerinin huzuru için gerekli olduklarını düşünmektedirler.

“Açıkçası misafir geleceği zaman hiç tek olmadım yani hazırlık pasta kısmına hiç böyle yiyecek içecek hazırlığını ben çok yapmıyorum ben sadece temizlik kısmıyla ilgileniyorum onlara bir gün öncesinden temizliğini yapıyorum çünkü sabahdan çocukla vakit geçiriyorum. Misafir hazırlığını bir gün öncesinden halletmiş oluyorum, ya annem oluyor yanında yanıma geliyor ya da kayınvalidem geliyor, o hazırlıkları yapıyor misafir kiminse hazırlığı o yapıp getiriyor ben sadece tatlı yapıyorum. Misafir geleceği zaman sabah sadece toz alırım. Mutfığa bakarım, büyük ihtimalle yerler kırıntı olmuştur, çocuktan dolayı onları süpürüyorum yani işimi bir gün öncesinden yaparım. Misafir gittikten sonra zaten genelde şöyle oluyor, gelen misafirlerin içerisinde yakın kişiler de olduğu için mutfakta bana yardım eden birisi oluyor.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 5 misafir geleceği zaman yanında ona hazırlık konusunda yardımcı olabilecek akrabalarının olduğunu ifade etmiştir. Görülüşü gibi misafir ağırlamak, ev kadınlarının günlük işleri yanında ayrıca fedakârlık göstermeleri gereken bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

“...çocuğum olmadan önce çünkü hep bir iş bölümü vardı daha fazla eşim de yapardı ben de yapardım. O dönemlerde de çalıştığım için bir iş bölümü vardı eşimle aramızda. Şimdi ev hanımı olduğum için bütün sorumluluklar bende oldu. Galiba biz kadınlar da biraz sorumluluk almayı seviyoruz. Her şeyi biz yaparız ya da kadınlar her şeyin en iyisini yapar, düşünür mantığıyla hareket ediyoruz her şeyi çok üstlendiğimiz için.” (Katılımcı 5)¹³¹

Katılımcı 5 çocuğu olmadan önce çalıştığı için evde iş bölümü yaptıklarını fakat çocuğu olduktan sonra işten çıktığını ve bir anlamda evin tüm işlerinin çocukla birlikte kendine kaldığını ifade etmektedir. Bununla birlikte “galiba biz kadınlar da biraz sorumluluk almayı seviyoruz” diyerek evin bu sorumluluğunu kendilerinin isteyerek aldığı sonucunu da çıkarmaktadır.

¹³¹ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

“...eve döndüğümde herkes aç olmuş olacak. Misafirlikten döndüğüm zaman üstümü çıkartmadan direk mutfağa dalarım. Çünkü herkes aç ve beni bekliyor oluyor. Yani direkt hemen montumu asar ellerimi yıkar mutfağa girerim. İnsanları yedirir, masaları toplar ondan sonra gider üzerimi değiştiririm. Ben aç olmasam da rutin yine aynı şekilde.” (Katılımcı 1)¹³²

Katılımcı 1 dışarıdan eve geldikten sonra evdeki diğer kişiler için direkt mutfağa geçtiği söylemiştir. Katılımcının kıyafetlerini bile değiştirmeden doğrudan mutfağa gittiğini belirtmesi, hem ev halkının yemek konusundaki sabırsızlığını hem de ev kadının fedakarlığını anlamak bakımından dikkat çekicidir.

“Yapılan yemekleri ben belirliyorum ama şimdi kayıinvalidem daha çok yeşillik seviyor, ot çöp pişireceksin. Ama çocuklar ot çöp yemiyor, et tavuk tarzında, pilav tarzında bir şeyler olması lazım. Eşim salatacı ona o tarz damağına göre, balık. Yani herkesin orta noktada buluşacağı bir yemek ayarlamak zorundayım ve bu beni çok yoruyor.” (Katılımcı 1)

Katılımcı 1’in de ifade ettiği gibi ev kadınlarının en fazla fedakârdık yaptıkları konu yemek olmaktadır. Özellikle kalabalık ailelerde aile fertlerinin her birinin yemek konusundaki farklı tercihlerinin ev kadınının fedakârlığını ciddi bir stres ve yorgunluk konusuna dönüştürebildiği anlaşılmaktadır. Geniş ailede yaşayan katılımcı 1 de herkesin yiyebileceği yemekler yapmaya çalışmaktadır. Kendisini yordüğünü ifade ettiği bu durum, önceliği ailesine vererek gösterdiği bir fedakârlıktır.

“Bakıyorum akşam yeter mi, mesela çorba ne kadar kalmış. Mevcut yemek ne kadar? Ana yemek var mı? Maksimum iki çeşit yemeğim olur. Bir çorba, bir ana yemek oluyor evde. Pilav, makarna çok yapmıyorum. Yani olsa eşim yiyor ama kilo aldığı için çok yapmamaya çalışıyorum. Ama yoğurt mutlaka oluyor bizde. Meyve oluyor. O sırada oğlumun uyanma zamanı oluyor. Eşim geliyor. Hadi bakalım akşam yemeği. Masa kuruluyor, akşam yemeğine başlıyoruz. Eğer eşim oğluma bakarsa ben bulaşıkları hallediyorum. Bulaşıkları makineye diziyorum.” (Katılımcı 6)¹³³

¹³² **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

¹³³ **Katılımcı 6-** 54 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. Büyük kızı 29 yaşında evli, küçük kızı 25 yaşında. Çekirdek aile. Kızı ile yaşıyor. Eşi vefat etti. Lise mezunu. 7 yıl.

Katılımcı 6 hazırladıkları yemeği eşinin sağlığına göre yaptığını ifade etmektedir. Mutfak toplaması ve bulaşıkları makineye dizmesi de ancak eşinin çocuğa bakmasıyla gerçekleşebilmektedir. Katılımcının “bakarsa” demesi de bu konuda sürekli bir desteğin olmadığı şeklinde anlaşılabilir.

“Şimdi kendi kendime olduğum zamanda hiç sıkıntı yok da önceden eşimin yiyebileceği etli türü, tavuklu türü gibi şeyler yapıyordum. Mesela köfte, mesela haşlama gibi şeyler yapıyordum. Ama şimdi ben kendime öyle kulak vermiyorum. Pancar çorbası olsa yetiyor. Mesela torunum falan vardı, iki hafta oldu gideli o olduğunda sabah çayına krep yapardım ona, seviyor çünkü.” (Katılımcı 3)¹³⁴

Katılımcı 3 kendi yiyeceği yemek yerine eşinin yiyeceği yemek türünden yaptığını ifade etmiştir. Ayrıca aynı şekilde evine gelen torunları içinde onların sevdikleri yemeği yapmayı tercih ettiğini söylemektedir. Dolayısıyla hemen tüm katılımcılarda yemek konusu, ev halkının istekleri göz önünde bulundurularak, fedakârlık içinde yapılan bir iş olarak ortaya çıkmaktadır.

“...evdekilerin de yediğine göre pişiriyorum. Mesela torunum bir şey yemiyor, onunkini ayrı yapıyorum, bizimkini ayrı yapıyorum. O yemediği vakit onun yediği türden yapıyorsun çocuğun. Ama bizim yediğimiz tür ayrı oluyor, çocuğunki ayrı oluyor. Hep çocuk senin yediğini yemiyor ki ama bazısı da aynısını yiyor. Bak oğlumun çocukları ben ne pişirsem hepsini yiyorlar ama küçük kızımın çocuğu yemiyor. İşte ona ayrı yapıyorum bu sefer.” (Katılımcı 4)¹³⁵

Katılımcı 4 evdeki herkesin aynı şeyi yemediği için kişiye özel ayrı ayrı yemek yaptığını söylemiştir.

“Aynı yemeği aynı kişilerde yemeyebiliyor. Evde biraz herkesin yiyeceği şekilde yapıyorum. Birimiz sebze seversek birimize etli türü sever. Yani genelde ya da kendime özelde bazen bir şeyler yaptığımda oluyor. Ama genelde en çok da evin çoğunluğuna göre hareket ediyorum.” (Katılımcı 8)¹³⁶

¹³⁴ **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

¹³⁵ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

¹³⁶ **Katılımcı 8-** 52 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 25 yaşında kız ve 18 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

Katılımcı 8’de diğer birçok katılımcı gibi herkesin aynı yemeği yemediğini, onların yiyeceği çeşit yemek yapmaya çalıştığını ifade etmiştir.

“Mesela ben geçen ne yaptım, mesela yeşilliğin varsa mesela dün dible¹³⁷ yaptım, türlü de vardı yeşillik olsun diye. Değişiklik olsun diye mercimek yaptım. Mesela babamın etli fasulye yemek var mesela mutlaka yanında yeşillik ya da bulgur pilav yaparım. Pilav bittiyse pancar türü bir şeyse olsaydı mesela veya pezik¹³⁸ olsaydı bir yeşillik bir şey öyle de denkledebilirdim. Ama olmadığı için dedim artık bulgur çektirdim mesela buraya. Eve de mercimek yaptım çünkü türlü ve diblem vardı. Kaynatam çorba türünü çok yediği için azıcık mercimek kaynattım. Yani onları denkleştiriyorum mesela biri yeşillik ikisi mesela normal yemekse birini yeşillik yapıyorum.” (Katılımcı 10)¹³⁹

Katılımcı 10 yaptığı yemeğin çeşitlerini dengelemeye çalıştığından bahsetmektedir. Yemek söz konusu olduğunda ev kadınları için çeşitlilik sağlamanın da ayrı bir çaba gerektirdiği söylenebilir.

“Benim mutfakta zorlayacak bir yemek yapmıyorum zaten yorulmuş oluyorum pratik bir şey olmalı diye aynı zamanda eşimin de yemek tarzına göre yemek karar veriyor çünkü eşim sebze çok yemiyor ya et tavuk balık tarzı ya da fırın yemeği olacağı için ona göre karar veriyoruz listeye. O gün çok yorulduysam evi süpürüp sildiysem çok hafif bir yemek yaparım çorbama makarna salata bitti ama eğer ki o gün ev temizlik işi çok az sürdüyse sadece kahvaltımızı sana toparlayıp çocukla ilgilendiysen daha dolapta sebze de var bozulmak üzereyse onu pişirip o şekilde karar veriyorum genelde ne yapacağıma karar veremem uzun uzun düşünüyorum ama çocuğa çorba yapmak gerektiği için çorba mutlaka oluyor.” (Katılımcı 5)¹⁴⁰

Katılımcı 5 yorulduğu için genellikle onu zorlamayacak, daha pratik yemekler yaptığını dile getirmiştir. Bu pratik yemekleri seçerken de eşinin seveceği yemekler olmasına çalıştığını söylemiştir. Yemek seçiminde önceliğinin eşi ve çocuğu olduğu görülmektedir.

¹³⁷ Dible, yöresel yemek. (Kara lahana veya yeşil fasulyeden yapılmaktadır.)

¹³⁸ Pezik, yöresel yemek.

¹³⁹ **Katılımcı 10-** 50 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 20 yaşında kız. Geniş aile. Eşi, çocuğu ve kaynatasıyla birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 22 yıldır evli.

¹⁴⁰ **Katılımcı 5-** 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

“Şöyle bir şey var, eşim çorbacı her ne olursa olsun çorbası olacak yani. Çorba varsa salata tamam bitti. Çok önemli değil gerisi. Ben çorba istiyor değilim, çok sevmem. Çocuğum yemek seçtiği için yine orada ufak tefek de olsa çocuğuma göre bir şeyler hazırlarım. Eşim kahvaltı tarzı sevmez.” (Katılımcı 13)¹⁴¹

Katılımcı 13 eşinin yemek konusunda çok seçici olmadığını, bir çorba ve salatanın onun için yeterli geldiğini söylemiştir. Evde yemek seçen çocuğu olduğu için biraz onun yiyeceği şeyler yapmaya çalıştığını söylemiştir. Bu arada birçok ev kadını için, yemek olmaması durumunda çayla birlikte kahvaltı tarzı bir sofranın en pratik çözüm olduğu ancak bu katılımcının ifade ettiği gibi bazı kişiler için bunun alışlagelen yemek yerine kabul görmediği söylenebilir.

“Mesela bugün ne yemek yapsam bugün bunu düşündüm, ne yemek yapayım diye. Şimdi benim kızım da her yemeği yemiyor biliyor musun? Mesela eşim de yeşillik türünü çok sevmiyor öyle. Mesela ne yaparım, mercimek çorbası, tavuk kızarttım, patates kızarttım, havuçla kırmızı pancar var ya onları ince ince rendeledim. Onları yoğurtladım sarımsakladım pişirdim önce. Ama meze gibi onu yaptım salata tatlı vardı mesela. Çocuklarım gelirse kalabalık olursak daha çok yapıyorum tabii evdekilere göre yapıyorum. Şimdi evde sadece üç kişi olduğumuz için ona göre yapıyorum.” (Katılımcı 14)¹⁴²

Katılımcı 14 kızının ve eşinin yemediği yemek türlerinden bahsetmiştir. Yemek hazırlarken önceliğinin eşi ve çocuğunun istekleri olduğunu söylemek mümkündür.

Ev kadınları için önemli bir fedakârlık alanın da hem kendisinin hem de eşinin ailesinden yaşlı ya da bakıma muhtaç insanları bakmasıdır.

“Perde, tül, kilim evde ne varsa, yatağın öteberisini de soyup veriyordu bize. Benim de iki tane çocuğum oldu. Anasını baktım. Annesinin bacısını baktım 11 sene. Ondan sonra da kaynatamı baktım. Kaynatam benim için ‘beni bakmaz’ demiş. ‘Evleneceğim de kendimi baktıracığım’ demiş. Evlendi, kadın onu bakmadı, yine ben baktım.” (Katılımcı 3)¹⁴³

¹⁴¹ **Katılımcı 13-** 45 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 5 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

¹⁴² **Katılımcı 14-** 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldır evli.

¹⁴³ **Katılımcı 3-** 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

Katılımcı 3 sadece kaynanasını değil, eşinin teyzesini de uzun süre baktığını, yine aynı şekilde kaynanasını da baktığını ifade etmektedir.

“Bazen ‘kalkıp bir kumandayı da mı alamıyor musun’ diyorum, biliyor musun? Ben o kadar iş yapıyorum ki, ama o akşama kadar yatıyor, kalkıyor, uyuyor, yemeğini yiyor. Ama sen de bir şey yap dediğinde o zaman kıyamet kopuyor evde. Ne yapacaksın, kavga çıkmasın diye hepsine he¹⁴⁴ diyorsun. 52 seneyi bedava mı geçirdik işte hepsine he diye geçirdik kızım yoksa bir karşı çık da bak ne oluyor. Ondan sonra da mahkemeye gidiyorsun ayrılmaya.” (Katılımcı 4)¹⁴⁵

Katılımcı 4’ün evliliğinin uzun sürmesini yaptığı fedakârlıklara bağladığı görülmektedir.

“İğne oyası yapıyorum. İmeciye¹⁴⁶ de gittik eskiden. Haftada 5-6 çember yapıp satıyordum. Çocuklarımı bakan olmayınca işe giremedim. Gece çocuklarımı uyuttuktan sonra gece yarısına kadar çember dikiyordum. Her gece bir çember bitiriyordum. Ondan sonra onu satıp pazardan eksik görüyordum. Ektiğin, diktiğin hariç, tarladan getirdiğin hariç buradan da çarşıdaki eksikimi görüyorduk. Herife katkı oluyor. Herif içiyordu. Daha para var mı? Neyle geçineceksin kızım, dövüşecek misin evin içinde. Varıp eksikliği tamamlıyordum, ses kesiliyordu evde. He bir tek herifin çalışmasıyla olmuyor ki yavrum. Sende bir şeyler yapacaksın.” (Katılımcı 4)

Katılımcı 4 ayrıca eve destek amacıyla el işi yapıp sattığını, böylece evin geçimine de destek olduğunu ifade etmektedir. Evin ihtiyacı için el işi yapmasının da eşinin alkol tüketiminden dolayı evin ihtiyaçlarını karşılamamasıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

“Her Pazar kayın pedere gidiyoruz. Oğlumu da alıyoruz. Oraya gidiyorum orda da birkaç işlerim oluyor. Onları hallediyorum. Ev süpürüp sonra lavaboları bir kat akıtıyorum. Çamaşırları varsa makineye atıyorum. Nevresimlerini değiştiriyorum. Yemek isterse yapıyorum. Ama genelde yemek yapmamı istemiyor. Ben yemeği dışarıda yıyorum diyor.

¹⁴⁴ “Hee” evet anlamında kullanılmıştır.

¹⁴⁵ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

¹⁴⁶ “İmeci” köyde bahçe işleri yaparken belli bir para karşılığı ya da sırayla birbirlerinin işlerini yapmaya yardım etmek amacıyla gelen kişidir.

Kayınvalidem olmadığı için. Ondan sonra oturuyoruz sohbet muhabbet ediyoruz.” (Katılımcı 7)¹⁴⁷

Katılımcı 7 kaynanası vefat ettiği için yalnız yaşayan kayın pederinin evine gittiğini ve onun evdeki işlerini yaptığını ifade etmiştir. Ev kadınları için evde yaşlı veya hasta bakımı yanında, kendisinin veya eşinin ailesinden kişilerin zaman zaman evlerine gidip yardımcı olmaları da ayrı bir fedakârlık olarak ortaya çıkmaktadır.

“Yani o ablam geçmişinden beri öyle. Yani o çalıştığı için de öyle de alışmış. Yani hiç mi yapmaz, biz olmadığımız zaman yapar illaki. Ama biz olduğumuz zaman genelde bizden bekler. Yani yine o da şöyle düşünür kendince, biz zaten tatillerde oraya gittiğimiz için, o da yıl içi öğretmen kendisi. Ben çalışıyorum tatilde de sizin sayenizde dinleniyorum gibi düşünüyor. Tatilim olmuş gibi düşünüyor. Ama sağ olsun yani biz de gittiğimizde yiyeceklerini, her türlü şeylerini kendi karşılar. Biz misafir gibi değiliz işte. Ama genelde biz yaparız. Eğer ben sen ben yaparım yani temizlik de olsun şey de olsun. O ablamla ikimiz. O Ablam da sağ olsun ortanca olan, onunla ikimiz yaparız yani. Bu tarafta da kullanılmaksa, kullanılmak da demeyim yani. Yapı olarak da çalışmayı seviyorum. Yani birinin evinde daha çok iş yaparım. Kendi evimden daha çok diyeyim.” (Katılımcı 8)¹⁴⁸

Katılımcı 8 yaz tatillerinde ablasının yanına annesine bakmaya gittiğini söylemiştir. Bu yaz tatili ablası için kardeşleri geldiğinde tatil olduğunu ifade etmiştir. Oraya gittiğinde evin işi ve annesinin bakımını yaptığını söylemiştir. Ev kadınlarının ev işi yapmalarına dair beklentinin sadece erkekler tarafından değil, bazen çalışan kadınlar tarafından da ortaya çıktığı söylenebilir. Bu durumda çalışan kadın evde dinlenmeyi kendine daha fazla bir “hak” olarak görebilmektedir. Yine katılımcının ifade ettiği gibi birçok ev kadını için uzun süreli misafirliklerde ev işlerine yönelik fedakârlık daha da artabilmektedir.

“...annemin bakım işi var. Şu an en büyük ablamla kalıyor. İşte onun problemleri oluyor. Yani bizdeki bir problem kendi ailem açısından o var. Bakıldı bakılmadı. Ya annem de doğal olarak orada yaşamak istiyor. Bu tarafa gelmek istemiyor. Bizden mecbur kalıyoruz işte ya tatillerde, diğer

¹⁴⁷ **Katılımcı 7-** 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

¹⁴⁸ **Katılımcı 8-** 52 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 25 yaşında kız ve 18 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

ablam İstanbul'da olduğu için o daha çok ilgileniyor. Ben de mesela yaz tatillerinde genelde orada geçiriyorum.” (Katılımcı 8)

Katılımcı 8 tatil zamanı annesinin bakımına yardım etmektedir. Bazen bakıma muhtaç kişinin aile içinde kimin tarafından bakılacağı konusu bir probleme dönüşebilmekte, genel olarak da bu iş için en uygun kişinin çalışmayan ev kadını olduğu düşünülmektedir.

“Bak şu anda hiç el işi yapıp da satmıyorum ama el işi yapıp da çok satmışlığım var. Mesela şimdi yevmiye ne kadar diyeyim sana 200 lira mı, ben zamanında 50 liraya gidiyordum. Şu zamanda 200 ise benim zamanımda 50 liraydı mesela. O kadar düşüktü ama gittim yine de. Fındık zamanı mesela o gün fındık yevmiyesine gidiyordum. Yevmiyeye gidiyorum derken arkadaşlarımın yerlerine gidiyordum. Onlar da benim yevmiyemi veriyorlardı. Ama daha gitmiyorum artık. Ayaklarım dizlerim hep sorunlu. Şimdi şu anda hiç para kazanmıyorum.” (Katılımcı 14)¹⁴⁹

Katılımcı 14 ailesine maddi destek amaçlı zamanında el işi yapıp sattığını, düşük ücretle de olsa yevmiyeye gittiğinden bahsetmiştir. Şimdi ise sağlık sorunları sebebi ile bu tür işler yapmadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla bazı ev kadınları için evin işleri yanında, bazen zorunluluktan bazen de ev bütçesine katkı amaçlı el işi ya da mevsimlik yevmiyeli çalışmak da aile için bir fedakârlık konusu olarak ortaya çıkmamaktadır.

“Ne kadar hem de yemeğe gidiyorduk fındık yevmiyesine, bahçeye gidiyordum sebze yevmiyesine. Şimdi daha yapamıyorum, gidemiyorum artık bunlar bitti. (Oradan kazandığı paralarla neler yaptığını sordum) Ne yapayım çocukları ev bark ettik.” (Katılımcı 15)¹⁵⁰

Katılımcı 14 gibi katılımcı 15 de ek olarak ailesine maddi destek amaçlı yevmiyeye gittiğini söylemiştir. Oradan kazandıkları parayı katılımcı biriktirip, arttırıp çocuklarını evlendirmişlerdir.

Ev kadınının ev içinde ev dışında birçok fedakârlık alanı ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan elde edilen veriler ışığında bu fedakârlıkların genellikle yemek,

¹⁴⁹ **Katılımcı 14-** 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldır evli.

¹⁵⁰ **Katılımcı 15-** 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.)

çocuk, yaşlı ve hasta bakımı, el işi veya mevsimlik yevmiyeye gitme şeklinde ortaya çıktığı söylenebilir.

3.7. Beklenti: “Biraz da Kıymet Bilin!”

Ev kadınlarının beklentilerini sitemlerinde ve fedakârlıklarında da görebiliriz. Ev kadınları daha çok ailedeki diğer kişilerin onlara az da olsa yardımcı olmalarını beklemektedir. Örneğin eşinden bir bardak su bile içmemiş olan kadınların bu konu hakkında sitem ederken aynı zamanda bu onlar için bir beklentidir. Dolayısıyla emeklerinin az da olsa görülmesi, takdir edilmesi beklentileri söz konusudur. Ayrıca ev işlerinin sürekliliği onlarda kendilerine ayırabilecekleri bir boş zaman beklentisini de beraberinde getirmektedir.

Bir diğer beklentileri ise komşuluk ilişkileridir. Genellikle eski komşuluk ilişkileri ile şu anı kıyaslamışlardır. Katılımcıların çoğu yeni bir eve taşındıkları için eski evlerindeki ilişkilerle çok fazla kıyaslama yapmaktadırlar. Komşularla olabilecek iletişim, birbirlerine destek olma gibi arkadaşlıkların oluşması onların beklentileri arasındadır. Ayrıca bu beklenti eski zamandaki gibi komşuluğun olmaması onların sitem ettiği bir konudur.

“...masaya koyduğunda yani belki bir dible çok basit bir şey ama onun için iki saat uğraşıyorsun, koyduğunda bunu mu yaptın denildiğinde işte bütün tellerim benim orada kopuyor.” (Katılımcı 1)¹⁵¹

Katılımcı 1 bu beklentiye yemek üzerinden vermiştir. Saatlerce yapıp uğraş gösterdikleri yemeğe karşı “bunu mu yaptın?” gibi bir olumsuz tepki ile karşılaşmanın onlarda ciddi bir moral bozukluğuna sebep olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü o yemeğinin yapım sürecinde de verdiği emek yok sayılmaktadır. Geçer’in (2019, s. 67) çalışmasında katılımcılar kadın emeğinin sömürülmesinden bahsetmektedir. Ailelerinin mutluluğu için zamanlarını harcayan bu katılımcılara ek olarak bu çalışmadaki katılımcılar harcadıkları emeğin karşılığını alamamaları veya olumsuz bir karşılık almaları durumundaki verebilecekleri tepkileri ortaya

¹⁵¹ **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

koymuşlardır. Katılımcı 1'in bu konudaki devam eden yorumları ise benzerlik taşımaktadır.

“Seni mutlu edip ayakta tutan şey karşılığında aldığım sevgi, hoşgörü, memnuniyet. Başka bir şey değil. (Karşıdan bu istediğin duyguları alamazsan ne olur?) O zaman ‘nankörler’ diyorsun. ‘Boşa kürek sallıyorum’ diyorsun. Bu da seni yıkıyor yani. Ama karşıdan bu özverin fark ediliyorsa mutlu oluyorsun.” (Katılımcı 1)

Katılımcı 1 eve ve ailesine karşı yaptığı emeklerinin karşılığında karşı taraftan olumlu bir söz beklediği söylenebilir.

“Ben aslında çok bir şey beklemiyorum hayattan çocuklarım mutluysa, ailem huzurluysa ve sağlıklıysa ben başka bir şey istemem. Bu benim için yeterlidir. Ben onların gözüne bakarım. Eğer onların gözünün içinde ışık söndüyse ben üzgünümdür. Onu çözmeye çalışırım. Onların gözündeki ışık kaybolduysa bu beni yıkar. Bu aynı şey eşim içinde geçerli.” (Katılımcı 1)

Katılımcı 1'in en önemli beklentisi ailesinin mutlu olmasıdır. Verdiği emekleri onları mutlu edebilmek adına yapmıştır.

“Kendi tarafımdaki gibi değil. Onlar oturur hizmet beklerler. Otururlar böyle seni izlerler neyi nereye koyacak, neyi nasıl yapacak... böyle beni izlerler. Eskiden ben onlar için kendimi çok parladım ama son bir iki yıldır boşa kürek çektiğimi fark ettim. Artık gitmiyorum kimsenin yanına. Yani görüşüyorum, küs değilim ama artık yanlarına oturmaya gitmiyorum.” (Katılımcı 1)¹⁵²

Katılımcı 1 çevresindeki kişilerin ondan sürekli hizmet beklemelerini, sürekli takip etmelerinden yorulduğunu ifade etmektedir. Yukarıda bahsettiği beklentilerin aksi bir şekilde hayatının devam etmesi katılımcının kendini geri çekmesine sebep olduğu görülmektedir. Beklentisinin karşılanmamasının iletişimsizliği de beraberinde getirdiği söylenebilir.

“...pazar günü de eşim izinli olduğu için, pazar gününü de sevmiyorum aslında izinli ama bir aktivite yapmayı sevmeyen bir insan olduğu için hani ben aslında bir haftamı evde geçirip pazar günü dışarıda geçirme umuduyla

¹⁵² **Katılımcı 1-** 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

kendimi, moralimi yüksek tutmaya çalıştığım için o zaman da evde geçince tamamen bitiyorum.” (Katılımcı 2)¹⁵³

Katılımcı 2 evde eşinin izinli olduğu günün gelmesini ve eşiyle birlikte dışarıda vakit geçirme beklentisi vardır. Ancak eşinin bu beklentinin farkında olmadığı, bunda katılımcı da moral bozukluğuna neden olduğu anlaşılmaktadır.

“Yok yok yok öyle bir şey görmedim hiç ömrümde. Ben bazen biri sofra kuruyor da ‘anam ne de kolay oldu’ diyorum. Kızım bazen ‘biri sofra kursa’ diyorum ki ‘anam ne de kolay yemesi’. Hiç öyle bir şey ömrümde görmedim de.” (Katılımcı 4)¹⁵⁴

Katılımcı 4 çok basit gibi görünen, “hazır bir sofraya oturmanın” bile kendisi için büyük bir “beklenti” olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla “bir sofra kurmak” ya da ara sıra da olsa “hazır bir sofraya oturmak” kadar beklentisi karşılamayan katılımcının başka şeyleri tümüyle imkânsız göreceği ve artık hiçbir beklenti içinde olmayacağı söylenebilir.

“Öncelikle ben sofrayı hazırlarım eğer müsaitlerse çocuklardan ya da eşimden yardım istiyorum. Çok yorgunuz demediklerinde yardım ediyorlar. Yoğun olduğum, yorgun oldum günde genelde istiyorum o güne göre değişiyor.” (Katılımcı 9)

Katılımcı 9’un beklentisi birçok ev kadınının beklentisi gibi en azından yorgun ve yoğun olduğu zamanlarda evdekilerin kendisine yardımcı olmaları şeklindedir.

“Yani eşitlik önemli aslında. Kadın da erkek de çalışsa, akşam işten gelince işi paylaşırlar. Ben salatayı yapıyorum, sen yemeği yap, sofrayı sen kur, ben bulaşığı kaldırırım. Yani iş paylaşımı olur.” (Katılımcı 12)¹⁵⁵

Katılımcı 12, karı kocanın çalışması durumunda kadının ev işlerinde bir paylaşımın olması beklentisini “makul” görürken, diğer taraftan çalışmayan kadın için böyle bir beklentiye dile getirmemektedir.

¹⁵³ **Katılımcı 2-** 24 yaşında kadın. Çocuğu yok. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 2 aydır evli.

¹⁵⁴ **Katılımcı 4-** 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

¹⁵⁵ **Katılımcı 12-** 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

“Oğlum, ‘anne babam benimle oynamıyor’ diye gelip gidiyor, gelip gidiyor. Ben bir içeri giriyorum, bir dışarı çıkıyorum. Bir mutfağa giriyorum bir misafir odasına giriyorum. Eşime ‘oğlumuzla oynasana’ lafım artık klasik lafım. Eşimde, ‘oynuyorum işte daha nasıl oynayacağım’ diyor. Ben de bunu yap babası, şunu yapmalısın, çocukla ilgilenmelisin, ona resim yapmayı falan öğret diyorum. İşte yönlendiriyorum...” (Katılımcı 7)

Katılımcı 7’nin eşinden beklentisi ev işlerinde kendisine yardımcı olması değil, özellikle mutfaktaki işlerini daha rahat yapabilmek için çocuğa bakması yönünedir. Eşi çocukla yeterince ilgilense katılımcının beklentisi yerine gelecektir ancak bu beklentinin yerine gelmediği anlaşılmaktadır.

“Aslında ev kadını olmanın bir zorluğu var mı evde huzur varsa bir sorun yok. Yani eşinle anlaşmana bağlı, hayat şartlarına bağlı. Hayat şartları geçim sıkıntısı varsa o evde her zaman bir huzursuzluk var maddiyat her zaman huzursuzluğa bir sebeptir, her ev için geçerlidir diye düşünüyorum. Maddi külfet karşılanamıyorsa birtakım zorluklar olabilir diye düşünüyorum. Çocuk varsa özellikle ihtiyaçlarını alamamanın verdiği stres kaynaklı bir kavga olabilir ya da iş yönünden. Her konuda erkeğe de yüklenmemek lazım. Huzursuzluğun genelde maddi para yönünden daha çok olduğunu düşünüyorum şu anki hayat şartlarına göre de eğer kiraysa evin bunu ödemek zorundasın bunu ödemediği zaman ister istemez bir kavga ve stres ortamı olacaktır (Katılımcı 8)¹⁵⁶

Katılımcı 8’in beklentilerini geçim sıkıntısı çekmemek üzerine kurduğu; geçim sıkıntısının olmadığı durumda da ev kadının başka bir beklenti içinde olmasını anlamlı bulmadığı söylenebilir.

“Ev kadınlarının evde yapacak katkı sağlayabileceği maddi açıdan da olsa imkânlarının olduğunu düşünüyorum. Ev kadınlarında sadece evde otursun iş yapsın, çocuğa baksın, bulaşığı yıkasın diye düşünmüyorum. Maddi işte ev desteği nasıl olur evde el işi yeteneği varsa el işi yapar, satar, aile bütçesine katkı olarak ya da dışarıdan konfeksiyon türü işler alıp da yapıp satan da oluyor. Eğer çalışmayacaksa dışarıda hayatta bir iş istemiyorsun şayet o

¹⁵⁶ **Katılımcı 8-** 52 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 25 yaşında kız ve 18 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

şekilde yani kendini de bir şekilde ispatlamış olabilir özgürlüğünü alabilir yani. Kadınların erkekler üzerinde bir hâkimiyeti olsun isterim, yani erkeğe bağlı yaşasın istemem yani. İsterim kadınlar daha güçlü olsun ayaklarının üzerinde dursun yani en azından bir sosyal güvenceleri olsun bu hayatta. Ev kadını sadece çocuk bakmak değildir, evde yedirip, içirip temiz etmek değildir. Ev kadını her yönden eşine çocuğuna saygısı olsun kendine olsun kendi ayaklarının üzerinde durabilsin isterim yani.” (Katılımcı 8)

Katılımcı 8’in beklentisi ev kadınının her yönden güçlü olup kendi ayakları üzerinde durabilmesiyle ilişkilidir.

“Şu an oturduğum apartmanı yeni taşındım 1 yıldır taşınalı çok gidiş geliş olan bir apartman değil. Hani insanların böyle oturması, birbirlerine gidip gelmesi yok ama mesela karşılaştığımızda sohbet, ayaküstü merhaba, nasılsınız, bu şekilde bir ilişkilerimiz var. Genel olarak resmi ve mesafeli. (Taşınmadan önceki evinizde komşuluk ilişkiniz var mıydı diye sordum.) Vardı oradaki komşu ilişkilerimiz daha iyiydi. Ben de komşularımdan yardım isterdim onlar da benden yardım isterlerdi. Buraya taşınmadan önceki oturduğum yerde de oradaki binamız çok daha sıcaktı. (...) Onlar da bana gelebilirler de habersizce çat kapı yani. Ben de onlara aynı şekilde gidebilirdim orada daha samimi bir ortamda ama şu andaki oturduğum binada böyle değil.” (Katılımcı 9)¹⁵⁷

Katılımcı 9’un beklentisi komşuluk üzerinedir. Yeni taşındığı için tam bir komşuluk ilişkisine sahip değildir. Bu sebeple eski komşuluk ilişkileri ile şu an ki durumu kıyaslamaktadır.

“...ben 90’larda çocuktum. Bu yıllarımızdaki annelerimizin arkadaşlık, sohbeti, gel kahve içelim, gel yemek yiyelim. Gel bir şurada oturma yapalım, artık yıl olmuş 2023 bu yıllarda artık daha öyle bir şey yok. Ama bu benim komşum bana kahveye geldi, bende ona gittim. Sağ olsun çok da iyi kalpli, çok iyidir, çok naziktir.” (Katılımcı 7)¹⁵⁸

Katılımcı 7 uzun zaman ailesinin evindeki komşuluk ilişkileri ile büyümüş ve o zamanki ilişkiler ile bu zamanı kıyaslamaktadır. Evlilik sonrası da pandemi olduğu

¹⁵⁷ **Katılımcı 9-** 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

¹⁵⁸ **Katılımcı 7-** 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

için o alışmış olduğu komşuluk ilişkilerini istediği gibi bulamamıştır. Pandemi döneminde camdan cama bir kişi ile konuşmaya başladığını dile getirmiştir. Katılımcı, artık eski komşuluk ilişkilerine yönelik beklentinin de boş bir beklenti olduğunu söylemektedir.

“Önceden çok iyiydi, kiracı olduğum sırada ama sonra ev aldım. Evimin ortamında yeni yeni böyle, beş yıl oluyor. Çok komşuluk şeyi, o eski komşuluk yok diyorum ben yani.” (Katılımcı 13)¹⁵⁹

Katılımcı 7, 9 ve 13 taşındıktan sonra eski komşuluk ilişkilerini aramış ve bulamamış gibi görünmektedir. Eski komşuluk ilişkilerinin varlığı onların beklentisidir.

“Şeyi izliyorum Esra’yı izliyorum fırsatım olursa. Başka bir şey izlemeye de şansım yok, orada yattığım yerde uyurum. Sağa sola dönmeden sabaha kadar uyurum. Hiç kimse bana değmezse.” (Katılımcı 12)¹⁶⁰

Katılımcı 12’nin dinlenebilmek için boş vaktinin olması yönünde bir beklentisinin olduğu anlaşılmaktadır.

“Hala el işi yapmaya devam ediyorum. Evet hazır almak daha kolay da el işi yapmayı ben seviyorum. Hem de var ya böyle nasıl diyeyim ki beynim dinlenmiş gibi geliyor bana öyle yapınca. Stres atıyorum mesela tarla çalışırken stres atıyorum ya, el işi yaparken de öyle. Ben mesela şimdi boş oturmayı sevmiyorum. Zaten oturmam yatarım hemen de uzanırım televizyon karşısında. El işi yaparım yalnız. Çemberler yapıyorum, havlular yapıyorum.” (Katılımcı 14)

Katılımcı 14 tarlayı bir çalışma ortamı olarak görmenin ötesinde orayı stres atabileceği, boş zamanını değerlendirebileceği bir yer olarak değerlendirmektedir.

Ev kadınları beklentileri her zaman açık açık ifade etmeseler de sitemlerinde, fedakarlıklarında ve övündükleri konularda bu beklentileri görebiliriz. Ev kadınlarının beklentilerinin genellikle “mütevazı” beklentiler olduğu, “sofra kurmak”, “sofrayı kaldırmak”, mutfakta işi varken “çocukla ilgilenmek” gibi konular olduğu söylenebilir. Evdeki diğer kişilerin ev işlerine yardımı, bir bardak su verme, yaptıkları iş için ev kadınına teşekkür etme veya övme onların beklentilerinden

¹⁵⁹ Katılımcı 13- 45 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 5 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

¹⁶⁰ Katılımcı 12- 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

birkaçıdır. Sorumlulukları üstlenen ev kadının sürekli bir iş ile uğraşması onun boş zamanının olmamasından yakınmasına sebep olduğunu, buldukları bir boş zamanda ise uyuyup dinlenmek istediklerini dile getirmişlerdir. Burada kamusal alanda çalışıp özel alana gelince boş zamanı değerlendirebilen kişilere karşı hep özel alanda olan ve tüm zamanı boş zaman gibi görülen ev kadınlarının hem sitemini hem de beklentisini içermektedir. Sitem ve övünmeye dahil olan komşuluk ilişkileri ise beklenti başlığının altında da ele alınabilir. Artık eskisi gibi olmayan komşuluk ilişkileri günümüzde eski haline dönmesinin beklentisi vardır. Ev kadınlarının eski komşuluk ilişkilerini istedikleri görülmektedir. Çoğunlukla özel alanda kalan ev kadını için komşusuna giderek vakit geçirmek, ke çin böyle küçük alanlar yaratabilmesi önemlidir.

SONUÇ

Eskisi kadar olmasa da geçmişten günümüze kadar gelen kamusal alan özel alan ayrımını diğer bireylere göre en fazla hissedenler ev kadınlarıdır. Ücretli bir işte çalışmayan “ev kadınlarının” ev içindeki ve zaman zaman da ev dışındaki bazı işleri yapmaları yönündeki beklentinin büyük oranda “ev kadınları” tarafından kabullenildiği ifade edilebilir. Ev kadının çevreden kendisine yüklenen ve kendisinin de “kendine itiraz etme hakkı görmeyerek” kabullendiği sorumluluklarını gerçekleştirmesi doğrultusunda “makbul” bir ev kadının ortaya çıktığı söylenebilir. “Makbul” ev kadını konusunda katılımcıların ortaya koydukları özelliklerin; evini temiz tutan, yemeklerini yapan, eşine ve çocuklarına bakan, misafirperver, güler yüzlü olma gibi özellikler olduğu söylenebilir. “Makbul olmayan” ev kadını tanımlarında ise “makbul” olan ev kadınının tersi özellikler yanında “gezen kadın” tanımlaması da dikkat çekicidir.

Ev kadınlarının gündelik hayatlarındaki “rutin”in anlaşılmasında açıklama gücü olduğuna inanılarak ele alınan “sitem”, “övünme”, “fedakârlık”, “beklenti” kavramlarının kadınlarının gündelik hayatında çok iç içe geçtiği; bir sitem konusunun aynı zamanda bir övünme, fedakârlık ve beklentiye de içerdiği görülmüştür.

Ev kadınlarının sıradanlaşmış rutin hayatlarına bakmak, hayatlarının yaptıkları ev kadını tanımlamalarıyla ne kadar örtüştüğünü göstermektedir. Ev kadınları küçük farklılıklara rağmen temelde gün içinde benzer şeyler yapmaktadırlar. Ev kadınının küçük çocuğunun olması, eşinin emekli olması gibi durumlar farklılık oluşturmaktadır. Küçük çocuğu olan ev kadınının gündelik yaşamının merkezinde çocuğunun bakımı yer almakta; gündelik hayatı büyük oranda çocuğu etrafında şekillenmektedir. Eşi emekli olan bazı kadınlar içinse eşleri gündüz vakitlerinde “evdeki yabancıya” ya da “vekil kaynanaya” dönüşebilmektedir. Bu durumda ev kadını gündüz vakitlerinde eve bir komşusunu çağırmak ya da eşini evde bırakıp bir komşuya kahve içmeye gitmek gibi basit bir gündelik pratiği bile gerçekleştirmekte zorlanabilmektedir. Diğer taraftan da bazen emekli eşler, evdeki işlere karışarak ev kadınının günlük iş akışındaki motivasyonu bozabilmektedir.

Ev kadının rutinini etkileyen konulardan biri de misafir ağırlamaktır. Misafir gelmesi durumunda yapılacak hazırlık bir gün, bazen iki veya üç günü kapsayan bir

süreçtir. Bu süreç misafir gelmeden bir veya birkaç gün önce yapılan hazırlık, misafirin geleceği gün yapılan hazırlık ve misafir gittikten sonra yapılan temizlik olarak şekillenmektedir. Bu günleri genellikle ev temizliği ve yemek yapımı doldurmaktadır. Ev kadınları bu süreçten yakınsalar da misafir ağırlamaktan hoşlandıklarını da dile getirmişlerdir. Son olarak hafta içi ve hafta sonu olarak ayırım yapılmasının temel sebebi ev kadınlarının gündelik hayatlarının evdeki diğer kişilere göre şekillenmesinden kaynaklanmaktadır. Bazı ev kadınları hafta sonu köye gitmekte ve köydeki bahçe işlerinde çalışmaktadır.

Ev kadınlarının ifadelerinde açık ya da gizli olarak “sitemin” yaygın olarak yer aldığı ve dile getirmek istedikleri birçok konuyu bu şekilde dile getirdikleri görülmektedir. Bu sitemlerini her zaman açık açık yapmamaktadırlar. Katılımcıların bazen bir konuda sitem etmelerinin üzerine o konu ile ilgili olumlu bir yorum yaparak sitemlerini gizledikleri görülmektedir. Sitem ettikleri konuların başında bitmeyen ev işleri, emeklerinin görünmez olması, olumsuz akrabalık ilişkileri sayılabilir. Ev kadınlarında ev halkına karşı sitem çoğu zaman, “az da olsa bir işin ucundan tutmamaları” şeklinde ifade edilmektedir.

Ev kadınlarının da övündükleri konu genellikle misafir ağırlama konusundadır. Misafir ağırlamada evler normalden daha fazla temizlenmekte, yemekliyse yemek çeşidi artmaktadır. Bu durumda sofradaki çeşitlilik ve sunum oldukça önem kazanmakta; bu şekilde bir ağırlama “övünme” konusu olmaktadır. Bazı ev kadınlarının eşleri onlara ev işlerini yaparken, çocuklarının bakımında yardımcı olmaktadır. Ev kadınları bu durumdan övünerek bahsetmektedirler.

Ev kadınlarının yemek yaparken kendi istediklerinden çok ev halkının isteklerine göre menüyü ayarladıkları görülmektedir. Bazen bu durum evdeki her bir kişiye özel yemek hazırlamaya bile dönüşebilmektedir. Ev kadını bu fedakârlıklar yanında, ayrıca kendinin veya eşinin ailesinden bakıma muhtaç olanların da evlerine giderek, onların bakımlarında ciddi fedakârlık göstermektedir.

Ev kadınları beklentilerini her zaman açık açık ifade etmeseler de sitemlerinde, fedakarlıklarında ve övündükleri konularda “beklentileri” görülebilmektedir. Bu beklentilerin “sofra kurmak”, “sofrayı kaldırmak”, mutfakta işi varken “çocukla ilgilenmek” gibi “mütevazı” beklentiler olduğu söylenebilir. Sorumlulukları üstlenen ev kadının sürekli bir iş ile uğraşması onun boş zamanının

olmamasından yakınmasına sebep olmaktadır. Buldukları boş bir zamanda uyuyup dinlenmek istediklerini ifade etmektedirler.

KAYNAKÇA

- Aslan, C. (2016). *Gündelik Yaşam Sosyolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Başer, E. (2017). *Tüketici ve İzlerkitle Olarak Ev Kadını*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Baydar, G. (2012). Evden Çalışanların Gündelik Yaşam Pratikleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* , 61-78.
- Bektaş, L. (2015). Göğe Uzanan Binalarda Gündelik Hayatın İnşası. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 266-295.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çamoğlu, D. Y. (2021). *Kaynana Ne Yaptı, Gelin Ne Dedi?* İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Çelebi, E. (2021). *Ev Kadını mı, Çalışan Kadın mı? Kayseri Merkezde Ev Eksenli Çalışan Yoksul Kadınların Ayakta Kalma Stratejileri*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.
- De Certeau, M. (2008). *Gündelik Hayatın Keşfi I*. (M. E. Özcan, Dü., & L. A. Özcan, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- De Certeau, M., Giard, L., & Mayol, P. (2015). *Gündelik Hayatın Keşfi II*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Demirkol, G. (2015). *Gündelik Hayat ve Basın: Gırgır Mizah Dergisinde Gündelik Hayatın Dönüşümü (1972-1989)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Di Domenico, M. (2008). 'I'm not just a housewife': Gendered roles and identities in the home-based hospitality enterprise. *Gendered roles and identities in the home-based hospitality enterprise. Gender, Work & Organization*, 15(4), 313-332.
- Dikmen, N., & Maden, D. (2012). Kadın Akademisyenlerin Görünmeyen Emegi Üzerine Bir Araştırma: Ordu Üniversitesi Örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2), 235-250.
- Eriş, M. Ü. (2021). Dilde Yenge. M. Çiftci, & T. Bora içinde, *Yengeler Cumhuriyeti* (s. 21-29). İstanbul: İletişim Yayıncılık.

- Esgin, A. (2020). Gündelik Hayat Sosyolojisi: Tarihsel Süreç ve Temel İlkeler. A. Esgin, & G. Çeğin içinde, *Gündelik Hayat Sosyolojisi* (s. 13-34). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Geçer, R. (2019). *Ev Kadını: Arada Kalmış Bir Kadın Tiplemesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı.
- Goffman, E. (2016). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (B. Cezar, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- İnce, Ş. (2015). İki Kadın Bir Mutfak: Kadınlararası İktidar İlişkileri. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(2), 135-156.
- Işık, E., & Serdaroğlu, U. (2015). Kadın Emegi Feminist İktisadın Yol Haritası Üzerinden Bir okula. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 6-14.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karakaya, H. (2018). Görünmez Emek ve Ev Kadınları. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 73-94.
- Kılıç, M. (2021). Akademisyenlerin "Serbest Zaman Yoksunluğuna" Etki Eden Unsurlar: Düzce Üniversitesi Örneği. *Sosyolojik Düşün*, 6(1), 89-111.
- Kısa, E. O. (2019). *Gece Kuşağı Reklamlarının Ekonomi-Politiki ve Gece Kuşağı Reklamlarında "Ev Kadını" Rolünün Yeniden Üretimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rodyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı.
- Kozaryn, A. O., & Valente, R. d. (2018). Life Satisfaction of Career Women and Housewives. *Applied Research Quality Life*.
- Köse, H. (2008). Lefebvre ve Modern Dünyada Gündelik Hayat. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 7-25.
- Kurşuncu, İ. Ö. (2020). *Housewife: Woman with Multiple Identities*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Kümbetoğlu, B. (2017). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. B. Kümbetoğlu içinde, *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma* (s. 154). İstanbul: Bağlam Yayınları, 5. Baskı.
- Lefebvre, H. (2012). *Gündelik Hayatın Eleştirisi I*. (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2015). *Gündelik Hayatın Eleştirisi III*. (I. Ergüden, Dü.) İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Özdemir, U. F. (2019). Ev Kadınlarına ve Ev Kadınlığına Sosyolojik Bir Bakış. *Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü*, 1-5.
- Öztaş, Ş., & Kıyılıoğlu, L. (2021). Kapitalizmle İlişkisi Bağlamında Boş Zaman ve Gençlik. *Kültür Araştırmaları Dergisi*(9), 338-358.
- Sönmez, Ö. A. (2019). Gelin Kaynana Çatışması Üzerine Sosyolojik Bir Analiz. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 1159-1201.
- Şahin, A. K. (2021). *Yüksek Eğitimli, Ev Hanımı Annelerin Uluslararası Göçü: Birleşik Krallık Örneği*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı.
- Şahin, Ö., & Balta, E. (2001). Gündelik Yaşamı Dönüştürmek ve Marksist Düşünce. *Praksis*(4), 185-217.
- Şekerkaya, T. (2010). *Ev Kadını Tüketicileri, Ev Kadını Olmayan Tüketicilerden; Marka Sadakati ve Satış Promosyonuna Yönelik Eğilimleri İtibariyle Ayırt Edici Özelliklerinin Belirlenmesi ve Bir Pilot Araştırma*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Tekindal, M., & Arsu, U. Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşım Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 153-179.
- Tezcan, M. (1997). *Türk Kişiliği ve Kültür- Kişilik İlişkileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Tong, R., & Botts, T. F. (2021). *Feminist Düşünce*. (B. S. Aydaş, Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, G. (2017). Gündelik Hayat Sosyolojisinden Kente ve Kültüre Bakmak; C. Ergun, & S. Öğrekçi içinde, *Sosyal Bilimlerde Kültür Tartışmaları* (s. 64-78). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Yılmaz, G. (2018). *Michel de Certeau'nun Gündelik Hayat Sosyolojisiyle Bir Analiz: Almanya'daki Türklerin Gündelik Hayat Pratikleri ve Taktikler*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yılmaz, M. (2021, 04 19). *Fenomonolojik Araştırmalar*. Prezi:

<https://prezi.com/p/yxcuazju8q5s/fenomolojik-arastirmalar/> adresinden alındı

EKLER**Ek 1: Görüşme Soruları**

1. Tanışma (yaş, çocuk sayısı, geniş/çekirdek aile, eğitim durumu, evlilik süresi)
2. Bir gününüzü nasıl geçiriyorsunuz? Gündelik işlerinizi nasıl ve neye göre planlıyorsunuz? (Hafta içi ve hafta sonu)
3. Misafirin gelmesi ve misafirliğe gitme
4. Yemek yapma, karar verme, malzeme temini, hazırlık, sunum vs.
5. Hane halkının ev içi etkinlikleri, evde zaman geçirme, neler yaptıkları
6. Ev içi işlerin yapılmasında hane üyelerinin yardımı nasıl gerçekleşiyor?
7. Televizyon, sosyal medya alışkanlığı ve kullanımı
8. Akrabalık ilişkileri (Kadın ve erkek tarafı)
9. Komşuluk ilişkileri (Yardımlaşma, iletişim, apartman, mahalle)
10. Dini ibadet ve faaliyetler
11. Gelir getirici faaliyet (elişi, temizlik, fındık toplama vs.)
12. Ev kadını” nasıl tanımlarsınız? (Makbul kabul edilen ve edilmeyen)
 - 12.1 Ev kadınlığının zorlukları sizce neler?
 - 12.2 Ev kadını olmanın ne demek olduğunu başka birine nasıl anlatırsınız?

Ek 2: Görüşmecilerin Listesi

Katılımcı 1- 46 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. Çocukları; 28 yaşında erkek üniversite öğrencisi, 22 yaşında kız üniversite öğrencisi il dışında, 9 yaşında erkek öğrenci. Geniş aile. Lise mezunu. 30 yıldır evli.

Katılımcı 2- 24 yaşında kadın. Çocuğu yok. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 2 aydır evli.

Katılımcı 3- 69 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 56 yaşında erkek ve 51 yaşında erkek. Çocukları evli ve 4 torunu var. Çekirdek aile. Eşi vefat etmiş. İlkokul mezunu. 51 yıldır evliydi.

Katılımcı 4- 69 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 48 yaşında erkek evli, 46 yaşında kadın evli, 38 yaşlarında kadın evlendi ayrıldı. Şimdi birlikte yaşıyorlar, 6 torun. Geniş aile. Eşi, kendi, kızı ve torunu ile birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 52 yıldır evli.

Katılımcı 5- 29 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi, 1 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 3 yıldır evli.

Katılımcı 6- 54 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. Büyük kızı 29 yaşında evli, küçük kızı 25 yaşında. Çekirdek aile. Kızı ile birlikte yaşıyor. Eşi vefat etti. Lise mezunu. 7 yıl.

Katılımcı 7- 42 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 3 yaşında erkek. Çekirdek aile. Üniversite mezunu. 5 yıldır evli.

Katılımcı 8- 52 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 25 yaşında kız ve 18 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

Katılımcı 9- 47 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 23 yaşında erkek ve 7 yaşında erkek. Çekirdek aile. Ortaokul mezunu. 25 yıldır evli.

Katılımcı 10- 50 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 20 yaşında kız. Geniş aile. Eşi, çocuğu ve kaynatasıyla birlikte yaşıyor. İlkokul mezunu. 22 yıldır evli.

Katılımcı 11- 63 yaşında kadın. 2 çocuk sahibi. 32 yaşında kız ve 29 yaşında erkek. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 33 yıldır evli.

Katılımcı 12- 61 yaşında kadın. 5 Çocuk sahibi. Çekirdek aile. 42 erkek evli, 40 kız evli, 38 erkek evli, 35 kız evli, 27 erkek, 10 torun. İlkokul mezunu. 43 yıldır evli.

Katılımcı 13- 45 yaşında kadın. 1 çocuk sahibi. 5 yaşında erkek. Çekirdek aile. Lise mezunu. 26 yıldır evli.

Katılımcı 14- 54 yaşında kadın. 3 çocuk sahibi. 33 yaşında erkek-evli (2 torun), 30 yaşında erkek- il dışında çalışıyor, 24 yaşında kız- yanlarında yaşıyor. Çekirdek aile. İlkokul mezunu. 34 yıldır evli.

Katılımcı 15- 64 yaşında kadın. 5 çocuk sahibi. 47 yaşında erkek, 46 yaşında kız, 44 yaşında erkek, 34 yaşında kız, 34 yaşında kız. Çocukların hepsi evli ve 10 torunu var. Çekirdek aile. Okula gitmemiş. 48 yıldır evli.)

